

TALLINN 2004

Väljaandja: Naiskodukaitse, ITW Consult OÜ
Koostajad: Dagmar Mattiisen, Elle Vinni, Ingrid Novikova
Projektijuht: Ingrid Novikova
Kujundus ja teostus: Külli Nidermann
Korrektuur: Lea Jürgenstein
Pildid: Naiskodukaitse arhiiv

© Kaitseliit, Tallinn 2004

**TARTU ÜLIRKOLLI
RAAMATUKOGU**

Sisukord

Sisukord	
Naiskodukaitse esinaise pöördumine	4
Sümbolika, lipp ja teenetemärgid	5
1925–1940	8
Ülesandeid sõja ajal	18
Alutaguse ringkond	22
Harju ringkond	27
Jõgeva ringkond	30
Järva ringkond	33
Läänemaa ringkond	36
Põlva ringkond	39
Pärnumaa ringkond	42
Raplamaa ringkond	44
Saaremaa ringkond	46
Sakala ringkond	50
Tallinna ringkond	54
Tartu ringkond	57
Valgamaa ringkond	60
Viru ringkond	62
Võru ringkond	65
Naiskodukaitse väljaõpe ja väliskoostöö	69
Mälestused	70
Resümee	
Resume	

Naiskodukaitse esinaise pöördumine

Naiskodukaitse esinaine
Dagmar Mattiisen

Hea lugeja!

65 aastat tagasi anti välja esimene raamat Naiskodukaitse tegevusest. Nüüd oleme jõudnud teise raamatuni, mis kajastab meie organisatsiooni tegevust taasloomisest 1991. aastal kuni aastani 2002, mil Naiskodukaitse tähistas oma 75. aastapäeva ja sai oma lipu.

Kui 27. juunil 1940. aastal kindralmajor T. Rotbergi käskkirjaga likvideeriti Kaitseliit, muutusid kümned tuhanded isamaa nimel ühinenud naiskodukaitsjad riigivaenlasteks. Tuhanded neist leidsid haua kaugel Siberi mullas. Põhimõte "Kaitse Kodu" sai põrmuks. Võeti isamaa, püüti hävitada rahvuslik ühistunne. Kuid isamaa-armastus ja vabadusihia on surematud. Toonaste kaitseliitlaste ja naiskodukaitsjate järeltulijad olid jälle valmis koonduma. Kohe, kui avanes võimalus, taastati Kaitseliit ja Naiskodukaitse.

Taastamine ei läinud nii kergelt kui loomine 51 aastat tagasi. Puudus riigi poolne toetus, mis enne II maailmasõda kindlalt olemas oli, ja ühiskond ei suutnud kohe omaks võtta sõjaväelisel korraldatud naisorganisatsiooni. Poleemika, kas naine ja relvad sobivad kokku või mitte, pole päriselt vaibunud tänaseni. Küll aga on Naiskodukaitse oma tegevuse ja esiemade aadetele truuks jäämisega suutnud kindlustada endale koha tänases riigikaitse süsteemis. Organisatsiooni vajalikkuse üle enam nii väga ei arutleta. Me oleme küll väike, aga täiesti arvestatav osa Kaitseliidust. Probleemaatiline on veel meie rakendamise ja rakendatuse küsimus, aga ka selles valdkonnas on toimunud märgatavad arengud.

Naiskodukaitse on tänapäeval oma tegevuse piire oluliselt laiendanud. Naised ei taha enam olla pelgalt meeste abilised, vaid soovivad end rakendada kõikvõimalikel nii tsiviil- kui ka militaaraladel. Naised soovivad võtta endile samasugust vastutust oma riigi ja rahva käekäigu eest, kui mehed. Viimasel kaheteistkümnel aastal on NKK-le olnud omane otsiv vaim, et võimalikult maksimaalselt saaks kasutatud meie naiste potentsiaal, et iga üksiku liikme panus saaks väärikselt hinnatud, et organisatsioonil oleks üheselt mõistetav eesmärk ja koht Kaitseliidu kõrval.

Vaatamata NKK-d ühendavale ideele iseseisva riigi vabatahtlikust riigikaitsest ja soovist teadlike kodanikena oma riiki ja rahvast teenida, on kõik NKK ringkonnad praegu väga erinevad. Erinevused peegelduvad ka selles raamatus, mis on kokku pandud ringkondade poolt saadetud materjalidest. Me oleme püüdnud tekste korrigeerida nii vähe kui võimalik, et objektiivselt kajastada seda perioodi NKK arengus.

Naiskodukaitse ei ole täna selline nagu ta oli pool sajandit tagasi ja samas oleme oma olemuselt väga sarnased nende naistega, kes kunagi sellele organisatsioonile aluse panid. 1939. aastal kirjutas esimene NKK esinaine Mari Raamot: "NKK tegevus on pannud helisema ilusamaid häali Eesti naise hinges – anda, tuua ohvreid, olla kasulik. Tugev altruism läbib punase joonena kogu NKK tegevus ja on organisatsiooni kaaluvamaks ideoloogiliseks aluseks. Soe ja sügav rahvuslikkus, tõsine riiklik mentaliteet on teiseks aluseks, mis koondas eesti paremaid naisi NKK organisatsiooni. Demokraatlikkust tahaksin nimetada kolmandaks võimsaks NKK organisatsiooni aluseks – külg külje kõrval täidavad NKK-s samu ülesandeid kõrgema ja algharidusega naine, tööline ja perenaine." Need sõnad kehtivad ka tänase Naiskodukaitse ja naiskodukaitsjate kohta. Naiskodukaitsel on olnud huvitavad ajad ja veel huvitavamad on ees. Meie ei kahtle oma jõus.

Meeldivat lugemist!

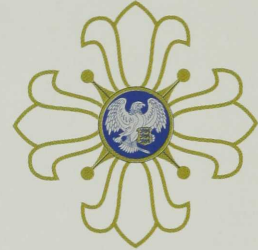
Dagmar Mattiisen

Sümboolika, lipp ja teenetemärgid

Naiskodukaitse lipp

Liiliarist

NKK teenetemärk

Naiskodukaitse
Liiliaristi 4. klass.

Naiskodukaitse
Liiliaristi 5. klass.

Naiskodukaitse
Liiliaristi eriklass.

Naiskodukaitsele on oma lipp. Naiskodukaitse teenetemärk on Liiliarist, millel on viis klassi ja eriklass.

NAISKODUKAITSE TÖÖTUS

“Mina tunnistan Eesti Vabariigi täielikku iseseisvust ja tema põhiseaduslikku valitsust.

Luban ja töotan tegelikult kaitsta põhiseadusega maksmapandud riigikorda, töötades ausasti Kaitseliidu põhimõtete järele.

Kõik ülemate seaduslikud käsud, samuti ka juhatuse määrused ja korraldused, täidan tõrkumata.”

• 2002.a. Keskkogu Võrus.

NAISKODUKAITSE TAASASUTAMINE

Naiskodukaitse taasasutati 20. septembril 1991 Kaitseliidu suurkogul. Esinaiseks valiti Dagmar Mattiisen, kes teeb seda tööd tänini.

Kuni aastani 1997 tegutsesid väikesed rühmitused enamikus malevates. Tegemist oli sõpruskondadega ja tegevus pigem klubiline kui järjepidev organisatsiooniline töö.

Alates 1997. aastast, mil NKK sai oma eelarve, hakkas organisatsiooni liikmeskond tasapisi kasvama, alustati juhtkonna järjepideva koolituse ja Naiskodukaitse kui organisatsiooni arendamisega.

NAISKODUKAITSE JUHTIMINE

Naiskodukaitse keskjuhatuse liikmed on **Dagmar Mattiisen** (NKK esinaine), **Merle Sikka** (NKK aseesinaine), **Kerstin Käärrik** (NKK Sakala ringkonna tegevliige), **Airi Neve** (NKK Tartu ringkonna esinaine), **Tiina Leesik** (NKK Lääne ringkonna esinaine), **Rita Loel** (NKK Saaremaa ringkonna tegevliige) ja **Aili Meier** (NKK Tartu ringkonna tegevliige).

NKK kirdepiirkonnas töötab instruktor **Elle Vinni**.

NKK lõunapiirkonnas töötab instruktor **Airi Neve**.

NAISKODUKAITSE LIIKMESKOND

Aastal 2002 oli 913 liiget ja liikmekandidaati. Keskmine vanus 33 eluaastat. Haridus: kesk-, kesk-eri ja kõrgharidus, põhiharidusega on vähesed organisatsiooni liikmed. NKK liikmete seas on koduperenaisi-väikelapseemasid, riigiametnikke, eraettevõtjaid, teenindajaid, üliõpilasi, pedagooge, arste ja õdesid.

Auliige on **Marta Mälberg** – 92-aastane Harjumaal Saku alevikus elav vanaproua. Naiskodukaitse liige oli ta juba enne Teist maailmasõda ja ta on tänaseni hoidnud kõrgel ja elavana organisatsiooni aateid.

NAISKODUKAITSE TRADITSIOONID

Vastavalt Naiskodukaitse põhikirjale koguneb kord aastas NKK keskkogu, kus on esindatud delegaadid kõikidest ringkondadest.

2002. aasta 1. mail korraldati Estonia kontserdisaalis Valge Roosi ball.

Jätkatakse traditsiooni, millega austatakse Kaitseliidu hoolsusmärgi Valge Risti kavale.

Sõjalis-sportlikku võistlust naiskodukaitse koormusmatka korraldatakse alates 1997. aastast. Rasketes maastikuoludes nii öösel kui päeval liikudes läbitakse pikem (50 km) või lühem (30 km) rada, kus varitsevad vastased ja lahendatakse ka kontrollpunktides mitmesuguseid oskusi nõudvaid ülesandeid. Alates aastast 2000 on võistlus rahvusvaheline ja seal on osalenud võistkonnad Rootsist ja Norrast.

Naiskodukaitse laskevõistlusi on korraldatud alates 1997. aastast. Võisteldakse sportpüssist ja sportpüstolist laskmises ning selgitatakse välja NKK parimad laskurid.

Naiskodukaitse suvelaagreid korraldatakse üle aasta.

NKK KESKJUHAUSE PROTOKOLLIDE ALUSEL ANNETATUD NKK TEENETEMÄRGID:

Tiina Aluste	Pärnu	13.09.1997	Arvi Asi	Tartu Malev	17.08.1998
Aime Amor	Jõgeva	13.09.1997	Ellen Kask	Saaremaa	17.08.1998
Marit Birgholts	Tartu	13.09.1997	Andrus Lehtmets		17.08.1998
Katriina Jouko	Suomen		Marta Mälberg		17.08.1998
	Sotilaskotiliitto	13.09.1997	Margus Neudorf		17.08.1998
Viive Jõendi	Rapla	13.09.1997	Olev Nikeborn	Viru Malev	17.08.1998
Paula Kangas	Suomen		Ants Nurk		17.08.1998
	Sotilaskotiliitto	13.09.1997	Mati Soomets		17.08.1998
Riina Kask	Rapla	13.09.1997	Tiina Suur	Jõgeva	17.08.1998
Ly Kirk	Põlva	13.09.1997	Enno Teiter		17.08.1998
Maret Kommer	Pärnu	13.09.1997	Harri Teras		17.08.1998
Tiiu Koppel	Rapla	13.09.1997	Harri Tromp		17.08.1998
Malle Kuldma	Rapla	13.09.1997	Elle Vinni	Alutaguse	17.08.1998
Ulvi Käsper	Rapla	13.09.1997			
Inge Leitu	Tartu	13.09.1997	Andres Mihkels		03.03.1999
Lea Leopard	Rapla	13.09.1997	Linda Kalle		10.08.1999
Eve Liiv	Valga	13.09.1997	Tarmo Mäli		10.08.1999
Rita Loel	Harju	13.09.1997	Aivar Raudsepp	Alutaguse Malev	10.08.1999
Ulvi Lomp	Sakala	13.09.1997			
Asta Luksepp	Tartu	13.09.1997	Riho Lonn	Saaremaa Malev	20.03.2000
Dagmar Mattiisen	NKK esinaine	13.09.1997	Tiina Sisko		21.05.2000
Küllike Mikk	Jõgeva	13.09.1997	Ulvi Kark	Hiiumaa	03.09.2000
Merle Neeser	Jõgeva	13.09.1997			
Riina Nemvalts	Tartu	13.09.1997	Pirjo Jüris	Tallinn	14.01.2001
Liis Nutt	Tartu	13.09.1997	Heino Noor		14.01.2001
Krista Olesk	Rapla	13.09.1997	Arvi Asi	Tartu Malev	18.08.2001
Elve Raist	Pärnu	13.09.1997	Meelis Kahju	Saaremaa Malev	18.08.2001
Aage Raud	Tartu	13.09.1997	Riina Kirschenberg	Võru	18.08.2001
Vika Roosild	Rapla	13.09.1997	Viivika Kook	Võru	18.08.2001
Reet Sander	Pärnu	13.09.1997	Tiina Leesik	Lääne	18.08.2001
Anita Satsi	Rapla	13.09.1997	Sirje Lill	Võru	18.08.2001
Ene Seim	Nõmme	13.09.1997	Eve Lonn	Saaremaa	18.08.2001
Riina Siimar	Rapla	13.09.1997	Aili Meier	Tartu	18.08.2001
Merle Sikka	NKK aseesinaine	13.09.1997	Mari-Liis Rumvolt	Jõgeva	18.08.2001
Aive Soolepp	Jõgeva	13.09.1997	Heidi Toomse	Harju	18.08.2001
Aime Spiridonova	Rapla	13.09.1997	Anne Tropp	Jõgeva	18.08.2001
Tiina Suur	Jõgeva	13.09.1997	Piret Urgas	Saaremaa	18.08.2001
Eevi Tamberg	Nõmme	13.09.1997	Evelyn Verš	Tartu	18.08.2001
Kristiina Ulman	Nõmme	13.09.1997	Signe Viggor	Tartu	18.08.2001
Elviira Viik	Jõgeva	13.09.1997			
Lemmi Võerahansu	Rapla	13.09.1997	Maiu Välbe	Saaremaa	10.02.2002
Katrin Väli	Rapla	13.09.1997	Marika Kallemaa	Jõgeva	10.02.2002
Svetlana Öunapuu	Nõmme	13.09.1997	Hille Sillaste	Harju	10.02.2002

1925–1940

“Ainult see, mida naised omaks võtavad, see edeneb, õitseb ja võidab...”

P. Schütz

Kaitseliidu Rapla malevkonna pealik
2. augustil 1925

EELDUSED NAISKODUKAITSE LOOMISEKS

19. sajand oli rahvusliku ärkamise sajand ning rahvusriikide kujunemise aeg. Eesti Vabariik konstitueerus rahvusriigina 20. sajandil, kuid eeldused selleks kujunesid juba varem. Maailma kontekstis lisandus Eesti riigi iseseisvumise ajal muudele rahvuse identiteeti kujundavatele teguritele ka n-ö eetilise aspekt. See tähendas, et indiviidi kuulumine mingisse rahvusesse tõi enesega kaasa kohustused. Kujunes veendumus, et rahvus saab püsida vaid oma rahvusriigis ning lojaalsus rahvusriigi vastu on kõrgeim muude kohustuste hulgas.

Mitmetes Euroopa riikides olid mehed juba koondunud vabatahtlikesse riigikaitse-organisatsioonidesse ning 1920-ndatel hakkasid naised nendega liituma. Teerajajateks võib pidada soomlannasid, kes 1921. aastal koondasid ühise keskjuhtimise alla juba 1919. aastal asutatud iseseisvad naiskaitseliidu osakonnad. Meeste tegevuse toetamiseks meditsiini, toitlustuse, varustuse, majanduse ja kantselei alal loodud naisorganisatsioon sai nimeks Lotta-Svärd. Mõned aastad hiljem loodi ka Rootsis ja Norras sama nime ning sarnaste eesmärkidega organisatsioonid. Läti ja Poola naised koondusid samuti vabatahtlikuks kodukaitsetööks. Rahvusliku intelligentsi juhtimisel oli jõutud uude rahvusliku liikumise etappi, milles vabatahtliku, altruismist kantud tegevuse kaudu püüti tugevdada rahvusriiki ning kindlustada selle julgeolekut.

Naiskodukaitse loodi Kaitseliidu

(edaspidi KL) juurde eesmärgiga kaasata KL abistamise kaudu ka naised riigikaitse tegevusse. Niisuguse otsuse tagamaaks võib pidada 1920. aastal vastu võetud Eesti Vabariigi põhiseadust, mille järgi olid riigikaitsekohuslased kõik kodanikud. Niisugune seisukoht Põhiseaduses väljendas otseselt sooliste eelisõiguste puudumist ning kaudselt väikeriigi praktilist vajadust üles ehitada totaalkaitse põhimõtetest lähtuv riigikaitse süsteem.

Vabadussõda, kus mõned naised ka sõduritena kaasa löid, soodustas naiste liitumist Kaitseliiduga, kuna pretsedent oli loodud. Enamik naistest rindele ei kippunud, küll aga töötasid nad 8. detsembril 1918 loodud seltskondliku organisatsiooni Ühistöö raames tagalas, aidates kaasa Eesti vägede võidule. Tuhanded naised kogusid raha, valmistasid näputööna sokke, kindaid, mütse, salle, pesu ja vormiriideid. Samuti koguti toidumoota ning komplekteeriti kuivpajuki pakke rindele saatmiseks. Naised korraldasid toitlustuspunkte haavatutele, saatsid teele sanitaarvaguneid, abistasid haiglates. Ühistöö organisatoorsed kogemused aitasid edaspidi kaasa Naiskodukaitse ülesehitustöös.

ORGANISATSIOONI LOOMINE

Ehkki üksikute koondunud naiste tegevus Kaitseliidu malevkondade juures algas juba 1924. aasta sügistalvel, peeti Naiskodukaitse (edaspidi NKK) organisatsiooni ellukutsujaks Eestis Anna Tõrvand-Tellmanni, kes pärast kommunistlikku riigipöördekatset algatas Tallinna Eesti Naisseltsi juhatuses sellekohase küsimuse arutelu. Eeskujudeks olid Soome ja Poola vabatahtlikud naisorganisatsioonid kohalike kaitseliitude juures. Ettepanek leidis positiivset vastukaja ning 1924. aasta lõpus või 1925. aasta alguses asutati Tallinnas, Kalevi malevkonna juures, naiskompanii Linda, mille liikmete arv kasvas esimese paari kuuga 200-ni. Loodud üksuse etteotsa valiti A. Tõrvand-Tellmann.

1925/26. aasta jooksul tekkis sarnaseid naiskomiteesid üle kogu maa. Kuna Kaitseliidu ülesehitamine nõudis suuri rahalisi kulutusi, siis tegeleti paljudes kohtades, sarnaselt Ühistööga, pidude korraldamise, loteriide läbiviimise ja korjandustega. Kogutud summad anti Kaitseliidule. Raha hankimine oli peamiseks, kuid mitte ainsaks naiste tegevusvaldkonnaks Kaitseliidu juures. Tegeleti ka KL õppuste, toitlustamise ja meditsiinilise teenindamisega. Oma liikmeskonna hulgas

• Esimesi ringkonna liikmeid. Harju ringkond.

• Esimesi ringkonna liikmeid. Harju ringkond.

korraldati käsitöö- ja rahvustunnet õhutavaid referaadiõhtuid, selgitati kehakultuuri tähtsust. Abistati puudustkannatavaid perekondi. Mõnedes piirkondades viidi läbi ka rivi- ja relvaõpet.

Organisatsioon ei eksisteerinud veel tervikuna, puudus ühine eesmärk ning erinevate inimeste arusaamad naisüksuste võimalikust olemusest väljendusid nii nende mitmekülgses tegevuses kui ka nende erinevates nimetustes.

Tulevase Naiskodukaitse "algrakukesi" nimetati naiskomiteedeks, naisjaoskondadeks, Kodukaitse naisrühmadeks ja naiskompaniideks. Kogu organisatsiooni vastavalt Kodukaitseühinguks, Kodukaitse naisühinguks, Linda ühinguks, Salme ühinguks, samuti naiskaitseliiduks ja Kaitseliidu naisorganisatsiooniks.

1927. aasta suvel Tartus toimunud töökoosolekul kiideti heaks mõte hakata nimetama Kodukaitse ühinguks kogu organisatsiooni ja ka selle väiksemaid üksusi. Esimestes KL ülema poolt käskkirjaga kehtestatud ajutistes põhimäärustes kandiski organisatsioon nime Kodukaitse naisühing.

Organisatsiooni kutsuti kolm kuud ametlikult Kodukaitse naisühinguks, kuni kokku tuli esimene Kodukaitse naisühingu keskkogu ning otsustas organisatsiooni nimeks võtta Naiskodukaitse. Organisatsiooni liikmeid hakati vastavalt kutsuma kas kodukaitsjateks või naiskodukaitselasteks. Üle-Eestiline organisatsioon jagunes maakonniti ringkondadeks ja need omakorda jaoskondadeks. Viimased võisid jaguneda elukohajärgseteks rühmadeks ja erialajärgseteks osakondadeks.

Nii nagu ülalpool mainitud, loodi mõned naisüksused 1924. aasta lõpus ning esimestele algatustele järgnesid ahelreaktsioonina teised. Traditsiooniliselt moodustati naisüksus mõne KL allüksuse juurde. Siinkohal peab lisama, et sama olukord seadustati ka põhimääruste kehtestamisega – jaoskonna sai moodustada ainult sinna, kus oli olemas KL majandus-administratiivüksus. Kas tegu oli maleva, malevkonna, kompanii või rühmaga, sõltus kohapealsetest oludest ning see ei mõjutanud jaoskonna positsiooni teiste suhtes – kõik olid staatusest võrdsed. Kaitseliit paiknes riigi territooriumil hajusalt ning seetõttu on arusaadav, miks alguses ei toimunud koostöö ka naisüksuste endi vahel.

Naisrühmade ühise tegevuse organiseerimine sai alguse seal, kus oli lähestikku koos mitu malevkonda ja seega ka mitu naisrühma. Nendeks kohtadeks olid suuremad linnad – Tallinn ja Tartu. Mõlemas linnas moodustati naiskomiteede ühised juhatused 1927. aasta suvel. "Ajutiste keskjuhataste" moodustamise tingis eluline vajadus, kuna kogu KL malevat hõlmanud ürituste läbiviimise tagamisel oli naiste kaasabi koordineerituna tõhusam. Seega võib 1927. aasta suvest alates hakata rääkima Naiskodukaitse kui iseseisva organisatsiooni iseneslikust väljakujunemisest.

Palve Kaitseliidu naisorganisatsiooni programmdokumendi väljatöötamiseks esitati Naisorganisatsioonide Liidu juhatusele, kes pidas tarvilikuks luua iseseisev, ainult Kaitseliidu keskorganitele alluv organisatsioon. Niisugused põhimõtted ei leidnud poolehoidu KL juhtkonna ega poliitikute

hulgas ning Kaitseliidu peastaap võttis põhimääruste koostamise enda peale. Uue põhikirja versiooni järgi pidid naisüksused moodustama ühe osa Kaitseliidust nii, et nais- ja meesüksustel olnuks ühiste küsimuste arutamiseks ühised juhatused ning kogu vara kuulunuks Kaitseliidule. Naisüksustele oli jäetud õigus otsustada küsimuste üle, mis ei puudutanud organisatsiooni tervikuna. Niisugused põhimõtted, mille järgi oli naisorganisatsiooni iseseisvus kärbitud, ei sobinud aga naistele. Põhimääruste kinnitamine jäi venima.

Möödus kaks aastat ning siis kutsus Kaitseliidu ülem kolonel Johannes Roska (Orasmaa) Tartusse kokku Kodukaitse ülemaalise töökoosoleku. 18. juulil 1927 võtsid 47 naiskomiteede esindajat vastu kolm otsust, millest olulisim oli iseseisva organisatsioonina Kaitseliidu kõrval tegutsemise põhimõtte. Võib arvata, et naisorganisatsiooni staatuse lõplik määratlemine oligi koosoleku peamiseks eesmärgiks, kuna sellega lõppesid vaidlused.

Kaitseliidu ülema poolt 2. septembril 1927 käskkirja nr 52 lisana välja antud Kodukaitse naisühingu ajutised määrused sätestasid organisatsiooni ülesanded, tegevuse, tegevuspiirkonna, õigused, varanduse, liikmete õigused ja kohustused, organisatsiooni juhtimise ning revideerimise ja tegevuse lõpetamise korra. Naised olid saavutanud iseseisva organisatsiooni staatuse koos "eraldi kassaga". Majanduslikult iseseisva organisatsioonina oli Kodukaitse naisühingul ja tema allüksustel õigus, KL keskjuhataste nõusolekul, juriidilise isiku staatusele. Iseseisvus tähendas ka endi poolt valitud juhte ning oma keskjuhatisorganeid. Ainuke, kuid sealjuures põhimõtteline tingimus – naisorganisatsioon pidi töötama "ainult Kaitseliidu heaks ja selle ülesannete ja sihtide teostamise kasuks". Naisüksused pidid töötama "vastava Kaitseliidu üksuse pealiku lähema järelevalve all ja temaga täiesti käsikäes". Kaitseliidu vastava üksuse pealikele jäi "Kodukaitse" üksuste ja nende juhatuste otsuste kohta vetoõigus.

Naiskodukaitse sai veel kaks põhimäärust, aastatel 1931 ja 1934, kuid mõlemad dokumendid olid määratletud "ajutistena" ning pandi kehtima Kaitseliidu ülema käskkirjaga.

NAISKODUKAITSE LIIKMESKOND

Naiskodukaitse 1928. aasta kongressil propaganda kohta vastu võetud resolutsioonides oli muuhulgas kirjas: "Naiskodukaitse koondab oma ridadesse võimalikult arvuka naispere, eraldi kõik intelligentsed jõud, et oleks küllalt aktiivseid jõude." Vastavalt resolutsioonile õnnestuski Naiskodukaitse koondada tuhandeid naisi.

Organisatsiooni loomise aastal oli Naiskodukaitse liikmeid umbes 3 000, 1929. aastal aga juba 8 000 ringis. Kolmeaastase tegevuse tulemusel, st aastaks 1930., oli NKK-s liikmeid 10 000. Kaitseliidu keskkogu 1933. aasta tegevusaruandest selgub, et Naiskodukaitse kuulus 11 146 naist. Naiskodukaitse enda sama aasta keskkogul oli aga juttu "rohkem kui" 13 000 liikmest. Hoolimata arvandmete lahkne misest on ilmne, et organisatsiooni liikmete arv kasvas kogu aeg. 1940. aastaks, kui Kaitseliit koos eriorganisatsioonidega likvideeriti, oli liikmeskond väidetavalt kasvanud 15 798, mõnedel andmetel isegi 16 000 inimeseni.

Olemasolevatest faktidest lähtudes jääb mulje, et esimestel aastatel suurenes Naiskodukaitse plahvatuslikult Kaitseliidu-poolse töhuga algatustegevuse, naiste eneste initsiatiivikuse ning liikmeskonna stabiilsuse tõttu. Kõigi KL üksuste juurde püüti luua naisjaoskonnad.

Aktiivsest algatamis- ja organiseerimistööst hoolimata pöörati tähelepanu liikmekandidaatide sobivuse väljaselgitamisele. 1927. aasta põhimääruste järgi võis Kodukaitse naisühingu liikmeks olla iga riigitruu naiskodanik, kes vähemalt kolme naisühingu liikme soovitusel jaoskonna juhatuse poolt vastu võeti. 1934. aasta põhimääruste järgi võis NKK-sse vastu võtta ".../ riigitruid, laitmatu minevikuga ja käitumisega Eesti Vabariigi naiskodanikke, kes on vähimalt 17 a. vanad /...".

Samamoodi pöörati tähelepanu liikmete tegevuse arvestuse pidamisele. 1930. aastal seati sisse NKK töökaardid, mida peeti kõigi liikmete kohta. Sinna kanti ülesanded, mis konkreetsele naisele olid määratud ning ka märged kohustuste täitmise või täitmatajätmise kohta. Tegevusaasta lõpus andis jaoskonna juhatuse liikme tegevusele omapoolse hinnangu, mis kanti samuti töökaardile.

Eelkirjeldatud meetmete tõttu kujunes olukord, mille võtab hästi kokku Heino

• NKK Tallinna ringkonna tööõhtu.

Noore, Läänemaa ringkonna endisaegse juhi Salme Noore poja, ütlus: "Naiskodukaitse liikmeks olek kuulus seltskondliku hea tooni juurde."

ORGANISATSIOONI TEGEVUS

Naiskodukaitse tegevuse võib laias laastus jaotada kaheks, millest ühe osa moodustas funktsioneerimine iseseisva naisorganisatsioonina. Teine osa aga seisnes eriorganisatsioonina Kaitseliidult saadud ülesannete täitmisel. Organisatsiooni tegevuse rõhuasetus muutus vastavalt ühiskondlik-poliitilisele olukorrale riigis. Samuti sõltus see üksuse paiknemisest. Linnajaoskondade tegevus oli rohkem seotud "otseste ülesannetega", samal ajal kui maal tuli tegeleda kõigea, milles vajati Naiskodukaitse abistavat kätt.

Enne 1927. aasta põhimääruste kinnitamist oli Kaitseliidu juures tegutsenud naiste peamiseks ülesandeks Kaitseliidu abistamine. Mõnedes naisrühmades pöörati küll ka tähelepanu oma liikmetega tegelemisele ja nende harimisele, kuid see polnud valdav ega sihipärane. Naiskodukaitse organisatsiooni asutamisele järgnenud kongressi ettekannetes rõhutati tegevuse arendamise vajadust naisorganisatsioonina, mida planeeriti teostada liikmete igakülgse harimise, ühistunde süvendamise ja erialaväljõppe korraldamisega. Plaane hakati järk-järgult teoks tegema.

Uuendatud sisu said mõnel pool juba varem praktiseeritud liikmeteõhtud. Neil üritustel valmistati KL loteriide jaoks käsitööesemeid ning arutleti mitmesuguste kultuuriliste, ühiskondlike ja Naiskodukaitset puudutavate küsimuste üle. Lauldi, mängiti seltskondlikke mänge, istuti ühises teelauas. 1930. aastate lõpus koostas keskjuhatuse NKK põhimääruste ja kodukorra põhimõtteid käsitletud küsimustikku, mida soovitati kasutada liikmeteõhtute sisustamiseks. Ürituste sagedus sõltus kohapealsetest oludest. Mõnes jaoskonnas käidi koos iga nädal, teises kohas vaid paar korda aastas, kuid eesmärk oli üks. Selleks oli ühistunde kasvatamine ning seltskondliku tegevuse arendamine.

Jaoskondade tööga tutvumiseks korraldasid ringkondade juhid *kontrollkõnenumisi*, mille eesmärgiks oli jaoskondade asjaajamise ja arvepidamise jälgimine, nende tegevuse juhendamine ning jaoskonna koosseisu ja kohapealsete iseärasustega tutvumine.

Ringkondade suuremad ühisüritused olid *suvipäevad*, mida korraldati kas ühe või kahepäevastena. Olulisel kohal neil üritustel oli pidulik avamine koos lipuheiskamisega ning kontsert-jumalateenistus või kontsert-aktus. Esinesid jaoskondade ühendatud laulukoorid, rahvatantsu- ja võimlemisrühmad. Suvepäevadel peeti mõnikord ka töökoosolekuid ning võidi korraldada sisetulekute hankimise eesmärgil piduõhtu. Üritus toimus tavaliselt igal aastal uues kohas ning mõnel pool (nt Tartus ja Virus) viidi see läbi koos Kaitseliidu, Noorkotkaste ja Kodutütardega. Viimasel juhul nimetati üritust Kodukaitse päevadeks. Suvepäevadel oli suur liitev, distsiplineeriv ja ühistunnet kasvatav mõju.

• Kuressaare jsk sanitaarvarustust valmistamas.

Naiskodukaitse tegevuse ühtlustamiseks ja arendamiseks hakati 1929. aastast alates korraldama ringkondade esinaiste päevi ja 1936. aastast erialaosakondade vanemate koosolekuid. Sarnaselt eelnevatega kutsuti vajadusel kokku ka jaoskondade esinaiste ja osakondade vanemate koosolekuid. Üldiselt toimusid sellelaadsed üritused üks kord aastas, mõnikord sagedamini. Ringkondade esinaiste koosolekuid korraldati algusaastatel eri piirkondades väljaspool Tallinna. Niisuguste ürituste eesmärgiks oli lisaks nõupidamisele ka ringkondade töökorralduse ja -tulemustega tutvumine. Organisatsiooni juhtide mitmepäevane kogunemine andis neile võimaluse kogemuste vahendamiseks ning isiklike tutvuste ja koostöösidemete sõlmimiseks.

Esile tuleb tõsta Naiskodukaitse õppetöö korraldamist. Algusaastatest peale püüti oma liikmeid harida, kuid see tegevus oli enne 1927. aastat suhteliselt kaootiline. Organisatsiooni loomise eel ei kujutatud veel täpselt ette, missuguse väljaõppevajadus peaks olema Kaitseliidu naisorganisatsioonil. Arvati, et pole mõtet hakata dubleerima organisatsioone, kes juba korraldavad kodumajanduslikke kursusi. Esimestel aastatel pärast Naiskodukaitse loomist otsiti võimalusi kursuste tellimiseks Põllumeeste Keskseitsilt ja teistelt samalaadsetelt organisatsioonidelt.

Naiskodukaitse juhte püüti ette valmistada seltskondliku töö korraldamiseks. 1928. aastast alates hakati ringkondade esinaistele korraldama igaaastast paaripäevast "lendkooli", kus toimusid avaliku esinemise, pidude kavandamise ja organiseerimise kursused. Käsitleti asjaajamise ja raamatupidamise algtõdesid. Korraldati mitmesuguseid ekskursioone.

1931. aastast alates hakati korraldama ülemaalisi *suvekursuseid*. Ka need õppeüritused viidi läbi Eestimaa eri paigus. 1931. aastal Jänedal ja 1932. aastal Väimelas käsitletud teemadest võib nimetada toitlustust, samariitlust, gaasikaitset, tuleohutust, tütarlaste organiseerimist Naiskodukaitse juurde, distsipliini, NKK kodukorra ja rahvuspropaganda küsimusi. 1933. aasta suvekursustel Tapal esineti suure käsitöönäitusega. Välja olid pandud KL varustamiseks ja loteriideks valmistatud esemed. 1934. aastal Sõjaväe Ühendatud Õppeasutuste ruumides Tondil toimunud kursustest võtsid koos Naiskodukaitse liikmetega osa ka Kodutütarde organisatsiooni liikmed oma juhtidega. Sellel üritusel olid kavas loengud, mis käsitlesid Naiskodukaitse kui erioorganisatsiooni ülesandeid. Välja võib tuua NKK sideteenistuse, rahvuspropaganda, gaasikaitse, NKK sisekorra teemad ning arutelu naiste osast riigikaitsetöös. 1935. aasta suvekursused jäid ära seoses Tallinna Kaitseliidu 10. aastapäeva üritustega. 1936. aastal Narvas toimunud kursused, mis olid selleks ajaks ümber nimetatud *õppepäevadeks*, olid planeeritud Naiskodukaitse juhtivatele tegelastele. Nende päevade jooksul oli põhirõhk uue asjaajamise ja arvepidamise korra tutvustamisele. Arutati distsipliiniküsimusi ning võeti vastu NKK vormiriietus. Õppepäevade kavas oli ettekanne turismi kohta Eestis, tutvuti Narva linna vaatamisväärsustega ning arutati NKK võimalusi turismi alal tegutsemiseks.

1937. aastal toimusid NKK juhtkonna viimased suvised õppepäevad Pärnus. Kursuste kavas oli arutelu NKK õppetegevuse, koostamisel olnud NKK rivimäärustiku ja NKK kultuurilise tegevuse üle.

Naiskodukaitse suvekursustest osavõtt oli massiline, ulatudes 222-st 1927. aastal 443-ni 1935. aastal. Üritus kestis kolmest kuue päevani. Ühtekokku toimusid kuued suvekursused. Selleks ajaks oli organisatsiooni areng tervikuna jõudnud niikaugele, et polnud enam vajadust käsitleda nii suurtel kogunemistel üldisi organisatsiooni siseelu küsimusi. Seniste suvekursuste baasil otsustati hakata korraldama ülemaalisi puhkeüritusena mõeldud *suvipäevi*. 1937. aastast oli tsentraalselt hakatud korraldama *erialakursusi* ringkondade erialaosakondade liikmetele, eesmärgiga koolitada välja instruktoreid oma organisatsiooni liikmeskonna hulgas.

Naiskodukaitse esimesed ülemaalsed suvepäevad 1939. aastal Viljandis jäid ka viimasteks. Sellel üritusel osales umbkaudu 1500 naist, kes kahe päeva jooksul nautisid NKK laulukooride, rahvatantsu ja võimlemisgruppide esinemist ja lõkkeõhtut. Toimusid kontsert-jumalateenistus ning kontsert-jumalateenistus-aktus, kus tervituskõnega esines Kaitseliidu ülem kindral Johannes Orasmaa.

Juba 1937. aastal oli NKK keskjuhatuse korraldada varustuse valmistamise kursused, kus õpiti tundma riidematerjale, varustuse valmistamise korraldamist, varustuse ladustamise tingimusi, arvelevõtmist ja väljastamist. Osalenutele anti metoodilisi näpunäiteid õppepäevade korraldamiseks kohapeal ning käsitletud teemad kirjalikul kujul kaasa. 1938. aasta jaanuaris korraldati kursused kehalise kasvatus juhtidele ja toitlusjuhtidele. 1939. aasta jaanuaris korraldas NKK keskkorraldus üleriigilise samariitlaste täienduskursuse, kus värskendati samariitlaste teadmisi ja selgitati nende rakendamist. Vahetult 1939. aasta suvepäevade eel toimus Viljandis samariitlaste täiendkoolitusena planeeritud üleriigiline sanitaarlaager, mille täpsemaks eesmärgiks oli näpunäidete andmine sanitaarõppelaagrite läbi viimiseks kohapeal. Veel 1940. aasta esimesel poolel korraldati kahed üleriigilised õppepäevad NKK toitlustusosakonna liikmetele. Aprillis

õppisid naiskodukaitsjad Tallinnas sõjaväe leivatehases leivaküpsetamist ning juuni keskel korraldati NKK "kalapäevad", mille raames õpiti kala töötlemist, säilitamist ja toiduks valmistamist suurtes kogustes.

Naiskodukaitse tegevus naisorganisatsioonina oli ulatuslik ja mitmetahuline. Kuuludes koos paljude teiste naisorganisatsioonidega Eesti Naisliitu, osales NKK esindus kõigil üleriiklikel naiskongressidel, kus organisatsiooni juhid andsid ülevaate oma tegevuse eesmärkidest ning nende täitmisest. NKK võttis jõudumööda osa ka liidu egiidi all toimunud aktsioonidest. Näiteks osalesid Naiskodukaitse liikmed allkirjade kogumise kaudu 1931. aastal perekonnaseaduse eelnõu vastu korraldatud aktsioonis.

Naiskodukaitse kui naisorganisatsiooni tegevus lähtus paljuski Naisliidu eesmärkidest ja tegevussuundadest. NKK, mitmete teistegi tolleaegsete naisorganisatsioonide tegevusaladeks olid kodukultuuri arendamine, laste organiseerimine väljaspool kooli, heategevus, rahva tervishoiu edendamine. Viimase hulka kuulusid ka rahva toitlustusküsimused, sportliku eluviisi propageerimine ning alkoholitarbimise vastu võitlemine. Elustada püüti rahvustunnet ja rahvuslikke traditsioone kodudes ja seltskonnas, propageeriti rahvariiete kandmist ja riigilipu muretsemist. Naiskodukaitse pidas oma tähtsaks ülesandeks Vabadussõja mälestusmärkide ja võitluses langenute haudade eest hoolitsemist.

Naiskodukaitse üheks põhikirjalise tegevuse korraldamise mooduseks oli erialaosakondade loomine. Esimesteks olid sanitaar-, toitlus-, varustus-, majandus-, propaganda- ja noortetöö. 1931. aastast lisandus spordiala ning kadus noorteala osakonnana. Hakati moodustama organisatsiooni. 1934. aastal lisandus sideosakond.

Osakonnad moodustati jaoskondade juurde. Osakonna tööd korraldas vanem, kelle valis ametisse jaoskonna juhatus. Ringkondade erialast tegevust juhtisid ringkonna juhataste poolt määratud osakondade vanemad. Kogu organisatsiooni tegevust koordineerisid 1937. aastast alates keskjuhataste juures tegutsenud erialaosakondade vanemad.

Eialgu oli organisatsiooni erialane töö, seotuna Naiskodukaitse õppe-tegevuse sihipäratusega, kaootiline. Ei osatud arvata, et naisi tuleb hakata

• Tartu ringkonna sidejaoskonna naised tööõhtul.

kavakindlalt ette valmistama ning kodumajanduskursustest ei piisa nende oskuste omandamiseks, mida vajati Kaitseliidu eriorganisatsioonina, st riigikaitseorganisatsioonina. Naiskodukaitse erialalise tegevuse eesmärgipärasem korraldamine sai alguse 30-ndate aastate keskpaigast. Sellest ajast hakati korraldama ühtlustatud sisuga kursusi ning tsentraalselt koolitama instruktoreid, kelle ülesandeks oli teadmiste edasiandmine kohtadel. Seati sisse täiendõppe süsteem. Naisorganisatsioonina jõudis Naiskodukaitse üha lähemale oma liikmeskonna kavakindla ettevalmistamiseni Kaitseliidu eriorganisatsioonina tegutsemiseks.

Kümnendi lõpul jõuti sanitaar- ja toitlustusosakondade töö ühtlustamiseni kodukordade kaudu, mis sätestasid osakondade ülesanded, nõuded liikmetele, juhtide ülesanded, aruandluse ja eksamineerimise korra.

Järgnevalt on toodud seitsme olulisema osakonna tegevuse lühikirjeldused. Välja on jäetud sideosakonna tegevus, kuna selle kohta on vaid teada, et Naiskodukaitse liikmetele korraldati sidekursuseid. Ilmselt polnudki tegu teistega sarnase osakonnaga, kuna sideosakonna liikmeid õpetati välja ja rakendati ainult Kaitseliidu juures. Sanitaar-, toitlustus-, varustus- ja majandusala korraldamises seisnes Naiskodukaitse otsene tegevus KL abiorganina. Kehakasvatus-, propaganda- ja rahvuskultuuriala ning kodutütardega tegelemist võib pidada kaudseks Kaitseliidu toetamiseks.

Naiskodukaitse töö meditsiini alal oli laiaulatuslik. Koostööd tehti Eesti Punase Risti ja Sõjaväe Tervishoiu Valitsusega. Edendati rahva tervishoiu teadmisi ja oskusi. Lisaks diplomeeritud samariitlastele ja sanitaridele läbisid meditsiinikursused ka organisatsiooni ülejäänud liikmed. NKK poolt korraldatud kursustele oli vaba sissepääs inimestele väljastpoolt organisatsiooni. Naiskodukaitse ülesanne eriorganisatsioonina oli KL ürituste tagamine esmase arstiabiga. Sel alal tehti tihedat koostööd malevate sanitaarosakondadega. Esmaabivahendid hangiti oma jõududega. 1935. aastal anti Naiskodukaitsele riiklik ülesanne valmistada erakorralisteks aegadeks. Meditsiinivahendite ja haiglavarustuse muretsemisel tegi Naiskodukaitse ära tohutu töö ning oli valmis komplekteerima ja mehitama 16 haiglat. Rahalised vahendid selleks hangiti ise. 1938. aastaks oli organisatsioonil 2232 väljaõpetatud samariitlast.

Naiskodukaitse toitlustustegevus oli olulise ja mitmetasandilise tähtsusega. Ühe osa sellest moodustas NKK-sse kuuluvate naiste toitlustusalaste oskuste täiendamine, praktiliste teadmiste omandamine ja vajalike vahendite soetamine. Teine eriti tähtis osa oli Kaitseliidu ja noorteorganisatsioonide ürituste varustamine toiduga. Paljudes kohtades hangiti toiduained naiste endi kogutud raha eest. Toitlustusosakond koostas toidunormid ja toidutabelid. Lisaks oli ka kolmas tasand – rahuaegse praktiseerimise käigus oli võimalik omandada mobilisatsiooni ja sõja korral masside toitlustamiseks vajalikke oskusi. Toitlustamise korraldamiseks

• Lääne ringkonna esinaine lõomas lipunaela Noorkotkaste Lääne Maleva lipuvardasse.

rahuajal ja toitlustuspunktide organiseerimiseks sõjaolukorras hankis NKK arvukalt toidunõusid, nõude pakkekaste, välikatlaid ja suuri telke. Aastate jooksul koolitati personal. 1938. aastaks oli organisatsioonis 592 diplomaaritud toitlustajat. Lisaks neile olid veel "tuhanded", kes olid oskused omandanud praktilise tegevuse käigus.

Esimeste naiskomiteede levinumaks tegevuseks oli KL üksustele sissetulekute hankimine pidude, loteriide ja korjanduste kaudu. Niiviisi muretseti sissetulekuid kogu organisatsiooni tegevuse vältel. Näiteks võib tuua Tartumaa ringkonna, kus kümneaastase tegevuse jooksul oli korraldatud 1047 pidu, 1386 einelauda, 115 korda läbi viidud loterii. Majandusalal üldse tööle rakendatud 11 236 korda. 1938. aastal tegi Naiskodukaitse keskjuhatuse esimese katsetuse raha hankimiseks ärimajanduslikul teel, lastes müügile mitmesuguseid NKK embleemiga esemeid. Saadud tulu laekus NKK keskjuhatuse arvele. Uuenduse tingis liikmete ja seltskonna väsimus tavapärase vahenditega raha kogumisel. Alguses läksid Kaitseliidu üksuste juures tegutsenud naiste kaasabil muretsetud summad naiste organisatsiooni puudumise tõttu otse ja täies mahus KL-le. Koos oma organisatsiooni loomisega tekkis aga naistel vajadus ka ise raha kasutada. Üks olulisi põhimõtteid, mis muudeti esimeste põhimääruste väljatöötamise käigus, oligi NKK-le iseseisva kassa lubamine. Kaitseliidu majandusliku eestkoste alt vabanemine oli põhimõttelise tähtsusega Naiskodukaitse kui iseseisva organisatsiooni arengus. Tänu omafinantseeringule oli organisatsioonis võimalik korraldada iseseisvat õppetegevust. Samal ajal jätkas Naiskodukaitse ka Kaitseliidu rahalist toetamist. 1938. aastaks oli NKK andnud KL-le majanduslikku abi 7 000 000 krooni ulatuses.

Naised tegelesid Kaitseliidu varustusküsimustega juba enne Naiskodukaitse kujunemist ülemaalseks organisatsiooniks. Vahepeal oli varustusosakonna loomise vajadus küll päevakorral, kuna kaitseliitlased pidid vormiriided endile ise hankima, kuid Kodukaitse ühingu ajutiste määrustega sätestati siiski varustusrühmade asutamine. Tegelikult hakkaski KL tervikuna kasutama NKK varustusosakonna abi. Naised valmistasid riidesemeid malevlastele ja aitasid kaasa kodutütarde ja noorkotkaste vormiriide hankimisele. Naiskodukaitse valmistas ja hankis Kaitseliidu üksustele käesidemeid ja spordiriideid, mundeid orkestriliikmetele ja sadulatekke ratsaüksustele. Enamik Kaitseliidu üksuste lippudest oli naiste valmistatud. Varustus oli niisugune NKK tegevusala, mille tähtsus aja jooksul kasvas ja tegevus teisenes. Kui algusaastail kaheldi NKK varustusosakonna loomise vajalikkuses, siis koos erakorralisteks aegadeks valmistumisega sai varustusala uue tähenduse. Algusaastate käsitööhuviliste hulgast koolitati aja nõudel välja naised, keda oli mobilisatsiooni korral võimalik kasutada sõjaväeosade formeerimise abitöödel.

Ehkki esimestes põhimäärustes 1927. aastal ei olnud sätestatud

Naiskodukaitse kehasvatusala korraldamist, võeti kongressil vastu resolutsioon selle tegevuse suunamiseks. Resolutsiooni peamõtteks oli NKK liikmete hulgas sportliku tegevuse propageerimine. Organisatsiooni sporditegevus jagunes kaheks, millest ühe osa moodustas sportlike eluviiside propageerimine, teise osa aga rakenduslik tegevus KL mitmesuguste ürituste eeskavade sisustamiseks. Viimati nimetatud ülesande täitmiseks tegeldi NKK-s rahvatantsu ja *riitmilise võimlemisega*. Kaitseliidu spordipäevadel osalesid naised mõnedel kergejõustikualadel, suusatamises ja võrkpallimängus. 1937. alates asuti süstemaatiliselt arendama NKK sporditegevust. Pandi ametisse jaoskondade, ringkondade ja keskjuhatuse spordivanemad, eesmärgiks seati naiste ettevalmistamine erakorraliste aegade teenistuseks. Selleks püüti organisatsiooni liikmetes arendada vastupidavust, tähelepanuvõimet, kiiret ja täpset orienteerumist ja kohanemist võõrastes oludes. Soovitatavateks aladeks peeti talvel suusatamist, kelgutamist, uisutamist ning suvel matkamist, rattasõitu, ratsutamist, aerutamist, ujumist ja rannaäärsetes piirkondades purjetamist. Spordiosakonnas hakati välja õpetama ka NKK rivijuhte, eesmärgiga saavutada organisatsiooni liikmete korrektne esinemine avalikel üritustel – paraadidel, kogunemistel jms.

Kõige paremini iseloomustab NKK propagandasuundi 1928. aasta kongressil vastu võetud resolutsioon: ".../ Naiskodukaitse peab õpetama eestlasi eestlastena mõtlema ja eestlastena tundma". Propagandat peeti naistele eriti sobivaks tegevuseks. Peamine põhjendus selleks oli naiste emotsionaalsem loomus ning viimases tulenev mõju ümbruskonnale. Naiskodukaitsepidid meelsuse kujundamisel alustama iseendast ja oma lähemast ümbrusest – perekonnast, eelkõige lastest. Teine osa sellest tööst pidi väljenduma organisatsiooni tegevuses, jagunedes omakorda passiivsemaks ja aktiivsemaks propagandatöök. Eeskujuliku organisatsioonina püüti saavutada ümbruskonna (seltskonna) tunnustus ja poolehoid. Rootsi kuninga ja Poola presidendi auks korraldatud paraadil osalemine, jumalateenistus-kontserdid, suured suvepäevad ja laagrid, suur-

ürituste toetlustamine – nii pälvisid hästi organiseeritud, vormikleite kandnud naised üldsuse tähelepanu ja soosingu. Heategevusüritusi, korjandusi, kõigile avatud kodumajandus- ja esmaabikursusi kasutati muuhulgas ka ideede levitamiseks. Aktiivseks tegevuseks oli propagandistliku sisuga pidude, avalike kõnekoosolekute korraldamine ning aktiivne esinemine ajakirjanduses, mille käigus selgitati lähemalt organisatsiooni tegevuse aluseid ning rõhutati rahvusliku ja riikliku mõtteviisi tähtsust.

Propaganda oli tihedalt seotud NKK rahvuskultuurilase tegevusega. Naiskodukaitse kultuuriosakond valmistas ette rahvatantsugruppide ja laulukooride eeskavad, mis esitati NKK või KL poolt korraldatud pidudel. Püüti elustada vanu kombeid ning valmistati ja kanti rahvariideid. Eesti ajaloo ja geograafiliste omapärade tutvustamiseks korraldati ekskursioone, õppekäike, referaadi- ja valguspildiõhtuid. "Loomulikult" osales NKK riigilipu muretsemise, riiklike tähtpäevade tähistamise, nimede eestistamise, kodukaunistamise ja karskuse propageerimiseks korraldatud kampaaniates. 1938. aastaks oldi jõutud niikaugemale, et püüti "kasvatada kaaskodanikke väärilt suhtuma rahvuslipusse, riigihümnisse ja riigi ning rahva juhtivatesse tegelastesse".

Juba esimestes ajutistes põhimäärustes 1927. aastal oli sätestatud NKK ühe ülesandena tütarlaste organiseerimine noorterühmadesse. Mõne aastaga jõuti seisukohale, et noortest tuleb moodustada iseseisev organisatsioon NKK kureerimise all. Noorsoo organiseerimise vajadust nägi NKK tulenevat eelkõige tollasest koolisüsteemist, mille järgi piirdus suure hulga laste jaoks õpiaeg ainult algkooliga. Kohustuslik kooliiga lõppes 13-nda eluaastaga. Esialgu nähti NKK ülesandeid eelkõige algharidusega lastele enese-kasvatustliku tegevuse pakkumises. Tegelikult hakkas organisatsiooni kuuluma nii õppiv, töötav kui kodune noorsugu.

1930. aastal alustas Kaitseliit poisslaste ühenduste moodustamist Noorkotkaste nime all. Mõnevõrra hiljem alanud tütarlaste organiseerimine tõi 1938. aastaks Kodutütarde organisatsiooni üle 19 000 enamuses maalt pärineva tütarlapse.

Naiskodukaitse roll, mis seisnes Kodutütarde organisatsiooni rahastamises ning sellele juhtide leidmises kohaliku noorsoo-, haridus- või seltskonnategelaste hulgas, samuti ka orga-

• 11. veebruar 1940. a NKK Meremäe jaoskonna 10. aastapäeva juubeliaktus.

nisatsiooni juhtorganite töös osalemises, hakkas vähenema seoses 1936. aasta noorsoo organiseerimise seaduse ja selle muutmise seadusega 1938. aastal. Nimeetatud aktidega läks Kodutütarde juhtimine ja järelevalve üle haridusministeeriumile. Viimatinimetatud instants hakkas eraldama ka tegevuseks vajalikku rahalist toetust. Naiskodukaitsele jäi Kodutütarde suhtes nominaalne "emaorganisatsiooni" staatus.

MUUTUSED ORGANISATSIOONI TEGEVUSES

Kaitseliidu taastamisjärgses tegevuses oli põhirõhk, ilmselt varasema kogemuse ja 1. detsembri sündmuste tõttu, suunatud liikmete otsesele sõjalisele ettevalmistusele. Mõni aasta hiljem, kui töö oli käivitunud ja tegelik elu kätte näidanud organisatsiooni tugevad ja nõrgad küljed, leiti, et sõjalise väljaõppe kõrval tuleb hakata rohkem tähelepanu pöörama seltskondlikule tegevusele.

Uue suuna võtmise ajajärku jäi ka Naiskodukaitse loomine, mis oma esimeste, 1925-1927 väljatöötatud põhimääruste järgi valmistus "eelkõige sõjaolukorraks". Kodukaitse naisühingu ajutiste määruste järgi pidi organisatsioon täitma oma ülesannet, asutades sanitaar-, toitlus-, varustus-, majandus-, propaganda- ja noorterühmi alaealistest, samuti muid rühmi vastavalt vajadusele. Erialarühmade peamiseks ülesandeks oli Kaitseliidu tegevuse toetamine ning mobilisatsiooni korral naiste saatmine Kaitseliidu käsutusse.

11. detsembril 1927 toimunud Kodukaitse ühingu keskkogul ja pärast seda ilmunud artiklis tegi Anna Tõrvand-Tellmann ettepaneku hakata Kodukaitse naisi ette valmistama ka relvaasjanduse, side ja gaasikaitse alal ning korraldama distsipliinitunde arendamiseks riviõpet. Need mõtted ei leidnud aga suuremat poolehoidu ning loetletud alade ametlik lülitamine NKK väljaõppesse kadus mõneks ajaks päevakorralt.

3.-4. jaanuaril 1928 toimunud naiskodukaitse kongressil vastu võetud resolutsioonide kohaselt hakkas organisatsioon laiendama oma tegevust väljapoole esialgseid piire. Naisi ei rahuldanud ainuüksi Kaitseliidule "varanduste kogumine" ning "sanitaar- ja toitlusalade korraldamine". Võttes sihiks avarama tegevusulatus seadustamise, asuti koostama organisatsiooni põhikirja projekti. Ehkki edaspidi ei leidnud kinnitamist mitte NKK keskjuhatuse poolt koostatud dokument, vaid KL peastaabi versioon, oli 1931. aasta põhimäärustes üheks oluliseks erinevuseks, võrreldes esimese programm-dokumendiga, üldsõnalisus, mis jättis vabamad käed erialaosakondade ülesannete formuleerimiseks kodukorras. 1931 valmis ka NKK keskjuhatuse eestvedamisel koostatud Naiskodukaitse kodukord, mis pandi ajutiselt maksma 8. mai 1932. aasta NKK keskkogu koosoleku otsusega. Viimatinimetatud dokumendi üheks põhimõtteliseks erinevuseks varasematega võrreldes oli NKK väljaõppelise tegevuse rõhutamine. Teiseks olid erialaosakondade ülesanded sõnastatud nii, et need andsid naistele rohkem võimalusi iseseisva organisatsioonina tegutsemiseks. Kirjeldatud muutused olid vastavuses NKK kongressil vastu võetud resolutsioonidega.

• Helene Vananurme Kaitseliidu tunnistus.

1931. aastal kaotati Naaskodukaitse kollegiaalse juhtimise põhimõte. Kui seni oli jaoskonna, ringkonna ja kogu organisatsiooni juhtinud juhatused, siis uute põhimäärustega juhatused säilisid, kuid igast esinaisal sai oma üksuse "tegelik juht". Seega likvideeriti Naaskodukaitse sama probleem, mis muudetud põhiseaduse rakendumiseni 24. jaanuaril 1934 oli takistavaks teguriks kogu kaitseväge jaoks. Seni oli valitsus olnud tervikuna rahuaegse riigikaitse kõrgeimaks juhiks.

Aastatel 1930-1933, kui ülemaailmne majanduskriis avaldas tugevat mõju Eesti ühiskonnale, kaasati NKK suurel määral hoolekandetöösse. 1931. aasta põhimäärustesse ilmunud ülesannet "Koos vastavate organisatsioonidega vanade, haigete, töövõimete ja puudustkannatavate kodanikkude abistamine hoolekande korraldamisel" võib seostada riigi majandusliku olukorra halvenemise ning materiaalselt abi vajanud elanike arvu järsu suurenemisega. Hoolekande korraldamine jäi küll kuni lõpuni NKK põhimäärustejärgseks ülesandeks, kuid selle osatähtsus vähenes koos riigi majandusliku olukorra paranemise ning NKK suurenenud koormusega "otseste" ülesannete täitmisel.

Nõukogude Liidu välispoliitilise aktiivsuse kasv, natsionaalsotsialistide valimisvõit Saksamaal, Hitleri võimuletulek 1933. aastal, eeltoodu tõttu üha pingelisemaks muutunud olukord maailmas ning sisepoliitiline kriis Eesti Vabariigis tõid kogu Kaitseliidu jaoks kaasa olukorra teisenemise. 1932. aastal kiideti Konstantin Pätsi valitsuse poolt heaks oluline dokument "Riigikaitse üldised põhimõtted", mis oli Eesti Vabariigi kaitsedoktriini seni kõige konkreetsemaks esituseks. Dokumentis rõhutati kogu rahva ning kõigi ametkondade ja asutuste kaasamise vajadust riigikaitseks.

1934. aasta 3. märtsist jõustus "Riigikaitse rahuaegse korraldamise ja juhtimise seadus", milleni jõuti sisuliselt kogu iseseisvusaja vältel kestnud poliitiliste diskussioonide tulemusel. Seadus pani riigikaitse juhtimise kohustuse neljale institutsioonile: riigivanemale, valitsusele, kaitseministrile ja kaitseväge juhatajale. Viimane neist institutsioonidest alles loodi sama seadusega. Uue seaduse abil loodeti üle saada senise süsteemi tagajärjel kujunenud puudustest riigikaitseks.

1934. aastal esitas major Tomback oma arvamuse Naaskodukaitse senise ja tulevase tegevuse kohta: "Kuid pean tähendama, et seni Naaskodukaitse organisatsiooni liikmed on teinud hulga tänuväärset tööd teiste organisatsioonide avitamiseks küll karbikorjandustest osavõtmise näol jne., omaenda jaoks aga vähe. Tulevikus ei peaks unustatama, et ka naaskodukaitse on ikkagi riigikaitse huvides töötav organisatsioon. Seepärast sel alal endale võetavate kohustuste täitmine peaks seisma esiplaanil." Major Tomback analüüsis oma artiklis tulevikusõja oletatavat iseloomu ja esitas oma arvamuse Naaskodukaitse võimalikest ülesannetest sõjaajal, milleks ta pidas tegutsemist eelkõige tagalas toitlustus-, meditsiini-, gaasikaitse- ja sidealal. Ilmselt oli sarnaseid, Naaskodukaitse ülesandeid käsitletud arutlusi rohkemgi, kuna nimetatud perioodil muutus organisatsiooni olemuse

mõtestamine. Senise "kodukaitse" asemel hakati rõhutama terminit "riigikaitse", mida võib pidada tähenduslikult kitsamaks ja ühesemalt mõistetavaks.

Võib oletada, et kõigi loetletud sündmuste, arengute ja arutluste tulemusel esitati 1935. aastal Naaskodukaitsele riiklik tellimus, milleks oli erakorraliste aegade eeltöodes osalemine. Uute kohustuste järgi pidi NKK aitama kaasa sanitaarvarustuse muretsemisele, võtma enda peale mitmete haiglate ja toitlustuspunktide organiseerimise kavade väljatöötamise, nende töös hoidmiseks vajaliku sanitaar- ja toitlustuspersonali väljaõpetamise ja tarviliku varustuse muretsemise. Varustusosakondade liikmetele hakati õpetama varustuse valmistamist, selle arvevõtmist ja hooldamist. Kõigi nende ülesannete täitmiseks pidi Naaskodukaitse ise hankima rahalised vahendid.

1936. aasta jooksul jõuti ära teha vajalikud eeltööd. Valiti välja sobivad ruumid, koostati ruumide kasutamise kavad, selgitati välja sobiv personal, koostati vajaliku varustuse nimekirjad. Samal aastal viidi tsentraalselt läbi kursused varustusosakondade liikmetele, kes kohustusid samasisulisi õppepäevi korraldama kohtadel. 1937. aastal viidi läbi üleriigiline, suurima sissetulekuga sanitaarkorjandus iseseisvusajal. Aktsiooni tulemusel saadud vahendeid hakati kasutama ülalnimetatud meditsiinilise ja mass-toitlustusalase varustuse soetamiseks.

1939. aastani kasvas maailmas Saksamaa ja Nõukogude Venemaa agressiivsuse tagajärjel uue sõja eelaimdus. Eesti Vabariigi poliitikale avaldas see oma mõju – meelepärane püüti olla mõlemale suurvõimule, kuid tegelikku abi loodeti Lääne demokraatialt ning oma riigi kaitsevõimelt. 1937. aasta suvel viidi Tartu ümbruses läbi üldine, heade tulemustega proovimobilisatsioon. Tõenäoliselt peeti Eesti vastupanuvõimet ühe kuni kolme kuu jooksul. Ühe aastaga, st 1939. aasta suveni, ostis Eesti riik relvastust umbes 15 miljoni krooni eest. Seda oli rohkem kui eelmise kümnendi jooksul kokku. Sõjalise enesekaitse suutlikkust rõhutavaid meelesõnu kandnud propaganda kestis augusti keskpaigani, presidendi poolt isegi septembri keskpaigani. Pingelise olukorra esimene vaatus kulmineerus Teise maailmasõja alguse ja Nõukogude Venemaa poolt

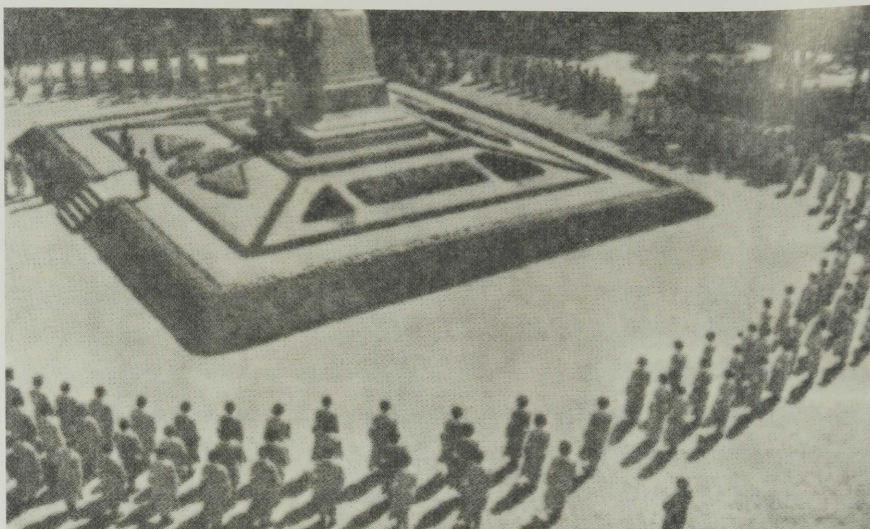
Eestile peale sunnitud baasidelepinguga 1939. aasta septembris.

1940. aasta juunini jätkas Eesti sõjavägi koos Kaitseliidu ja Naiskodukaitsega ettevalmistusi erakorralisteks aegadeks. 1939. aasta sügisest muudeti ajateenistus senise kuni 12 kuulise asemel kuni kahe aasta pikkuseks. 1940. aasta aprillis kinnitati sõjaväe ja sõjaministeeriumi uus sõja- ja rahuaegse organisatsiooni kava, mille juhtmõtteks oli koosseisude suurendamine. Kaitseliidu tegevus oli juba varem suunatud lahinguvõime tõstmisele, mida iseloomustab hästi laskesportid kasutatavate märklehtede asendamine lahinglaskeõppes kasutatavate langevate märklaudadega.

Naiskodukaitse tegevus, mis oli eelnenud aastate jooksul üha enam omandanud otseselt riigikaitse organisatsiooni ilmet, muutus sel perioodil üha kindlapiirilisemaks. Ka liikmeskonda valmistati ette erakorralisteks aegadeks. 1934. aasta NKK põhimäärustes seadustati teiste erialade kõrval sideosakonna loomine. Vastavaid kursusi hakati korraldama kohtadel. 1937. aastast alates on märkusi NKK liikmete ettevalmistamisest vaatlusteenistuse ülesande täitmiseks. 1937. aastal oligi NKK esinaine Erika Oskar sunnitud tõdema: "Areneva NKK elule ei ole enam vastavad NKK senise kodukorra kitsad raamid. On kasvanud juurde tegevusalasid ja vajadus kodukorra täiendamiseks on äärmiselt suur."

Side ja vaatlusteenistus loodeti olevat huvipakkuv tegevusala nooremale, kodutütardest pealekasvanud põlvkonnale. Spordiosakonna tegevus, mis seniajani oli piirnenud esinemisega rahvatantsu või "rütmilise võimlemisega" pidudel ning muudel üritustel, sai nendel aastatel uue sisu. Rõhutama hakati NKK "kehakasvatustliku tegutsemise" rakendatavust erakorraliste aegade teenistuses. Liikmetes püüti asuda arendama vastupidavust ja tähelepanuvõimet ning selleks hakati NKK raames tegelema vabas õhus harrastatavate spordialadega.

Ehkki 1931. aasta Naiskodukaitse suvekursustel oli kavas üks tunniajane loeng gaasikaitsest, näib, et kümnendi alguses ei pööratud sellele alale eriti suurt tähelepanu. Küll olid aga 1935. aastal Narva ringkonnas korraldatud gaasikaitse kursused kohustuslikud Narva, Kreenholmi ja Vabriku jaoskonna liikmetele. Ka teistest ringkondadest on teateid samalaadsete kursuste korraldamisest 30ndate lõpupoole. 1940. aastaks oli valminud Kodutütarde õhukaitse õppekava.

• Pärjapanek langenute mälestussambale 1938. a.

• Järva ringkonna liikmed laagris toitlustamas.

• Kodutütarde Tallinna ringkonna juhtide kool praktilistel harjutustel.

Olemasolevatest faktidest järeldub, et gaasikaitset püüti õpetada võimalikult paljudele inimestele, sealhulgas ka lastele, eriti aga strateegilistel objektidel töötajale, sest oht keemiarelva tõttu kannatada saada oli nende jaoks suurem. 1939. aastal planeeriti Tartu ringkonnas läbi viia ka relvakäsitsemiskursusi ja mootorsõidukite juhtimise kursusi. Plaanide teostumise kohta puuduvad siinkirjutajal andmed.

Ülalkirjutatust nähtub, et 1940. aastaks jõuti uuesti sõjaolukorraks ettevalmistumiseni. Kuid uutest oludest ei polemiseritid enam kuigivõrd "naistele kohase" tegevuse üle. Tehti seda, milleks oli vajadus, mille vastu naised huvi

tundsidi ning millega nad puhtfüüsiliselt hakkama said.

Kahjuks puuduvad teated selle kohta, missuguse valmisoleku taseme saavutas Naiskodukaitse 1940. aasta suveks, enne kui see koos Kaitseliidu, Noorkotkaste ja Kodutütardega laiali saadeti. Võib arvata, et tegelik olukord erines mõnevõrra sellest pildist, mida kujundati Kaitseliidu propagandistliku häälekandja "Kaitse Kodu!" veergudel, kuid olemasolev informatsioon ei võimalda kahelda selles, et aastate jooksul Naiskodukaitse omandatud teadmised ja oskused aitasid kaasa nii Eesti Vabariigi ülesehitamisele kui üksikisikute enesesäilitamisele rasketes oludes II maailmasõjapäevilja sellele järgnenud aastatel.

KOKKUVÕTE

Naisorganisatsioon oli Naiskodukaitse loomise ajaks tekkinud kümneid, kuid riigikaitseesse polnud naised veel jõudnud. Tegelik elu näitas kätte koha, kus vajati nende kaasabi. Ehkki algusaastatel oli NKK liikmetel tegu, et toime tulla kriitikaga, mille järgi ei peetud naisterahva jaoks sobivaks tegeleda otseste riigikaitseliste küsimustega, peegeldavad liikmeskonna arvu kasv, tegevuse aktiivsus ning avalikkuse tunnustus organisatsiooni pidevat arengut.

Aastatel 1927 kuni 1940 tegutsenud Kaitseliidu eriorganisatsioon Naiskodukaitse oli mitmete näitajate järgi edukas. Edu tagas mitmete objektiivsete ja subjektiivsete asjaolude kokkulangemine. Järgnevalt on toodud siinkirjutaja arvates määrava tähtsusega tõigad, mis aitasid kaasa Naiskodukaitse loomisele ja 13- (või ka 15-) aastasele tulemusrikkale tegevusele.

Naiskodukaitse loodi ajal, mil samalaadsed organisatsioonid tekkisid ka teistes Euroopa riikides. Seega oli tegu laialt levinud nähtusega. 20. sajandi alguskümnenditel oli rahvusideoloogia jõudnud niisugusesse etappi, kus oluliseks oli muutunud iga indiviidi panus oma rahvuse heaks. Naiskodukaitse organisatsiooni selgelt sõnastatud tegevusidee oli iseseisva rahvusriigi püsivuse kindlustamine. Seega oli kogu tegevus kantud patriotismist ja altruistlikust tegevusest oma riigi heaks. Idee oli see, mis pani neid tuhandeid naisi ilma mingi käegakatsutava tasuta tegema rasket tööd oma riigi heaks.

1920ndate teise poole näol Eestis oli tegu perioodiga, mis kandis naiste haridustaseme tõusu vilju. Riigis oli palju gümnaasiumiharidusega naisi, samuti oli suurenemas kõrgharidusega naiste arv. Intelligentist kui peamisest rahvusideoloogia kandjast ja levitajast sai rahva omakaitseorganisatsioonide loomise initsiaator ja juht. Intelligenti initsiatiiv, kaasatus ja poolehoid tagas Naiskodukaitse arenguks vajaliku potentsiaali. Enamuse naisüliõpilas-korporatsioonidega liitumine tähendas automaatselt kuulumist Naiskodukaitse. Igal aastal kandus hulk ülikooli lõpetanud, üle Eesti laiali, viies enesega kaasa ideed, teotahte ja kogemused.

Omariikluse saavutamise järel algas Eesti seltsiliikumise intensiivseim periood. Ajajärku I ja II maailmasõja vahel Eesti rahvakultuuris iseloomustab kollektivism – ühistunne pärimuskultuuri vallas, hobides ja vabahariduslikus tegevuses. NKK pakkus oma liikmetele võimalust kuuluda gruppi, osaleda mitmesuguste suunitlustega ühisüritustel. Naiskodukaitsejatele korraldati kursusi rahvariite valmistamisest, rahvatantsudest, rahvalike tähtpäevade tähistamisest, avalikust esinemisest, asja-ajamisest, raamatupidamisest, tervishoiust, kehakultuurist, kodumajandusest, oma maa ajaloost, geograafiast jne. Erinevate ülesannete täitmine organisatsioonis arendas naistes kohuse- ja vastutustunnet. Naiskodukaitse kuulumine aitas kaasa iseseisva ja iseteadliku eesti naise kujunemisele. Ühiskondlik tegevus võimaldas emantsipeeruvatele naistele lisa-eneseteostuse võimalust peale kodu.

Naiskodukaitse kui eriorganisatsioonil oli olemas riiklik tellimus, millest lähtuti tegevuse planeerimisel ja väljaõppe korraldamisel. See tähendas, et naised teadsid oma tegevuse kõige kaugemaid võimalikke eesmärke. Juba esimestest põhimäärustest oli teada, et Naiskodukaitse liikmeid rakendatakse mobilisatsiooni korral Kaitseliidu teenistusse.

Organisatsioon oli oma tegevuse planeerimisel paindlik, kohandades end vastavalt olukorrale. Naiskodukaitse tegevuse rõhuasetus oli tihedalt seotud maailmas valitsenud suundade ja Eesti riigi vajadustega. Peamiste

tegevusalade varieerumist ajalises dimensioonis, vastavalt muutunud situatsioonile, võib pidada Naiskodukaitse üheks väga tugevaks küljeks, kuna paindlikkus ning kohandumine ümbritsevate oludega on üheks organisatsiooni edukuse eeltingimuseks.

Naiskodukaitse edu eeldusteks oli selgelt sõnastatud tegevusidee, intelligentsed juhid, inimressursi olemasolu, kõigile teada olnud tegevuse eesmärgid, teadlikkus ümbritsevast keskkonnast ja paindlikkus organisatsiooni tegevuse korraldamisel.

ORGANISATSIOONI LIKVIDEERIMINE

Eesti Vabariigi presidendi dekreediga 1940. aasta 27. juunil kuulutati Kaitseliidu ja tema eriorganisatsioonide tegevus järgmisest päevast alates lõpetatuks. Naiskodukaitse kuulus selleks ajaks umbkaudu 16 600 naist.

Järgnenud repressioonid Eesti rahva hulgas ei jätnud NKK liikmeskonda puudutamata. 1942. aastal hukati Sverdlovski oblasti Serovi rajooni Sosva küla vangilaagris mitmed Naiskodukaitse juhtivatel kohtadel olnud naised, teiste hulgas ka Alice Kuperjanov, Ebba Saral, Salme Noor, Alviine Rüütel. Teine esinaine Erika Oskar-Männik küüditati 1941. aastal. Viieteistkümmne Siberis elatud aasta järel naasis ta kodumaale ning veetis oma viimased eluaastad Viljandis. Pikaäegne Tallinna ringkonna esinaine Anna Tõrvand-Tellmann küüditati 1941. aastal koos abikaasaga. Naiskodukaitse esimene esinaine Mari Raamot emigreerus 1944. aastal. Saksa maale, hiljem siirdus Ameerika Ühendriikidesse ning elas seal kuni oma surmani 1966. aastal.

Kummaliseks võib pidada asjaolu, et mõlemad NKK esinaised pääsesid kõrgeimast karistusest, erinevalt mitmetest teistest NKK liikmetest. Repressioonid Naiskodukaitse liikmete suhtes on valdkonnaks, mis vajaks põhjalikumalt uurimist kui seda võimaldab antud töö eesmärk.

Riina Nemvalts

Naiskodukaitse instruktor

Ülesandeid sõja ajal

Ei ole võimalik asuda enne ühegi riigikaitse alal tegutseva organisatsiooni, ka naiskodukaitse, ülesannete käsitamisele, kui pole selgitatud, **missuguses olukorras sel organisatsioonil tuleb tegutseda, s.o. kuidas kujuteleme endile nüüdisaja sõda üldse.** Püüdes maalida pilti nüüdisaja sõja iseloomust hoidun liialdusist. **Käsitelen vaid neid faktoreid, mis ühel või teisel kujul on praegusel momendil päevaküsimusteks ja paratamatult mõjutavad ka naiskodukaitse ülesandeid tuleviku - sõjas.**

Andmed, mida siin kasutan, **pole mitte ainult minu mõttemõlgutuste vili,** vaid on välja kujunenud riigikaitse alal tegutsevate isikute uurimustest, milledest üksikud fragmendid on pääsenud ka üldsuse kõrvu.

I. Nüüdisaja sõja iseloom.

Kas rahvavägi või väikesed hästi relvastatud ja väljaõpetatud sõjaväed?

Maailma sõda lõppis Versailles' rahulepinguga, mille kohaselt ühed riigid omandasid õigusi omada rahuajal nende riigipiiride julgeoleku tagamiseks vajalised relvastatud jõud, teiste riikide relvastatud jõude piirati. Viimased muidugi ei saanud leppida loodud olukorraga ja, nagu see normaalselt võidetud rahvaste juures ilmsiks tuleb, hakati otsima abinõusid mitte ainult enda julgeoleku kindlustamiseks, vaid ka revanšiks.

Maailmasõjale järgnenud rahuajal, eriti võidetud riikides, sõjaväeline mõte töötas palavikuliselt. Nende riikide sõjanduse eriteadlaste perest on pärit ka **mõte** saavutada tuleviku – sõjas vastaspoole üle võit väikese, kuid hästi relvastatud ja hästi välja õpetatud sõjaväega. Selle idee algataja Saksa kindral von Seckt avaldas arvamist, et massi- või n.n. rahvaväed on oma elu elanud. Nad olevat vähe painduvad, riikide majanduslik seisukord ei võimaldavat rahvaväge varustada sõja alul kohe kõigi moodsate võitlusvahenditega ja järelikult võivat tekkida olukord, kus tõesti **väike ja hästi relvastatud ning välja õpetatud sõjavägi võib** sõja alul

saavutada tõesti edu. **Kuid kas see edu omab kestva väärtuse, selle juures ma isiklikult kahtlen.** Ka jätab kindral v. Seckt temalt proponeeritud "väikese" sõjaväe suuruse kindlaks määramata. Muidugi ei saa siin ühelegi riigile sõjaväe suuruse kohta anda patenteeritud retsepti, vaid **seda määrab igauhe eri olukord,** s.o. riigi erikaal sõja- ja välispoliitikas, riigi geograafiline asend, rahva arv, majanduslikud ressursid jne. Seega terve rida tegureid.

Tegelik elu käib, eeltoodud teoreetilistest kaalutlustest hoolimata, **oma rada.** Riikidel puudub usk kindral v. Seckti ettepanekuisse ja me näeme peaaegu kõikjal hoopis teist suunda. Saksamaa ise teeb praegusel momendil suuri jõupingutusi **rahva** ettevalmistamiseks sõjaks. Rääkimata otse sõjaväest, mida nüüd kavatakse 200.000-lt viia 300.000 mehele, on Saksamaal tekkinud rida muid sõjaväelise või pool-sõjaväelise ilmega organisatsioone, mille eesmärgiks on ikkagi võimalikult suuremate rahvamasside ettevalmistamine sõjaks. Sama pilti näeme Prantsusmaal, kus samuti kavatakse rahuaegsete sõjaliste jõudude koosseisu suurendada üleminekuga üheaastaselt sv.-teenistuselt kaheaastasele teenistusele, **eesmärgiga omada paremini ettevalmistatud kaadred rahvaväe organiseerimisel sõja korral.**

Ka meil, Lätis, Soomes ja Poolas loodud kaitseliidu organisatsioon taotleb samasuguseid eesmärke, s.o. võimalikult laiemate kodanike masside kaasatõmbamist riigikaitse tööks. **Olgu siin alla kriipsutatud, et meie oludes riigikaitse tähendab enesekaitse korraldamist selle sõna täpseimas tõlgitsuses.**

Tehes ülaltoodust järeldusi võiksime ütelda vaid üht, et sõjad pole veel vajunud ajalukku. Kõikjal keeb kibe ettevalmistus sõjaks. Nüüdisaegses sõjas võitleb rahvas oma olemasolu eest, **eesmärgiga mitte lasta end painutada teise rahva tahte alla.**

2. Tegurid, mis mõjutavad nüüdisaja sõja iseloomu.

Esimese **tegurina** tuleb siin alla kriipsutada **võitlusvahendite kiiret arengut.** Juba **Vene- Jaapani** sõja lõpul toonitati, **et võitlusväljad on muutunud tühjaks.**

Kasutada olnud võitlusvahendite mõju oli säärane, et **kõik silmaga nähtav lihtsalt hävitati.** Maailmasõda algas kogemustega, mis omandati Vene- Jaapani sõjas. Kuid võitlusvahendid olid arenenud ja pärast lühikest

• Naiste rivi Sindi-Lodja laagris 1937.a.

aega kestnud liikuvat sõda võitlevad pooled olid sunnitud kaevuma maasse.

Uuesti üleminek liikuvale sõjale nõudis võitlevatelt riikidelt pikemat ettevalmistust ja sootuks uute võitlusvahendite kasutamisele võtmist. Nii näeme lahinguväljadele ilmuvat tanke, mis pidid murdma vastaspoole kindlustatud rindest läbi ja tegema teed järeletulevatele teistele väeliikidele. Me näeme sõjagaaside tarvitusele võtmist, mis pidid hävitama vastase vastupanu rindeosas, kust kavatseti läbi murda. Lennuvägi, kuigi mitte nii suurtes massides nagu seda tänapäev võib ette näha, rakendati tööle vastaspoole seljataguse paralümeerimiseks. Ühe sõnaga, maailmasõda lõi rea uusi võitlusvahendeid ja nende kasutamiskiisi tuleviku-sõjas.

Maailmasõjast on möödunud 16 aastat ja selle aja jooksul on nii mõndki relvastuse alal saadetud korda. On tekkinud terved õhuarmeed, milliseid ühe käeliigutusega võib suunata vastaspoole territooriumile, on loodud rohkearvulised tankide üksused ja koondused, mis koos motoriseeritud (mehhaanilistele liikumisvahenditele asetatud) teiste väeliikidega ületavad igasuguse riigi piiri, kui pole suudetud luua aegsasti vastavaid tõkkeabinõusid.

Teiseks teguriks, mis mõjutab nüüdisaegset sõda, on **peaaegu kõigi riikide kiratsev majanduslik olukord**. Riikide majanduslikud ressursid ei võimalda pikka aega kestva sõja pidamist. Minule tundub, et nüüdisaegne sõda nõuab rahvastelt sääraseid jõupingutusi, nii moraaliseid kui materiaalseidki, ja paneb neile säärase koorma, et selle kandmine pikema aja jooksul on üle jõu käiv. Seepärast suurema osa sõjaautoriteetide arvamine kaldub sellele, et **nüüdisaegne sõda on lühikese kestusega**. Kuid ka siin prohvetiks olla on väga tänamatu ülesanne ja keegi pole julgenud konkreetselt väljendada, kui pikk on siis see **“lühike kestus”**. Kas 1-2 kuud või aastaid?

Kui aga siiski asuda seisukohale, et nüüdisaegne sõda ei kesta kaua, siis - **missuguste abinõudega seda saavutada?**

Teoreetilised võimalused selleks on olemas. Üks võimalus on **ootamatu sõja algamine**. Sõda algab sõda kuulutamata, mis praeguse olukorra juures on võimalik ja on leidnud kasutamist ka varem - näiteks Vene- Jaapani sõda algas Jaapani laevastiku kallaletungiga Vene laevastikule, mis asus Port-Arturi lahes paha aimamata.

Ootamatu kallaletung algab tõenäoliselt **õhujõudude** suunamisega vastaspoole territooriumile, eesmärgiga hävitada või halvemal juhtumil neutraliseerida vastaspoole tähtsaimad poliitilise, sõjaväelise ja majandus-administratiivse juhtimise keskused, purustada tähtsaimad side- ja raudteesõlmed. Kõige selle tagajärjel juhtimist halvatakse, mobilisatsiooni läbiviimist ja vägede koondamist rindele takistatakse. Rahva moraal langeb, kuna tahe vastupanuks nõrgeneb. Samal ajal ületavad vastaspoole riigi piiri soomusjõud, kes kiiresti liikudes vallutavad piiriäärse rajooni ja jätkavad edu arendamist vastaspoole territooriumi sügavusse, segades mobilisatsiooni läbiviimist ja luues endale samal

• Toitlustajad Sindi-Lodja laagris 1937.a.

ajal soodsaid võimalusi sõjalise tegevuse edasiarendamiseks.

Säärane olukord on eriti hädaohtlik riikidele, kellede territooriumil puudub sügavus, s.o. küllaldaselt suur territoorium.

On selge, et vastaspoole kaitsejõudude mobilisatsioon on aetud nurja, juhtimiskeskused lõhutud ja rahva moraal langevatud, **siis sõda**, puht- loogilise mõtlemiskiisi juures, **ei võiks olla pikaajaline**.

II. Võimalikud endakaitsevahendid.

Eeltoodud olukord, mis praeguste võitlusvahendite juures tundub kõigile tõenäolisena, peaks sundima iga kainelt mõtlevat kodanikku endalt pärima aru ja küsima: kas olukord on tõesti nii raske, et sellest ülepääsmiseks puuduvad võimalused? Vanasõna ütleb: “Iga haiguse vastu leidub ka rohtu.” Nii ka siin. Ette nähes, et sõjategevuse raskuspunkt sõja esimestel tundidel langeb elukeskustele, kus me paha aimamata teeme oma igapäevast tööd, tuleb end rahuajal paratamatult organiseerida ja ette valmistada.

Me ei saa lubada, et näiteks kodanikud, kelle tegevuse iseloom ei nõua paratamatult viibimist suuremates elukeskustes, jääksid sinna ootama, kuni vastane neid õhust pommitamisega hävitab. Neid tuleb elukeskustest (linnadest) **suunata** mujale, kus õhuohtu on vähem. Sääraste kodanike hulka kuuluvad kõigepealt naised, lapsed, raugad, haiged jne., ühe sõnaga - kõik, kellede ohvriks toomine pole millegagi põhjendatud. Neid tuleb aegsasti, nagu seda tavaliselt nimetatakse, **evakueerida**. See on laialtavaline ülesanne ja selle ettevalmistamine nõuab rahuajal suurt töökulu ja ettenägelikkust. Tuleb üksikasjaliselt kaaluda, kuhu evakueeritavad suunata, kuidas nad liiguvad, ette näha põgenikele asumiskohad, korraldada nende toitlustamine ja neile arstliku abi andmine. Pommitamise alla sattunud elukeskustes paanika tekkimine kodanike keskel on paratamatu, ja kui siis pole rahuajal loodud organisatsiooni, kes paanikasse sattunud kodanikke suunaks sinna, kus see riigikaitse huvides on soovitav ja tarviline, on hädaohu tekkimine ka riigi sisemisele julgeolekule rohkem kui võimalik.

Säärastel rasketel aegadel kaitsevägi on seotud oma ülesannete täitmisega. Ta ruttab vastu üle piiri tulnud vaenlasele.

Siseriigis saab kaitseväge kodanike heaoleku heaks väga vähe korda saata. Siin peab seltskond ise, oma organisatsioonide kaudu ja toetusel, sirutama kaasaaitavat kätt kaitseväge võimudele.

Samuti on täiesti vale, kui tähtsad riigiasutused ja valitsusvõimud jääksid püsima oma rahuaegsetesse asukohtadesse, kus nende olemasolu nii-kui-nii, kas lühema või pikema aja jooksul, muutub kahtlaseks. Ka nende jaoks tuleb näha ette juba rahuajal uued asukohad. Loomulik, et ka kaitseväge mobilisatsioon tuleb teostada hajutatult.

Kuid terveid elukeskusi pole võimalik evakueerida. Hulk kodanikke jääb kohtadele ja siin kerkibki päevakorrale **passiivse õhukaitse** organiseerimise vajadus elukeskustes, mis haarab endasse **ka gaasikaitse korraldamise**.

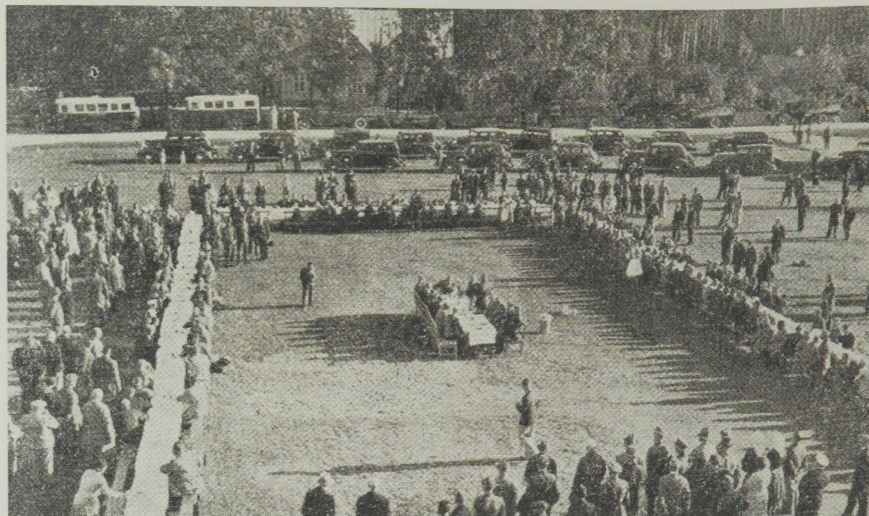
Kodanikele passiivse õhukaitse organiseerimine on jällegi puhtkodanlike võimude ja seltskondlike organisatsioonide ülesanne. Kaitseväge võib siin olla abiks vaid **nõuga ja abinõudega** niipalju, kui palju seda võimaldavad kaitseväge piiratud ressursid.

Missugused ülesanded kuuluvad passiivse õhukaitse organisatsioonile? Ma nimetan siin vaid tähtsamaid: 1. **sanitaarala korraldamine**, mis haaraks endasse esimese abi andmise gaasitatuile või pommikildudest vigastatuile; 2. **degaseerimise teostamine**, s.o. nende kohtade desinfitseerimine, kuhu pommitamisel on sattunud gaas; 3. **tulede kustutamise** läbiviimine elukeskustes, et sellega, eriti pimedal ajal, takistada vastase õhujõududel elukeskuse ülesleidmist; 4. **evakuatsioonide teostamine**, millest oli juttu juba eespool, ja 5. **liikumise reguleerimine** elukeskustes.

III. Naiskodukaitse võimalikud ülesanded.

Ülaltoodust selgusid kokkuvõtlikult vajadused, millede rahuldamisele seltskondlikud organisatsioonid ja kodanlikud võimud peaksid kaasa aitama. Missugused ülesanded jääksid konkreetselt naiskodukaitse õlgadele?

Nende ülesannete kohta on ka ametlikult mõtteid vahetatud. Minule tundub isiklikult, et need ülesanded võiksid jaguneda nelja gruppi: 1. toitlusalala korraldamine; 2. sanitaarala korraldamine; 3. ülesanded gaasikaitse korraldamise alal ja 4. tegutsemine sideme alal.

• Muhu jaoskonna Vabadusristi kavalere toitlustamas 1938. a.

Vaatleme kõigepealt **esimesse gruppi** kuuluvaid ülesandeid.

Me nägime, et õhupommituste tagajärjel ette näha võidavate kaotuste vähendamiseks osutub paratamatuks osa kodanike ja riigiasutuste evakueerimine suurematest elukeskustest välja. Evakueerimine võib olla sunduslik, ta võib olla ka vabatahtlik, kuid ta võib olukorrast olenevalt sündida spontaanselt, omades massilise põgenemise ilmet. Viimane olukord on kõige raskem, kuid igal juhtumil evakueerimine peab olema ette valmistatud juba rahuajal, s.o.:

- peab määratama kindlaks rajoonid, kuhu evakueeritavad suunatakse; ruumid nende mahutamiseks peavad olema valmis vaadatud juba rahuajal; samal ajal tuleb selgitada mahutamise võimalusi valmisvaadatud ruumidesse, et hoida ära inimeste ülekuhjumist;

- peab olema korraldatud toitlustamine ja arstiabi andmine; evakueeritavad lahkuvad oma elukohtadest, võttes kaasa ainult hädavajalisse; enam-vähem suurtel rahvakogunemistel tekib päevakorrale toitlustamise korraldamine - toitluspunktide näol; viimaste organiseerimise peaks naiskodukaitse võtma endale; juba rahuajal tuleks mõelda sellele, kuidas seda organiseerida, kust saada vastavad abinõud, toidumoon ja summad asja käimapanekuks. Arvan isiklikult, et naiskodukaitse peaks oma organisatsiooni juurde looma **erifondi** selleks otstarbeks, määrates sinna teatud % korjandustest, loteriidest jne. Saadavast sissetulekust.

Mitte vähema tähtsuse omab vägede toitlustamise küsimus mobilisatsiooni ja vägede koondamise perioodil. Seda on võimalik jällegi organiseerida tähtsamates raudtee sõlmejaamades, kust sõidavad kaitseväge eselonid, või rännakliikumise korral - kolonnide peatuspunktides.

Nõue on, et toitluspunktides oleks võimalik alati ühe sooja toidu ja vähemalt tee saamine.

Teise ülesannete gruppi kuulub sanitaarala korraldamine. On mitu korda rõhutatud, et sanitaaralaga tutvumisele peaksid naiskodukaitse liikmed panema tõsist rõhku. Koostöö Punase Ristiga on siin möödapääsmatu. Küll võiks naiskodukaitse juhatus ka ise küsimust algatada sel teel, et organiseerib oma liikmeile erialalisi kursusi. Kaitseliidu ridades leidub hulk arste, kes kursuste organiseerimise hea meelega võtaksid endale. Ka kaitsevæest on võimalik määrata selleks suurte kogemustega eriteadlasi.

Naiskodukaitse, tutvudes sanitaaralaga, võtaks endale teatud sanitaarasutuste korraldamise teatud elukeskustes - **sisemaal**.

See on väga raske ülesanne, nõuab suuri ja asjatundlikke ettevalmistustöid rahuajal, vastavate tagavarade soetamist nii medikamentide kui ka muude vahendite näol. Muidugi on siin teatud rahaliste ressursside olemasolu tarviline. Kuid pean tähendama, et seni naiskodukaitse organisatsiooni liikmed on teinud hulga tänuväärset tööd teiste organisatsioonide avitamiseks küll karbi-korjandustest osavõtmise näol jne., **omaenda jaoks aga vähe. Tulevikus ei peaks unustatama, et ka naiskodukaitse on ikkagi riigikaitse huvides töötav organisatsioon.** Seepärast sel alal endale võetavate kohustuste täitmine peaks

• Sanitaarpunkt Olustvere laagris.

seisma esiplaanil. **Ma mõtlen siin kõigepealt rahaliste ressursside soetamist kulude katteks, mis on seoses toitlus- ja sanitaaralade korraldamisega.**

Sanitaaralade korraldamise järele on karjuv vajadus. Toitlus- ja arstiabi andmise punktid peavad ruumiliselt asetsema koos. On seljataguses sanitaarala hästi korraldatud, jäävad ära sõjaajal möllavad taudid, nagu seda vabadussõjas oli plekiline soetõbi.

Sanitaarala korraldamises näen mina isiklikult üht suurimat ja tähtsaimat naiskodukaitse ülesannet.

Viimasega seoses on ka **kolmanda grupi** ülesannete täitmine. Naiskodukaitse peaks endale võtma arstliku abi andmise punktide organiseerimise elukeskustes - gaasist mürgitatuile. Samuti peaks naiskodukaitse oma liikmeist organiseerima degaseerimise salku.

Lõpuks tundub mulle otstarbekohasena, et naiskodukaitse võtaks endale vähemalt ühe lentsalga organiseerimise igas diviisi 5 rajoonis, mille ülesandeks oleks kergesti haavatute ravitsemine, kes ei vaja evakueerimist seljatagusesse. Lähemate juhtnööride andmine tekitab mulle raskusi. Kuid daamide hulgas, arvan, leidub ka arste, kes võiksid küsimust üksikasjaliselt kaaluda, luua lentsalga organisatsiooni, kindlaks määrata tarvisminevad abinõud, voodite arvu jne.

On see sündinud, peaks naiskodukaitse määrama lentsalkade isikliku koosseisu ja asuma vajalise varustuse soetamisele. See on õilis eesmärk, mille kallal maksaks töötada. Rahuajal võiksid lentsalgad leida laiaulatuselist kasutamist nii kaitseväge kui ka kaitsejõudu manöövrelil.

Lõpuks asume neljanda grupi ülesannete juurde. Siia kuuluvad sidealalised

ülesanded. Meie vähese meeskodanike kontingendi juures, kellede olemasolu rindel omab suurema tähtsuse kui seljataguses, võiksid naiskodukaitse liikmed leida laiaulatuselist kasutamist telefonistidena, telegrafistidena ja raadio-telegrafistidena.

Need ülesanded pole rasked, kuid nõuavad püsivat tööd enda kallal ja sagedast harjutamist. Kuid hea tahtmise juures saab ka sellest üle. Vastavate kursuste korraldamine on võimalik kaitseväes.

IV. Lõppsõna.

Lõpetades sellega käesoleva kirjutuse ei pretendeeri ma sugugi väitele, nagu oleksin ma suutnud loetella kõik naiskodukaitse võimalikud ülesanded mobilisatsiooni korral. Võimalik, et need ülesanded kujunevad veel laiemaulatuselisteks. Ma tõmbasin vaid põhijooned, nende täiendamine üksikasjades kuulub juba n.-k. enda valdkonda. Kuid ka minult loeteldud ülesanded nõuaksid naiskodukaitsele tõsiselt tööd ja suurt energia kulu, mille tulutoovust ei oska praegu keegi õigesti hinnata.

Minule tundub siiski, et naiskodukaitse on võimsaimaid naisorganisatsioone Eestis, kellele nende ülesannete realiseerimine ei osutu üle jõu käivaks. Seni on naiskodukaitse oma ülesannetega saanud hülgavalt toime, mis on pandiks, et ka tulevikus naiskodukaitse riigikaitse huvides talitab **nagu üks mees!**

Major R. Tomback

Kaitse Kodu. nr 14, 1934; lk 419-422.

Alutaguse ringkond

Alutaguse ringkonna esinaine
Silva Kiveste

Naiskodukaitsjaid 97

Alutaguse Naiskodukaitse organisatsioon loodi Alutaguse maleva (Ida-Virumaa lipkond) juurde ametlikult maleva pealiku Tõnu Põllu käskkirjaga nr 14 14. veebruarist 1992. a maleva pealiku käskkirjaga võeti tööle naiskodukaitse esinaine Anu Hallik.

Esimene NKK koosolek viidi läbi **23. jaanuaril 1993. a**, kus pandi paika NKK põhisuunad, millega tööle hakata. Põhisuundadeks sai võetud: meditsiiniline väljaõppe, sõjalised algteadmised, töö noortega (Kodutütred – edaspidi KT, Noored Kotkad – edaspidi NK) ja vanurite abistamine.

Oma põhisuundadest hoidis Alutaguse NKK koguaeg kinni. Meditsiinkursuse lõpus said NKK liikmed meditsiiniõe tunnistuse.

1992. a kevadel toimus Lõuna-Eestis Elvas NKK malevate esindajate kokkutulek. Esindajad olid Tartu, Tallinna, Ida-Virumaa, Elva NKK-st ja mõned huvilised, kes tulid kohale omal algatusel. Laager oli mõeldud suhete sisseseadmiseks NKK liikmete vahel ning edaspidise koostöö planeerimiseks.

Esimesel päeval võtsid sõna ringkondade esindajad. Anu Hallik rääkis Alutaguse NKK põhimõtetest ja tegemistest. Omavahel saadi hästi läbi ja tunti huvi meie tegevuse vastu. Selgus, et Alutaguse NKK alustas tegevust kõige esimesena.

Tallinna Nõmme NKK liikmed olid loonud oma organisatsiooni omal algatusel ja tihedas koostöös KL malevaga. Naised kandsid ühtset vormi.

Elva ja Tartu eslotsas oli Dagmar Mattiisen. Tehti koostööd KL malevaga ja toimusid juba meditsiinkursused. Käidi koos ratsutamas, loodud oli ka KT rühm.

Päevad, mis möödusid Elvas, olid kokkuvõttes huvitavad, kuna oli seltskondlikku osa ja koosolekuid ning käisime laskmas lasketiirus.

• Eesti Vabariigi Naiskodukaitse esimene kokkutulek Elvas 1992. aastal.

• Pidulik vandeandmine Jõhvi kirikus 19. juulil 1992. a.

Tihe koostöö tekkis Tartu NKK-ga. Et teised malevad, kus oli juba loodud NKK asusid Kesk-Eestis, siis ei pooldatud naistele sõjalise väljaõpe andmist. Selles küsimuses meie arvamused ja teod läksid lahku, kuna asusime piiri ääres ja pidasime tähtsaks sõjaliste algteadmiste vajalikkust.

1992. a kevadel sai tänu sponsoritele läbi viidud toitlustuskursus, mis kestis 2 päeva.

Emadepäeval 10. mail 1992 korraldas Alutaguse NKK heategevusürituse Aa mõisa vanadekodus. Eesmärgiks oli koristada vanadekodu ümbrust, pesta vanurite tubades aknaid ja korraldada väike koosviibimine ja kontsert vanuritele. Kui koristus tehtud ja aknad pestud olid, siis toimuski koosviibimine vanadekodu sööklas, kuhu tulid väga paljud vanurid ja puuetega lapsed.

Vanuritele loodi emadepäevatunne, laudadel oli NKK liikmete küpsetised, ka kodutütarde vanaemad ja emad olid selleks puhuks küpsetanud. Ära ei unustatud neid, kes ei saanud liikuda, kodutütred viisid neile maiustused tubadesse. Kontserdil kõlasid kodutütarde laulud, loeti luuletusi, mängiti klaverit ja kõlasid kaunid flöödihelid. Vanadekodu personal tänas NKK liikmeid külastuse eest ja kinkis igale vanamemmel lilleõie. See päev jäi kindlasti vanuritele meelde.

NKK liikmed mõistsid, kui kasulikud ja vajalikud nad on ning otsustati jõulude aeg uuesti külla tulla.

14.–17. augustini 1992. a toimus Hiiumaal teine NKK kokkutulek. KL Hiiumaa malev organiseeris meeldiva ekskursiooni. Alutaguse NKK liikmed olid kõik Eesti Kaitsejõudude laigulises vormiriietuses, mille meie saime tänu kolonel Ants Laaneotsa arusaavale suhtumisele. Tehti poolaasta kokkuvõtteid, pandi paika edaspidiseid plaane ja taheti moodustada keskkogu, mis kahjuks jäi seekord moodustamata.

Jõhvi Päästekompanii ohvitserid andsid Alutaguse naistele algteadmisi taktikalisest väljaõppest, õpiti liikumist metsas, moondamist, kaeviku kaevamist ja muidugi laskmist.

Koos KL Alutaguse malevaga viidi läbi ühisõppus 17.–18. juulil 1992, kus oli planeeritud meditsiinilise abi andmine lahinguolukorras. Samuti oli õppuse toitlustamine naiste käes, kes tulid oma ülesannetega hästi toime.

Kurtna Laagris viidi läbi esimene suurem KT ja NK ühislaager, (KT juht Heli Virolainen ja NK juht Paul Keskküla). Laagri korraldamisest ja läbiviimisest võtsid osa kõik NKK liikmed. Aitasid kaasa Kuremäe malevkonna kaitseliidu liikmed, kes korraldasid kõigile relvaõpe ja laskeharjutuse, Jõhvi Päästekompanii ohvitserid pidasid noortele loenguid

• Alutaguse ringkonna juhatus 2000. a.

olukorras Vabariigis ja õpetasid noortele topograafiat.

19. juulil 1992 toimus Jõhvi kirikus pidulik vandeandmine. Kohal olid kõik NKK liikmed ja suur hulk kaitseliitlasi, kes olid valmis andma vannet ning kinnitama seda oma allkirjaga. Kirikusse toodi ka Kaitseliidu lipp. Kirikuõpetaja Peeter Kaldur luges jumalasõna ja kõik läksidki altari ette, et õpetaja sõnade järgi anda vanne, kinnitada seda allkirjaga ning saada õnnistus. Kirikus lauldi Eesti Vabariigi hümmi.

Alutaguse NKK põhikiri kinnitati 25. juulil 1992. a, eriorganisatsioon sai endale pitsati ja pangaarve. Kuna Alutaguse Naiskodukaitse oli mitmetulundusühing, siis meie pangaarvele tuli raha annetuste kaudu. Suurimad sponsorid olid Eesti Põlevkivi, Viru Rand, Jõhvi linnavalitsus ja Kohtla-Järve leivakombinaat. Tänu sponsoritele said NKK liikmed endale vormiriietuse (valge ja tumesinise pluusi ning sinakas-halli seeliku) ja iga liige sai enda käsutusse meditsiinipauna. Samuti korraldati laagreid kodutütardele ja noorkotkastele, heategevusüritusi vanuritele Aa vanadekodus, jõulupakke KL ja NKK organisatsiooni veteranidele ja Punasele Ristile anti toiduaineid vanuritele jagamiseks.

Augustis 1992. a toimusid esimesed Kaitseliidu päevad Otepääl, kus KL malevate võistkonnad pidid läbima etteantud marsruudi ja täitma ülesanded. Alutaguse NKK liikmed

olid marsruudi mitmes punktis kaitseliitlastele abiks ja osa naistest tegeles toitlustamisega.

23. augustil 1992. a korraldati heategevusõhtu koostöös KL malevaga, mis oli seotud 20. augustiga. Kõik saadud tulud läksid KL heategevusfondi.

Septembris 1992. a hakkasid KL ja tema erioorganisatsioonide liikmed osa võtma enesekaitsetreeningutest. Alutaguse NKK töödest ja tegemistest võttis osa 15 naist. See aasta oli väga tihe mitmesuguste ürituste poolest.

1993. aastal võttis enamik NKK liikmeid osa KL päevadest Aegviidus. Kuna Anu Hallik oli lipniku auastmes ja teenistuses Viru ÜJP kompanii-ülema abina, siis meie naised tegid endale telkmantlitest elamise, mida käis vaatamas peaaegu terve laager.

1993. a läks Anu Hallik õppima Tallinnasse ohvitseride kursustele ja pärast seda jäi NKK tööd ning tegemist juhendama Aime Toomere. Kahjuks jäi tegevus natuke toppama. Siis arendas Sirje Maalman NKK liikumist edasi.

1993. a tegi Maalman tihedat koostööd teiste NKK ringkondadega. Alutaguse NKK liikmed käisid koos sportimas ja saadi kokku paaril heategevusüritusel. Võtsime veel osa NKK laagritest veebruaris 1994. a Leigo turismitalus ja suvel Käsmus. Käisime (Anu, Sirje, Sirje, Liivi) turvas laulupidu. 1995. aasta alguses jäi Alutagusel NKK tegevus soiku kuni 1997. a.

NKK ringkonna taasloomise mõte Alutagusele tuli Dagmar Mattiiseni poolt. Ta tuli meie naiste juurde, kes tookord kuulusid KL ridadesse, ettepanekuga luua NKK oma ringkond. Põhjuseid oma organisatsiooni loomise vajalikkusest oli mitu. Tõsisem neist oli see, et naised ei leidnud endile KL poolt erilist rakendust, mis oleks sobinud nende võimetega ja mida naised ise lootsid KL-is olles saada. Vastukaaluks kõigele eelnevale pakkus Dagmar Mattiisen välja väga huvitavaid tegemisi.

Sellest käigust jäi NKK loomise mõte esialgu õhku rippuma, aga idanes vaikselt. Lõpliku punkti i-le pani tolleaegne KL Lüganuse malevkonna pealik Aivar Raudsepp, kelle energilisel õhutusel võttis KL liige Elle Vinni nõuks luua NKK kohalik rakuke. Aivar Raudsepp on meie

• Vandeandmine 19. juuli 1992. Lipuga Tambet Sepp ja Alutaguse ringkonna esinaine Anu (Hallik) Pahka.

tööde ja tegemiste kõrval olnud tänase päevani, alati nõu ja jõuga abistanud, nii headel kui halbadel aegadel. Sellest ajast on välja kujunenud NKK ja KL vaheline väga hea ja mõistev koostöö, mille üle tunneme siirast heameelt ja ehk pisut uhkustki.

22. oktoobril 1997. a loodi NKK Alutaguse ringkond, kuhu esialgu kuulus ainult Lüganuse jaoskond. Asutajaliikmete au kuulub 9 naisele: Elle Vinni, Ülla Melnikov, Karmen Eiser, Ene Eiser, Milvi Krekker, Silva Kiveste, Elga Saluvee, Sirje Kožurov ja Ülle Roots.

Elus on ikka nii, et see esimene laps on millegipärast veidi armsam, kui kõik järgmised. Nii on see juhtunud ka meie ringkonnas. Esimene oli Lüganuse jaoskond. Ikka ja jälle meenutame lõbusaid hetki, mis leidsid aset esimesel ja teisel tegevusaastal. Need olid avastamiste ja enda koha leidmise aastad NKK-s.

Väga kauaks me üksi ei jäänud. Juba järgmisel, 1998. a loodi Narvas jaoskond, mille asutajaliikmeteks olid Žanna Muravjova, Milvia Johannes, Natalia Manova. Aga selleks, et NKK oleks tugev ja tõsiseltvõetav organisatsioon, tuli hakata veelgi oma ridu laiendama. Tolleaegne KL Avinurme malevkonna pealik Kalev Pärn rääkis meile väikesest grupist Avinurme naistest, kes tunnevad huvi NKK tegevuse vastu ja ootavad meid endile külla.

Iga algus on aga teadupärast raske, nii oli see ka Avinurmes. Õige mitmel korral sai selles ilusas Eestimaa nurgakeses tulemusteta käidud. Vanarahvas ütleb selle kohta "Kaua tehtud, kaunikene!" Ja kui lõpuks sai 1999. a 9. märtsil Avinurme jaoskond loodud, hakkas see meie jaoks plahvatuslikult kasvama.

Töid ja tegemisi on olnud kogu ringkonnas ja jaoskondades kuhjaga. Meenutamist ja kirjapanemist väärivad peaaegu kõik organisatsioonid toimunud üritused. Et kogu käesolev raamat ei saaks täis ainult NKK Alutaguse ringkonna tähtsaid nimesid, numbreid ja tegemisi, peame tegema väikesest popurrii oma käekäigust.

15. november 1997. a, Põltsamaa Põllumajanduskool, vabariiklik toitlustuskursus. Kursusest osavõtja Ülle Roots: "Mis siin rääkida, saime ikka mõne toidu tehtud ka. Kursus lõppes söömaajaga, mille võiks kokku võtta lausega – ennem rebenegu vats, peaasi, et hüva rooga järgi ei jääks."

See deviis on meie ringkonnas tugevalt kanda kinnitanud. Kui katla juures on Alutaguse naised, siis võib kergesti vats rebeneda.

7. detsember 1997, Lüganuse külalistemaja, esmaabi teooria kursus. Kursant Ülle Roots: "Toimus kaks päeva tõsist tööd. Peab ära mainima,

• NKK laager Käsmus 1994. a suvel.

et see on üks põnev ala ja nõuab täielikku pühendumist. Me kõik olime sõna otseses mõttes lausa vaimustuses Andrus Lehtmetsa sõnaosavusest, teadmistest ja vaimukast jutumaneerist. Vastastikune sümpaatia kestab tänase päevani, mille üle oleme hirmus uhked.”

Jõulupidu – 26. detsembril 1997 Lüganuse rahvamajas. Ülle Roots: “Kogu meie väike NKK rakuke (see on kohalike kaitseliitlaste poolt meile omistatud hellitusnimi) otsustas pidutseda koos KL meestega kas või juba sellepärast, et veidike lähemalt relvavendadega tutvust teha ja ehk õnnestub mõned tuurid tantsugi lüüa. Aga on ju vana tõde, et eesti inimene on väga tagasihoidlik. Pidu seisis paigal ega edenenu kuidagi. Asi ei muutunud paremaks ka siis, kui olime tutvustamiskadaliipust läbi käinud. Kuidagi teisiti seda toimingut nimetada ei saanud, kui kohustuslik ankeet oli järgmine: nimi, vanus, perekonnaseis, lapsed, jala number, loomulik juuksevärv, lemmikloomad jne. Kõigest hoolimata leidus siiski paar säravat daami, kellel õnnestus laia tantsu keerutada ja kes sellest õhtust kõik hea ja meeldiva enda jaoks suutsid välja meelitada”.

Traditsiooniks on saanud ringkonna sünnipäeva ja KL aastapäeva tähistamine, vabadussõja aastapäeva ja NKK mälestuspäeva läbiviimine Lüganuse kirikus, jüriöö jooks ja jõulupeo korraldamine koos kaitseliitlastega. Ja muidugi need lõbusad jalgrattamatkad, mille järel ei tahtnud nii mõnigi meist tükk aega istuda, isegi kui väga pakuti.

Väga paljude ürituste tolmu on maha pestud Kiviõli I keskkooli eurobasseinis ja saunas, mille eest oleme tänulikud kooli direktorile Rein Oselinile, kes on olnud NKK tulihingeline toetaja ja fänn.

Meie kolmas tegevusaasta muutus väga tõsiseks ja tõiseks. Aeg on teinud oma töö, eraldanud terad sõkaldest ning püsima on jäänud tugevamad ja tahtekindlamad naised meie hulgas. Paljud meist on leidnud endale sobiva eriala, millega rohkem tegeleda tahetakse, mõnele on saanud hobist töö.

Nende ridade kirjutamise ajaks oleme just jätnud seljataha ringkonna 4. sünnipäeva, mille pidulik tähistamine toimus imekaunis Mäetaguse mõisas. Südame teeb soojaks, et meie koosviibimist austas oma kohalolekuga ka Ida-Viru maavanem Rein Aidma.

Mis oleks üks pere – aga seda me ju oleme (NKK, KL, KT ja NK) – ilma mõistva, armastava ja kui vaja ka karmikäelise perekonnapeata? Kõigi naiskodukaitse liikmete nimel, suur tänu Teile, kapten Toomas

Ilves, selle suure pere kooshoidmise, hoolitsuse ja meeldiva koostöö eest.

NKK talvelaager Paldiskis – 7.–8. veebruaril 1998.

Ülle Roots: “See laager oli nagu vette hüppamine tundmatus kohas. Peale esmaabi polnud me jõudnud veel midagi muud õppida. Aga julge hundi rind on ju rasvane. Sõit Paldiskisse oli algusest peale muljetavaldav. Buss oli siis nii logu kui üldse olla sai, bussijuhid aga vaatamata oma esimesele sõidukogemusele väga entusiastlikud. Umbes poole päevaga olimegi kohal nagu lipsti. Hilinesime ainult tsutike, kiire ettevalmistus ja tormaski meie tubli võistkond orienteerumisrajal tundmatusse lumme. Kirjeldamata kõiki üksikasju rajal, tuleb öelda, et tänu heale lõhnatajule ja jäljeküti oskustele (milleks meile kompass ja kaart, need panime kohe tasku?!) tulime peaaegu elusalt tagasi. Ei taha unustada tublit moraalselt toetust meie KL meeste poolt, aga lubatud vastutulek finišisse jäigi ära sel lihtsal põhjusel, et keegi ei osanud meid nii ruttu rajalt tagasi oodata.

Ainuke mõte sellel rajal ja pärast finišit oli, et sellest organisatsioonist astun mina välja. Aga nii kui kell juba õhtutunde näitas oli kogu valu, vaev ja kuri lubadus meelest läinud, sest ees

• Naiskodukaitse talilaager Audrus 1998. aastal.

ootas tutvusõhtu teiste ringkondadega ja tantsupidu. Ei teinud meist keegi sellest suurt numbrit, et peopaika jõudmiseks tuli ette võtta veel mõne-kilomeetrine matk. Pidude oli mõnus: tantsisime, laulsime karaoket ja ragistasime ajusid viktoriinis! Oli see ju meie esimene suurem kokkusaamine teiste ringkondade naistega.

Kojusõit kulges palju lõbusamas tujus, kui laagrisse minnes. Laulsime nii palju ja kõvasti, kui kõri vähegi kannatas ja vaatamata ruumikitsikusele bussis sai mõned tantsudki tehtud”.

27. juuli 1998 – Lüganuse, esmaabi praktiline kursus.

Ülle Roots: “Peale pikka vihmaperioodi saabus meie kõikide õnneks päikesepaisteline hommik. See tekitas juba ise igas suvenautivas inimeses mõnusa tunde. Kursuse läbiviija Andrus Lehtmets oli meile juba tuttav, seetõttu jäi pikk tutvumis- ja kohanemisperiod ära. Paar tassi kosutavat kohvi ja läks lahti!

I ülesanne – kohalike traktoristide suureks lõbuks oli esimene ülesanne

just nende silmade all ja “kannataja” nende tehnika all. Meie (Ülle Roots, Silva Kiveste ja Natalja Mjagkova) jõuame kohale ja mis selgub – Aivar Raudsepp karjub, käelaba jumal teab kus ja veri voolab ojana. Loomulik hetkeline peataolek ja siis tuleb tegevus nagu iseenesest. Kõige raskem ülesanne on meest rahustada, kui ta karjub vahetpidamata umbes nii: “Appi, appi aidake, mul on 4 last, ma ei taha surra!” Muidugi ei taha, saame aru, aga enne oleks pidanud mõtlema, nüüd on 4 last!

II ülesanne – “kannatanu” Aivar Raudsepp oli jaanitulel kesvamärjusest ohtralt pruukinud ja siis põõsa alla puhkama jäänud. Sellel Eestimaa jaanipäeval küll lund rookida ei tulnud, aga külma oli nii parasjagu, et mehel põõsa all sai diagnoositud alajahtumine. Hakkasime siis hoolega kannatanut teki sisse mässima. Ikka üks käsi ja siis teine käsi, üks jalg ja teine jalg, kuni saime mehe sisse pakitud. Teoorias olime tugevad, aga pea kahemeetrise mehe õuest tuppa tirimise järel vajasime ise turgutamist ja esmaabi.

III ülesanne – Aivar Raudsepal sai kõigest villand ja ta otsustas “elust lahkuda” poomise läbi. Tublid kaasvõitlejad Narvast aga ei lasknud sellel sündida, tõtates sõpra päästma. Päästeoperatsioon kulges nii lennukalt ja energiliselt, et oleks äärepealt lõppenud tõelise poomisega.

IV ülesanne – vaene Silva, kes põlenud inimese matkimiseks paksult tahmaga kokku mäkerdati ja siis ülesande korralikuks täitmiseks külma veega üle ujutati. Oli põnevaid situatsioonülesandeid, mis kõik tuli lahendada.

Päev lõppes suure tordi söömisega kahe sünnipäevalapse auks. Enne kojuminekut saime koduses Lüganuse rahvamajas isegi tantsu kätte, mis sest, et kujuteldavate partneritega”.

Harju ringkond

Naiskodukaitse taastati Harjumaal **21. märtsil 1996**. Et igal ajal on eellugu, on paslik siinkohal kirja panna ka nimetatud üritusele eelnenu.

1995. aasta sügisel, 26. septembril oli president Lennart Meri andnud Paldiski linna üle Eesti riigile ning järgmisel päeval viis tegelane nimega Saatuse (reaalsemas kirjas küll elektrirong) mind, Rita Loeli, Pakri poolsaarele. Et olin enne aastakese vedanud Naiskodukaitse Saaremaa Ringkonna vankrit, seadsin õige pea sammud Kaitseliidu Harju malevasse. Ikka selleks, et liituda sealse Naiskodukaitsega ja siis selguski, et Harjumaal polegi Naiskodukaitset!

Maleva pealiku kapten Ülo Ostumaa kaitsva tiiva all olingi pea pool aastat ainuke naiskodukaitsja Harjumaal. Siis aga hakkas kuidagi piinlik ja tuli lõpuks tegutsema hakata. Raske oli, sest olin tulnud võõrasse keskkonda. Ei olnud tegevusse kaasa kutsuda ei sõbrannasid ega muidu häid tuttavaid. Olukorra päästis pealik, kes suutis maleva staapi kutsuda mõned naised ning Naiskodukaitse Harju ringkonna taastamiskoosoleku protokoll sai kuupäevaks 21. märts 1996. Protokoll ütleb, et peale minu ja pealiku oli seal veel kuus naist. Mäletan, et kohal oli Harju kodutütarde toonane ringkonnavanem Pille Reidla ning edaspidine staabijaoskonna esinaine Tiina Pill. Küll aga võib protokollist lugeda, et juba siis otsustati hakata tegema koostööd kodutütardega – just nii, nagu see oli endisaegses Eesti Vabariigis.

Algus oli sellega tehtud ning kuna elasin ise Paldiskis, tuli mul Paldiski jaoskonna taastamine enda peale võtta. Sain toonaselt linna komandandilt kolonel Raul Luksilt õppekeskuse ruumide kasutamise loa ning kleepisin linna täis kuulutusi. 2. aprilli õhtul läksin koosolekut pidama ilmse

Harju ringkonna esinaine
Angelina Oblikas.

Naiskodukaitsjaid 84

• Naiskodukaitse liikmed auvahtkonnas Nissi vabadussõja ausamba juures.

kõhedustundega. Kuid õnneks olid minu kõhklused asjata, sest tegelikult sai kokku maailma vahvaima ja teotahelisema seltskonna (Paldiski oli tol ajal paik, kuhu tulid inimesed, kes midagi ära teha tahtsid) ning ajaloolistes annaalides seisavad jaoskonna taastajana kirjas: Maia Evisalu (Boltowsky), Marika Härm (Koplimägi), Marge Aunpuu, Kaja Pallon (Kalmet) ja Silva Kiili.

Naisi hakkas kohe ja kiirelt juurde tulema (aasta lõpuks oli meid üle 20). Ainus mure oli see, et koos polnud kuskil käia. Kaitseliit küll toona Paldiskis tegutses, kuid neid ennastki vaevasid samad probleemid. Siis ei jäänudki mul üle muud, kui pakkuda naistele välja oma kodu ning tagantjärgi tundub see tõeliselt uskumatuna, et minu 16 m² elutuppa on mahtunud vähemalt korra nädalas 10-25 naist. Kooskäimiskoht oli meile murelapseks tegelikult 2000. aasta septembrini, mil saime linnalt enda käsutusse ruumid.

Teise jaoskonnana taastas ennast staabi jaoskond, mille etteotsa sai Tiina Pill. Et NKK tegevus toona sõltus suuresti kokkutulnud naiste huvidest ja soovidest, hakkasid staabi jaoskonna neid usinasti osalema Kaitseliidu õppustel ning omandama militaarseid teadmisi. Paldiski jaoskond hakkas lisaks agaralt osalema ja ise korraldama linna seltsielu. Kahjuks sai staabi jaoskond tegutseda vaid mõne aasta – neidudel lähenesid õppimiste ja pereloomiste ajad.

Kolmas jaoskond taastati Harjumaal Jüris 1997. aastal. Esinaiseks sai Anne Ruudna. Jüri naised olid väga tublid meditsiini ja kokanduse asjatundjad, kuid kahjuks peabki nende kohta ütlema *olid*, kuna pärast nappi poolteist aastat tegevust läksid nad laiali.

1999. aasta tõi aga rõõmusõnumi Harju naisteni – Ruila kooliõpetaja Tuulike Mölder, kes oli usinalt hakanud koha peal vedama kodutütarde tegemisi, soovis oma tegevusvälja laiendada ning hakkas huvi tundma NKK vastu. Tema huvitundmine võttis nii tõsise pöörde, et realiseerus Ruila jaoskonna näol. Jaoskonna asutajate auväärse tiitli said endale lisaks Tuulike Möldrile, Marge Rehepapp, Lea Simson ja Katrin Heinmaa. Peab kohe ütlema, et Ruila jaoskond on Harju ringkonnas küll üks väiksemaid – 8 liiget, kuid hiilgab oma stabiilsuse poolest. NKK-st lahkujaid ei ole seal olnud.

• Naiskodukaitsjad õppusel.

2000. aasta alguses üritasime uuesti eluvaimu sisse puhuda staabi jaoskonnale, kuid peale asutajaliikme Kristi Loodi ja Paldiskist Tallinna kolinud Kaire Kirsi selles nimekirjas praegu naisi ei ole.

Kui kuni 2000. aastani võis naiskodukaitsjaid Harjumaal kokku lugeda 35–40 ringis, siis 2001. aasta tõi meile juurde tervenisti 25-liikmelise jaoskonna Kosel. Jaoskonna esinaine on Aime Pekki ja kindlasti tuleb ära märkida ka kaks teist tubli daami, kes plangukuulutuse peale julgesid kodust välja tulla – Tiiu Lambur ja Talvi Kello.

Kose jaoskonna taastamislugu näitab selgelt, kuivõrd oluline on kaitseliitlaste toetus naiskodukaitsesele. Nimelt korraldas meie pealik leitnant Andres Sikka 2001. aasta naistepäeval vastuvõtu maleva naisperele. Võtsin seal üksuste pealikel “nõobist kinni” ja tegin selgitustööd NKK loomise vajalikkusest. Üks, kes mulle “jalgu jäi”, oli Kose Malevkonna pealik veebel Toomas Kutsar. Alguses oli tema hoiak väga tõrjuv, stiilis “mul on niigi palju tegemist!”, aga minu küsimus: “Miks te raiskate oma mehi söögit tegemise, laomajanduse, esmaabi jne peale” pani vist mõtlema ning ta oli nõus Kose kandis kuulutused üles seadma.

Esimesele algatuskoosolekule tuli kohale kolm daami (nende nimed on juba eespool kirjas). Järgmine kord oli vaja juba vallamajast suuremat saali laenata ning pooleteise kuu pärast NKK suvelaagrisse sõiduks tuli Harju ringkonnal tellida juba 40-kohaline buss.

Igal organisatsioonil kujunevad aastate pikku välja omad traditsioonid. Nii on see ka Harju ringkonnas. Esimesele traditsioonile panid Paldiski naised aluse kohe pärast taastamist ning, kasutades ära endise militaarlinna hõngu, otsustasid korraldada militaarse volbriöö koos *Military Fatheri* valimistega. Et 1996. aastal hoidsid kõik eestlased Paldiskis väga kokku (seda enam mundrikandjad), mõeldigi välja üritus, mis tooks kokku nii kaitseliitlased, piirivalvurid, rahualvajad, politseinikud, tollitöötajad kui ka päästeametnikud. Tegelikult oli asjal sügavam mõte ka: tahtsime kõiki meie kaitsjaid omavahel tuttavaks teha ning nõndamoodi struktuuride vahelist koostööd süvendada. Kuna volbriöö läks igati korda, ei pääsenud me ka järgmisest. Kolmandat hakati linnas juba ootama.

Veel teistki traditsiooni võib Paldiski jaoskond uhkusega enda omaks pidada – see on Paldiski “lapiliste” laste jõulupuud, mida korraldatakse aastast 1996. Sellele jõulupuule on igal aastal kutsutud kõik lapsed, kelle emad-isad teevad Paldiskis vormikandja tööd. Naiskodukaitsjad on igal aastal selgeks õppinud mõne tänapäevastatud lustaka jõulunäidendi ning loomulikult ei puudu peolt ka jõuluvana. On täiesti tavaline, et sellele peole sõidetakse kokku kogu Eestist (Tartust Haapsaluni välja) ning pakisaajaid koguneb saja ringis.

Viimased aastad on “lapilised” oma lapsi toonud jõulupuule Paldiski Sõdurikodusse. Kui nüüd Sõdurikodust juttu teha, siis on Paldiski naiste

• Kaardiõppus.

tehtu igati järgimist vääriv ning kui 1998. aastal esimene Eesti Sõdurikodu just Paldiskis ukсед avas, ei võtnud seda esiti vist mitte keegi tõsiselt.

Sõdurikodu ajalugu Paldiskis küünib sügisesse 1995, kui meie Soome sõbrad sealsest Sõdurikoduliidust – Paula Kangas ja Katriina Karhunen-Jouko võtsid koos Dagmar Mattiiseni ja Merle Sikkaga ette Paldiski tee ja ühiselt külastasime toonast linna komandanti. Et siin me nüüd oleme ja siia tahame Sõdurikodu teha. Meile pakuti kolme aasta jooksul päris mitut ruumi, ent kui asi tõsisemaks läks, selgus, et ei, see saal on ikka mõeldud millegi muu jaoks ja seda ruumi hakkab kasutama keegi teine.

Kui siis 1998. aasta vabariigi aastapäeval Rahuoperatsioonide Keskuses (ROK) toimunud lahtiste uste päevade aegu rahuväljavajate ülem kapten Meelis Kiili minu käest küsis, kuidas on, kas tahame ikka Sõdurikodu teha ja näitas ruumidki ära, olime paar nädalat tõelises õnnejoovastuses. Pidasime igasugu kauneid plaane ja nuputasime, kust ühe või teise asja jaoks raha saada. Kui äkki ühel päeval helistas mulle Paula Kangas ja teatas, et Soomest on 4. aprillil tulemas bussitais «vihreä sisaraid» ning uuris, kui kaugel meil nüüd lood on. Et mul ei jätkunud südant soomlannadele järjekordseid uusi ruume lihtsalt näidata, vastasin, et oh, kui tore, me kavatsamegi just siis avada. Võtsin endale vastutuse, mis tublide Paldiski naiste abiga ning ROK-i poolse projektijuhi veebel Rene Toomseta ilmselt poleks realiseerunud. Tänapäev on sõlmitud Harju Ringkonna ja ROK-i vahel koostööleping, mis muuhulgas sätestab vabatahtlike osaluse Sõdurikodu töös ning paneb nii Sõdurikodu juhatajale kui ka perenaisele kohustuse (praegu peavad neid ameteid Järvi Kirs ja Terje Kuldsalu) olla NKK tegevliikmed.

Kui nüüd eelnevast võib jääda mulje, et Harju ringkond päris oma riigi poolt ette antud ülesandeid ei täida, siis tegelikult see nii ei ole. Enamik naisi on läbinud baasväljaõppe ning toetavad-aitavad oma malevat igal võimalikul juhul. Olgu siis tegemist metsaõppusel toitlustamisega või pidulaua katmisega (siinkohal tuleb ära märkida meie väga tubli toitlustusinstruktor Hille Sillaste).

Tõelise tuleproovi said Harju naised aga 1997. aastal, mil Pakri poolsaarel korraldati mitu suurt rahvusvahelist õppust. Kõigepealt *Baltic Challenge '97*, kus tuli töötada mitmes vahetuses varavalgest hilisõhtuni, et 10 päeva jooksul toitlustada mitusada meest. Ehkki oli ränk kogemus, tulid naised sellega ometigi ilusasti toime. Teine suurõppus oli *Baltic Trial '97* ning seal tuli naistel osaleda vastutegevuses ning mängida rahulolematute külaelanike rolli. Et siis Balti Pataljoni võitlejad saaksid näidata, kuivõrd nad on valmis rahumissioonile minekuks.

Mis puutub aga auhindadesse, siis 2000. aasta NKK koormusmatka võiduks saanud piknikukorvi peetakse ringkonnas nii pühaks, et seda ei

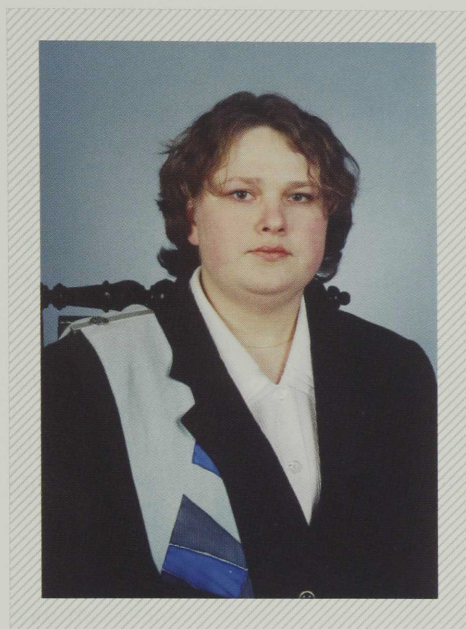
ole keegi veel julgenud kasutusele võtta. Meie tublid koormusmatkajad, kes tegid toona võimatu võimalikuks olid Heidi Toomse, Järvi Kirs, Hille Sillaste ja Kaire Kirs. Samuti ehib ringkonna riulit sama aasta KL põhjapiirkonna orienteerumisvõistluse karikas ning ega Harju malevgi poleks ilma naiste abita suutnud 2000. aastal Pärsejalt koju tuua Kaitseliidu päevade üldvõitu.

Loomulikult said siinkohal kirja vaid mõned eredamad hetked Harju ringkonna aktiivsest tegevusest ning ära said märgitud vaid vähesed tublid.

Loodetavalt toob NKK juubeliaasta täiendust nii ringkonna ridadesse kui tegemistesse, sest need Harjumaa naised, kes on nõuks võtnud oma isamaa pidupäevadel selga panna elegantse musta kostüümi, valge pluusi, pähe musta bareti ja kätte valged kindad, teavad, mis väärtus on kodul ja perekonnal nii laiemas kui kitsamas tähenduses.

Jõgeva ringkond

Jõgeva ringkonna esinaine
Riina Truija

Naiskodukaitsjaid 59

NKK Jõgeva ringkond taasloodi **28. oktoobril 1992.** aastal kümne asjast huvitatud naisterahva poolt, kes ka ise päris hästi aru ei saanud, millega on tegemist. Põhiline arusaam seisnes selles, et organisatsioon on seotud Eesti taasiseseisvumisega ja naised tahtsid anda oma panuse selle säilitamiseks.

Asutamiskoosolekule Vaimastveres 28. oktoobril 1992. a, mille kokkukutsumise eestvedajaiks olid Urve Õunpuu ja Riina Tamme, olid kogunenud peale nende veel Raili Looke, Elviira Viik, Aive Soolepp, Kaia Erimäe, A. Valgmäe, Kai Soosaar ja Tiina Suur. Asutajaliikmeks saab lugeda ka Aime Amori, kes NKK taasasutamisele kaasa aitas, töötades Kaitseliidu Jõgeva malevas.

Ühehäälselt võeti vastu otsus luua NKK Jõgeva ringkond ja valiti esinaine, kelleks sai Aive Soolepp. Koosoleku lõpul anti vastsetele naiskodukaitsjaile kätte liikmepiletid.

25. oktoobril 1996 tegi toleleagne NKK lõunapiirkonna instruktor Aive Soolepp (instruktoritööd alustas 20. märtsil 1995) ettepaneku jaoskondade moodustamiseks.

Ette oli jõutud Puurmanis, kus päev varem oli moodustatud NKK Kursi jaoskond, mille esinaiseks valiti Tiina Tähis ja aseesinaiseks Vilja Sinimets.

Lustiveres koguneti jaoskonna moodustamiseks 7. novembril 1996, kuid ametlikult jäi jaoskond kinnitamata.

NKK Pajusi jaoskonna asutamiskoosolek peeti Kütimäel 4. detsembril 1996, esinaiseks valiti ja kinnitati Riina Kiritšenko, aseesinaiseks Hille-Riina Bauvald.

NKK Põltsamaa jaoskond asutati 18.12.1996, esinaiseks valiti Küllike Mikk (praegu Saar) ja aseesinaiseks Merle Neeser.

• Jõgeva ringkonna Jõgeva jaoskond.

• Jõgeva ringkonna Põltsamaa jaoskond.

• Jõgeva ringkonna Kursi jaoskond.

• Õppused – Aive Soolepp peidus.

Kuna Lustivere, Pajusi ja Põltsamaa jaoskonnad olid väikesearvulised ja pidades silmas põhimõtet, et NKK jaoskond moodustatakse kas kompanii või üksikrühma juurde, ühendati Pajusi ja Põltsamaa jaoskonnad 20. novembril 1999 ning Lustivere ja Põltsamaa jaoskonnad 28. juunil 2000. a. Jaoskond hakkas kandma Põltsamaa jaoskonna nime. Esinaiseks valiti Küllike Saar, aseesinaiseks Riina Kiritšenko.

NKK Jõgeva jaoskond moodustati 8. jaanuaril 1997. a, esinaiseks valiti Aive Soolepp, aseesinaine valiti alles pool aastat hiljem – 28. juulil 1997 ja kelleks sai Rita Roost.

Vaid Põltsamaa jaoskonnal on siiani samad juhid, teised jaoskonnad on oma juhtfiguure vahetanud.

Esimese juhatuse (1997) liikmed olid Tiina Suur, Aive Soolepp, Tiina Tähis, Küllike Mikk ja Anne Tropp.

Hetkel kuuluvad juhatusse peale esinaise ja aseesinaise Aive Soolepp, Küllike Saar, Mari-Liis Rumvolt ja Marge Peets.

Kokku on Jõgeva ringkonnas 60 liiget, auliikmeid on 2 – Renata Tamme-mäe ja Anna Mugra. Teised on tegevliikmed.

Tegevusplaan aasta-aastalt tiheneb. Võrdluseks: 2000. aastal toimus ringkonnas 41 üritust, 2001. aasta oktoobriks oli ürituste arv 44. Peale maleva ja ringkonna ürituste oleme osalenud vabariiklikel võistlustel ja laagrites. Silmapaistvamateks tulemusteks loeme:

I koht Kaitseliidu päeval 1994. a Välustes;

I koht NKK talvelaagris 1997. a Kärstnas;

I koht Kaitseliidu päeval 1997. a Utsalis;

II koht NKK talvelaagris 1999. a Kohtla-Nõmmel;

I koht NKK laskevõistlustel 1999. a Elvas;

II koht NKK laskevõistlustel 2000. a Elvas.

Algusaastate põhiline väljaõpe ja NKK tegevus toimus koos meestega. Korraldati õppusi metsas: õpiti kaarti tundma, orienteeruma, maastikul liikuma, relvaasjandust, lahingutegevust ja enesekaitset, käsivõitlust ning meditsiini. Ainus ala, mida naised juba valdasid, oli söögitegemine. Toitlusta-

• Esimesed BVÕ läbinud liikmed.

misega alustatigi kohe 1992. aastal.

Jõgeva naiskodukaitsjate esimene tõsine proovilepanek oli 31. juulist 1. augustini 1993 Sangla raketibaasis, kus toimus Kaitseliidu Tartu maleva poolt korraldatud õppus vastutegevusega. Vaatlejatena tuli meil kõik kaasa teha: käia pikki luureretki, vaenlase eest varjuda ja rünnakus osaleda. Peale kõige muu kallas vihma justkui oavarrest kogu õppuse vältel.

Ainsaks varjualuseks oli põhjata telk, mille alumised servad olid maapinnast tublisti kõrgemal.

Õhtusöök saabus kella ühe paiku öösel. Mingit valgustust ei olnud, et mitte reeta võimalikule vaenlasele laagri asukohta. Oli nii pime, et ei näinud sõrmegi suhu pista, toidust rääkimata. Samas olid kõik selleks kellaajaks juba nii näljased, et nägemisel ei olnudki mingit tähtsust.

Naised osutasid küllaltki vintskeiks: keegi ei virisenud ega jäänud ka haigeks. Tegime järelduse: meist saab asja! Ja asja on meist tõepoolest ka saanud!

Järva ringkond

Naiskodukaitse taasloodi Järvamaale meeste pealekäimisel. Naiskodukaitse Järva ringkonna esinaine Pille Veitmaa mäletab üht 1999. aasta sügisel peetud Järvamaa kaitseliitlaste seltskondlikku üritust, kus kaitseliitlased võtsid üles teema, miks ei ole õrnem sugupool koondunud Naiskodukaitse ridadesse. "Mõistsin, et Naiskodukaitse on huvitav ja vajalik, kuid mul puudus ettekujutus, arusaam, kuidas seda luua ja mis on tegelikult selle ülesanne," meenutab Veitmaa. Meestel oli hüva nõu varnast võtta. Nad tundsid ja teadsid Eesti Naiskodukaitse esinaist Dagmar Mattiisenit. Kutsume esinaine asja selgitama, oli meeste otsus.

2. detsembril 1999. aastal istus Türi Kaitseliidu Järva maleva staabis neli naist. Kuulasid proua Mattiiseni sütitavat juttu naiste ühendusest, millel peamiselt kaitseliitlasi abistav ja heategevuslik roll. Kuid mis pakub ka võimalust areneda, omandada uusi teadmisi ja oskusi ning suhelda sarnaste huvidega inimestega. "Meie ainus mure oli, et kas neljast naisest piisab, et liituda," ütleb Veitmaa. Selgus, et piisab ja Pille Veitmaa, Anu Veitmaa, Eda Põldma ja Marika Böstrov ütlesid oma jah-sõna ning Naiskodukaitse oli Eesti Vabariigi Järva maakonnas taasasutatud.

7. detsembril 1999. aastal kirjutas Kaitseliidu Järva maleva pealik leitnant Urmas Susi alla käskkirjale nr 17, millega kinnitas Järva Naiskodukaitse organisatsiooni taasloomise ja asutajaliikmete nimed ning määras kuni ringkonna esinaine ametikoha loomiseni vastavasisulisi töökohustusi täitma Pille Veitmaa.

"Tookord suhtusin organisatsiooni tegevusse kergemalt. Nägin selles võimalust tulla kodust välja, leida sõpru ja mõttekaaslasi," meenutab Pille Veitmaa. "Nüüd kaks aastat hiljem olen mõistnud meie tegevuse tõsidust ja suurt vastutust. Tunnen, et suurendada tuleb väljaõppe

Järva ringkonna esinaine
Pille Veitmaa

Naiskodukaitsjaid 62

• Järva ringkonna juhatus.

kvaliteeti, sest vastutusrikastel ja kriitilistel hetkedel pannakse naiskodukaitsjatele suuri lootusi. Peame olema valmis andma endast parima.”

Naiskodukaitse Järva ringkonna esimene ja ühtlasi praegune juhatus valiti ringkonna koosolekul Türil 3. veebruaril 2001. aastal. Enam kui aasta oli selleks ajaks hoogsalt tegutsetud. Neljale organisatsiooni asutajale oli Järvamaal kampa löönud veel 13 naist. Koos läbiti 33 õppust ja üritust. Järva naised löid esimese aasta jooksul kaasa ka vabariiklikel kursustel ning ettevõtmistes. Kaitseliidu Järva malevaga sujus koostöö hästi. Naiskodukaitsjad osalesid abistavate jõududena kaitseliitlaste õppustel ja vastupidi. Kuni peastaabist meenutati, et olete agarad küll, aga paika on panemata juhid.

Ükski takistus, ei ole Järvamaa naistele ületamatu. Nad kutsusid Naiskodukaitse instruktor Elle Vinni juhatuse valimiste korda ning juhtide ülesandeid selgitama ja paari tunni pärast oligi taasloodud Naiskodukaitse Järva ringkonna esimene juhatus valitud: Pille Veitmaa, Marika Böstrov, Kaire Lõhmus, Eda Pöldma, Taive Kuuse.

Et Pille Veitmaa oli siiani agaralt naisi kokku kutsunud, uutele liikmetele organisatsiooni tegevust tutvustanud, siis kõhklusteta ja ühehäälselt sai temast Järva ringkonna esimene esinaine. Möödus veel kümme kuud ja Naiskodukaitse aastapäevale pühendatud konverentsil Tallinnas, luges Pille Veitmaa teiste ringkondade naiskodukaitsjate valvsa silma all ette esinaise pühaliku töötuse ja kinnitas olale esinaise auväärset seisu määrava sinise ölaräti. “Tunnistan siiralt, et sel hetkel olid mu silmad liigutusest märjad,” meenutab Pille Veitmaa.

Veebruarikuusel ringkonna koosolekul valiti aseesinaiseks Marika Böstrov.

Tegevliikmete pidulik vastuvõtt, 10. mail 2000. Esimesed kümme naiskodukaitsjat lugesid oma pühalikku töötust päikesest silledaval kevadpäeval Kesk-Eesti Arenduskeskuse kohvikus. Marika Böstrov mäletab, et oli väga elevil. “Oli ilus, et üritus oli kavandatud väga pidulikuna. Mäletan, et olime tõsiselt pabinas. Kordasime ukse taga viimasel hetkel hoolega töötust,” meenutab ta.

• Kodutütarde Järva ringkonna vanem Monika Läänemägi ulatamas tunnistust vastsele kodutütrele.

Pille Veitmaa on tänulik, et kohal olid kõik Kaitseliidu Järva Maleva staabitöötajad. “Mõistsid, et kaitseliitlased vajavad meid ja tunnustavad meie soovi teha nendega koostööd. Saame Kaitseliidu Järva malevaga väga hästi läbi siiani,” ütleb ta.

2000. aastat alustas Järva ringkond neljaliikmelisena. Kaks aastat pärast asutamist on liikmete arv kaheksa korda suurem.

Paadimatk 27. mail 2000. Üle-Eestiline Naiskodukaitse üritus. Paadimatk Taevaskojas oli Järvamaa naistele esimene kohtumine teiste maakondade organisatsioonidega. Pille Veitmaa hindab matka kui võimalust panna proovile oma füüsilised võimed ja tunnetada, et oled osa ühest suurest organisatsioonist. “Vahva oli paadist paati tervitus- ja turgutussõnu hõisata,” lausub Pille Veitmaa.

“See oli tore ja samas ka raske ettevõtmine. Igal juhul meelde jääv. Andis uut indu tunda uhkust, et oled naiskodukaitsja,” meenutab Eda Pöldma.

Laskeorienteerumise võistlus 19. mail 2001. Männikul peetud üle-Eestiline laskeorienteerumise võistlus jääb Naiskodukaitse Järva ringkonna ajalukku, kui esimene, kus võisteldi ja kust tuldi koju auhindadega. Naiskodukaitse Järva ringkond saavutas laskeorienteerumises teiste ringkondade seas teise koha. Üldarvestuses aga tõi Kaitseliidu Järva malev koju peavõidu karika.

“Olime laskmisega väga vähe tegelenud,” meenutab Pille Veitmaa. “Õieti olin vaid kaks öhtut enne võistlust koos kogenud laskja, naiskodukaitsja Maire Arroga lasketiirus veetnud.”

Vaid nädal hiljem oli neli Järvamaa naiskodukaitsjat taas Männiku lasketiirus, et lüüa kaasa Naiskodukaitse laskevõistlusel. Kõigil peale Maire Arro oli selja taga vaid paarinädalane harjutusperiood. Püssilaskmises saavutati üheksas, püstolilaskmises viies koht. Individuaalarvestuses tuli Maire Arro püstolilaskmises teisele kohale.

Kahe aasta jooksul on Järvamaa naiskodukaitsjad korraldanud mitmesuguseid üritusi ja osalenud pidulikel vastuvõttudel ja üritustel: Kaitseliidu ja Naiskodukaitse aastapäevadel, vabariigi aastapäeva tähistamistel, võidupüha üritustel, maakaitsepäeval, Kaitseliitu ja Naiskodukaitsset tutvustavatel lahtiste uste päevadel jne.

Ringkonna ja vabariiklikes laagrites oskavad Järvamaa naised lisaks jõukatsumistele ja võistlustel osalemisele ka meelt lahutada.

2001. aasta vabariigi naiskodukaitsjate päevadel Remnikul tunnustasid korvpallikohtunikud, et nii hoogsaid kaasaelajaid oma võistlejatele teistel malevatel pole. Ei pelga Järva naised ka laulda ega tantsida.

Samuti koostöö teiste institutsioonidega sujub hästi ja areneb jõudsalt. Järvamaa naiskodukaitsjad on kaasa löönud ühisõppustel Päästeameti (6. veebruar 2001, 18. september 2001) ja Järvamaa Omavalitsuste Liiduga

(20. september 2001). Osalenud politsei pereüritusel "Kasva kui tamm" (30. august 2001).

Järvamaa naiskodukaitsjad ei ole ilma mõjuva põhjusega puudunud üheltki vabariiklikult koolituselt. Agaramad liikmed on leidnud organisatsiooni tegevuses alad, millega sügavuti tegeleda.

Merle Saaliste meenutab: "Olin lapsena käinud Kaitseliidu Järva maleva lastelaagrites. Mälestused olid head, põnevad. Et aga vanuse poolest olin noorteorganisatsioonidega liitumiseks vana ning olin ka kuulnud Naiskodukaitsesest, avaldasin soovi sellega liituda. Olen naiskodukaitsjana kogenud palju huvitavat, omandanud eluks vajalikke teadmisi ja hindan organisatsiooni ridades veedetud aja kasulikuks".

Esimesena asusid järvalased uurima meditsiiniabi saladusi.

Meditsiiniõppus 26. veebruaril 2000.

Türi apteegi raamatupidaja, naiskodukaitsja Eda Põldma tunnistab uhkusega, et esimesel meditsiiniõppusel oli tema ainus, kes suutis taluda ja lõpuni vaadata pildimaterjale haavatutest.

"Esimesi teadmisi esmaabist jagas meile meie oma maakonna mees, tuntud ja tunnustatud spetsialist Andrus Lehtmets. Tema jutt oli ilmekas ja näitematerjalid tõetruud ning tunnistab, et ehmatavad. Väga hea, et esimene loeng puudutas tundekeeli nii tugevalt. Sellises olukorras, kus lisaks uutele teadmistele on elevel ka emotsioonid jääb õpitu meelde. Samuti mõistad teema tähtsust ja koged, et oskusi on vaja aina täiendada," kirjeldab õppust Eda Põldma.

Et kordamine on tarkuse ema, on meditsiiniõppused olnud alati avatud lisaks uutele liikmetele ja liikmekandidaatidele ka teistele Järvamaa naiskodukaitsjatele.

Topograafia õppus Sagadis 16. augustil 2000.

Toitlustamist, meditsiini- ja sidevahendeid olid järvalased juba tundma õppinud. Tekkis huvi uurida ka topograafia saladusi. Aga mis erisusi sa Järvamaalt leiad – teadatud rabademaa.

Pille Veitmaa võttis julguse kokku ja palus maleva pealikult luba sõita naistega naabermaakonda, Lääne-Virumaale, kus maastik mitmekesisem. "Palju kergem on kaardil maastikukõverusi ära tunda, kui samal ajal seisad künka jalamil ja saad kohe ettekujutuse, kuidas kaardil tähistatu looduses välja näeb," tõdeb Veitmaa. Kõik ülejäänud õppusel osalenud naised meenutavad koosviibimistel ikka ja jälle seda õppust kui vajalikku ja samas kosutavat päeva.

• Meditsiiniõppus.

Läänemaa ringkond

Läänemaa ringkonna esinaine
Tiina Leesik

Naiskodukaitsjaid 90

Naiskodukaitse Läänemaa ringkonna ametlik ajalugu algab asutamiskoosolekust, mis peeti **29. novembril 1996**. Mitteametlik ajalugu ulatub aga Kaitseliidu taasloomise algusse, kevadesse 1992.

“Me ei teadnud tollal naiskodukaitsesest midagi,” meenutas Tiina Leesik, ringkonna esinaine algusest siiani. Naised tahtsid mehi abistada, keetsid neile õppustel süüa ja sellega nende osalemine piirdus. Tiina Leesik mäletab esimest supikeetmist veel täpselt. Oli värskekapsasupp, seda sai pajatäis, 100 liitrit. Et pool supist jäi alles, haakisid naised supikatla autole järele ja viisid selle järgmisel päeval Nõvale, kus kaitseliitlased pidasid õppuse järel puhkepäeva.

Supikeetja staatuses olid Läänemaa naised 1996. aastani. Siis teatas Lääne maleva tollane pealik Aksel Heidemann: “Tüdrukud, teil tuleb moodustada Naiskodukaitse ringkond.”

Sama aasta sügisel valiti Tiina Leesik Läänemaa ringkonna esinaiseks ja seda tööd teeb ta tänini. Tiina Leesiku sõnul on toitlustamine Lääne ringkonna naiste tugev külj, kuigi selle kõrval on käidud mitmesugustel koolitustel ja õppustel.

Naiste senine suurim saavutus on 2000. aasta suvest, mil nad tegid Haapsalus meestelaulupäeval süüa 3500 inimesele. “Tegime hernesuppi, nagu tavaliselt,” mäletab Tiina Leesik, “kuus katlatäit.”

Läänemaa ringkonna asutajaliige Pille Porn meenutab seda päeva uhkuse ja õudusega. Neli naist ja üks mees puhastasid käsitsi kuus suurt kotti porgandit ja umbes 100 kilo sibulat. Kui kell oli kaks öösel ja näis, et nüüd on kõik puhastatud ja tükeldatud, hüüdis Pille Porni abikaasa Kalle: “Naised, siin nurgas on veel üks kott porgandit!”

• Hiiumaa jaoskonna naised koos president Lennart Meri ja Helle Meriga Murtud Rukkilille üritusel Kärdlas 2001.a.

• Supikatla juures: Pille Porn, Annika Rump, Heneli ja ta ema Tiina Leesik. On kevad, Kaitseliidu Lääne malev peab õppusi Piirsalu raketibaasis.

Kell viis hommikul oli katlal Haapsalu lossipargis tuli all. Magamiseks jäi 1,5 tundi.

Algusest siiani on supikatlale truuks jäänud Pille Porn, Mare Laide, Tiina Leesik, Annika Rump ja Maie Neštšadin. Osav abiline, kes tõstab rasket katelt ja hoolitseb tule eest, aga oskab teha ka kõike muud, mis söögitegemise juures tarvilik, on Kalle Porn. Nüüd on ameti selgeks saanud ka Pille ja Kalle 16-aastane poeg Joonas.

Naiskodukaitsjad on eriti uhked, meenutades president Lennart Merit, kes Nõva kandis Peraküla simmanil hernesuppi süües ütles: "Seda suppi ma tean, see on Läänemaa kaitseliitlaste oma." Et presidendi suveresidents on Läänemaal, oli Meri Läänemaa suurüritustel sage külaline. Enamasti oli neil üritusil ka Naiskodukaitse supipada.

2001. a on toitlustusse lisandunud uus suund – Sõdurikodu. Suvise viiepäevase õppuse järel Soomes said Tiina Leesik ja Pille Porn värsked teadmised, et neid rakendada reservväelaste suurõppusel tänavu sügisel Tuksi piirivalvekordonis Läänemaal.

"Jälle on õlu otsas," torisenud reservväelased Sõdurikodu puhvetit külastades. See oli nende nali, sest Sõdurikodu alkoholi ei müü. Küsitlusankeedid näitasid, et reservväelased jäid puhvetiga rahule.

Toitlustamise kõrval on naised õppinud esmaabi andmist ja relvade käsitlemist, osalenud matkadel ja võistlustel. Kolm naist käib aga koguni langevarjurikoolitusel.

"Alahinnata ei saa meie osa maleva seltsielu korraldamisel," lisas Tiina Leesik. Selle juurde kuuluvad pidulikud aastapäeväüritused ja suvised perepäevad. Üleriigilisest võidupäevaparaadist on Lääne ringkond

• Ringkonnakogu 2001. a.

osa võtnud kolmel viimasel aastal: Valgas, Haapsalus ja Pärnus.

Tänavu aprillis tähistas Läänemaa ringkond Naiskodukaitse mälestuspäeva. Sel puhul oli mälestusjumalateenistus Haapsalu toomkirikus. Haapsalu kultuurikeskuses pakkus Naiskodukaitse tee ja kohvi kõrvale koduseid küpsetisi, meestelt oli relvanäitus ja muud huvitavat.

Linnarahva tarbeks küdes kultuurikeskuse ees supikatel, ikka vana hea hernesupiga. Sel päeval sai Lääne ringkond juurde mitu uut liikmekandidaati.

Hiumaa naiskodukaitsjad peavad oma organisatsiooni alguseks aastat 1996. Tegutseti ka varem, aga toonased eestvedajad ja liikmed jäid aktiivsest osalemisest eemale ja tegevus soikus.

1996. aastast siiani on tegutsema jäänud neli naist: Kairi Laid, Sirje Laksar, Ulvi Kark-Jaarma ja Viive Kruus. "Paljud meie seast on saanud sõduri baasõppe," ütles ringkonna esinaine ja hiidlannade juht Ulvi Kark-Jaarma. See tähendab, et naised oskavad käsitseda relvi ja sidevahendeid, on osavad orienteeruma ja esmaabi andma.

Tänavu aprillis tuli kodutütarde ja noorkotkaste võistkond, keda juhtis ja juhendas naiskodukaitse liige, üle-eestilisel mini-Ernal esimeseks. "Meil on aktiivsed noored, nendega on hea koos tegutseda." Võistlusmatkal Tihu kevad võistlesid hiidlannad Moonika Raudsepp ja Signe Puusild Muhu malevkonna koosseisus ja nende võistkond saavutas teiste ees ülekaaluka võidu.

"Kaitseliidu aastapäeva tähistades saavad naised päris palju au- ja tänukirju," lisas Kark-Jaarma naiste aktiivust tunnustades.

Sõjalise baasõppe kõrval ei saa naiskodukaitsjad üle ega ümber toitlustamisest. Viimaseil aastail arvestatakse nende kui tublide toiduvalmistajatega peaaegu iga suurema ürituse korraldamisel.

Hiidlasedki meenutavad tänavust jaanieelset aega, mil president Lennart Meri hiidlastele Murtud Rukkilikke märki üle andmas käies Naiskodukaitse "tuhlitangutrampi" sõi ja kiitis. Eesti keeli on see kartulitangupuder. "Mõtlesime, et teeme midagi erilist," ütles Kark-Jaarma. "Tramp kukkus hästi välja."

• Läänemaa ringkond Piirsalu õppebaasis toitlustamas 2001. a. Pildil kaitseväge ülem Johannes Kert ja Kaitseliidu ülem Benno Leesik.

Suurematest ettevõtmistest nimetas ta Naiskodukaitse mälestuspäeva tähistamist tänavu 22. aprillil mälestusjumalateenistusega Kärkla kirikus.

Septembris oli aga Kärklas NKK eestvedamisel Kaitseliitu ja Naiskodukaitset tutvustav esimene suurem perepäev. Naised valmistasid ette kohvilaua ja sõdurisupi. Külalised nägid videofilme Kaitseliidu ja tema organisatsioonide tegevusest Hiiumaal. Kohalikud kaitseliitlased

seadsid üles relvanäituse. Lastele pakkusid põnevust näomaalingud.

Risti jaoskond, asutatud 29. novembril 1996, esinaine Pille Porn.

Hiiumaa jaoskond, asutatud 28. novembril 1997 ringkonnana. Esimene esinaine oli Maia Karhu. Aprillis 1998 oli esinaine Ulvi Kark-Jaarma. Et Läänemaa ringkonna alla kuulub ka Hiiumaa jaoskond, on ringkonnal ainsana Eestis kaks esinaist.

2000. a alguses seoses Hiiumaa malevkonna asumisega Lääne maleva alluvusse muutus NKK ringkond jaoskonnaks.

Kärkla jaoskond, asutatud 1999, esinaine Ly Kaups.

Haapsalu jaoskond, asutatud 11. jaanuaril 2001, esinaine Mare Laide.

Seisuga 1. juuni 2001 oli ringkonnal 72 liiget ja 18 liikmekandidaati, sealhulgas 36 liiget ja 5 kandidaati Hiiumaal.

Põlva ringkond

NKK Põlva ringkonna ajalugu algab aastast 1993, kui juhuslikult kuulis Tiina Sisko (vanim liige Põlva ringkonnas), et on taasloodud Naiskodukaitse. Ilma pikemalt mõtlemata sõitis ta Põlva KL staapi (sel ajal oli pealikuks hr Sundja). Kõigepealt sooritas Tiina relvaeksami, seejärel tuli tal koos meestega marssida ausamba juurde ja ette kanda luuletus "Isa ja meie" Põlvas toimunud paraadi ajal. Samuti käis ta meestega koos laagris ja sai pahandada, et ei jõudnud kõike nii ruttu ära teha, kuna oli ainuke naisterahvas.

Naiskodukaitse esimeseks ürituseks oli Käsmus toimunud suvelaager, kus ta käis koos pojaga. Laagris võeti neid kenasti vastu. Kui selgus, et pooltel ei olnud magamisaluseid, pakkus Tiina kohe abi. Ta otsustas minna oma venna töökohta, mis asus Kundas. Tagasi tulles oli kaasas autotäis magamisaluseid. Tiina ütleb, et tal oli hea meel, et täitis oma ülesande edukalt. Laager ise oli vapustav ja samuti vedas ilmaga.

Järgmine oli talilaager Lutike külas, kuhu Tiina läks üksinda. Laagrisse kohale jõudmine oli omaette raskus. Suurte raskustega jõudis ta teeristini, kust algas jalgsimatki taluni, kus pidi laager asuma. Ilm oli pime, külm ja tuuline. Tiina muudkui kõndis ja kõndis, kuni viimaks märkas tulukest. Suure hurraaga, et on juba laagris, ruttas ta taluni, mis tema kurvastuseks ei olnud mitte NKK laagripaik, vaid tavaline talu. Talu perenaine ütles, et ta on tulnud kaks kilomeetrit rohkem kui vaja. Tagasi minnes, oma arust kaks kilomeetrit, märkas ta talu ja jällegi meel rõõmus, et ometi laagris – aga ei. Tiina pidi jällegi ühe kilomeetri tagasi kõndima. Lõpuks kohale jõudes oli ta külmunud, väsinud ja nälgane. Naised olid väga toredad, pakkusid talle kamina juures sooja ja süüa.

Hiljem hakkas ta Räpinas naisi värbama, siis tuli juba ka Põlvast naisi.

Põlva ringkonna esinaine
Karin Kivi

Naiskodukaitsjaid 51

• Naiskodukaitse lipu õnnistamine Põlva Maarja kirikus 2002. a. võidupühal.

Koos käidi laagrites ja võistlustel, kus saavutati ka häid kohti. Räpina staabis korraldas Tiina tasuta saksa ja inglise keele kursusi, kus õpetajaks oli tema poeg Jaanek. Kursustest võtsid osa nii naised kui mehed.

1995. aastal oli liikmeid juba üle kümne, peamiselt Rāpinas. Sellel ajal oli esinaiseks Sirje Kõvermägi. Pärast teda valiti 1995. aasta lõpus esinaiseks Vilma-Ly Kirk ning aseesinaiseks Annelly Ostra.

NKK Põlva ringkonna taasutamise toimus Põlva maleva staabis **13. detsembril 1997. a.** Kohal viibisid NKK aseesinaine Merle Sikka, maleva pealiku kt kapten Liping, staabiülema II abi lipnik Kosk, Karin Kivi, Pilleriina Paal, Vilma-Ly Kirk, Annelly Ostra, Tiina Sisko, Anneli Mölder, Külli Lodi ja Merike Piller. Koosolekul valiti uus esi- ja aseesinaine ning juhatus. Esinaiseks valiti Pilleriina Paal ja aseesinaiseks Karin Kivi. Sel ajal oli Põlva ringkonnas 13 liiget.

Peamine tegevus algas 1998. aastal. Osaletti NKK talilaagris Paldiskis, võeti osa KL Põlva maleva päevadest ja KL päevadest. Kaks liiget külastasid Soome

Sõdurikodusid. Õppustest olulisem oli kriisiabikeskuse koolitus, kus Põlvast osales 3 liiget.

1998. aastal oli liikmepileteid välja antud 24 ja maha kantud 12.

Seega 1999. aasta algul oli Põlva ringkonnas 12 liiget, mis kasvas aasta lõpuks 21 liikmeni. Osaletti mitmel korral kodutütarde ja noorkotkaste laagrites, kus peamiselt toilitustati ja viidi läbi meditsiini õppust. Üritusi toimus 30 ringis. Liikmed said väljaõpet toilitustamises, meditsiinis, relvanduses ja topograafias. Osaletti NKK koormusmatkal, kus võideti lühemal rajal esikoht. Võeti osa võidupüha paraadist, mis toimus Valgas.

1999. aasta augustis toimus uue esinaise ja aseesinaise valimine. Esinaiseks valiti endine aseesinaine Karin Kivi ja aseesinaiseks Eva Leppik.

2000. aastal tõusis liikmete arv 23-ni ja liikmekandidaate oli 11.

2001. aastal valmis ka Põlva ringkonda tutvustav voldik. Valiti uus aseesinaine, sest endine esitas tagasiastumisavalduse. Uueks aseesinaiseks sai Karmen Kevvai. Sel aastal osaletti võidupüha paraadil Haapsalus, KL päevadel Pärlseljal. Tähistati NKK aastapäeva ja vabariigi aastapäeva.

Samuti toimusid õppused toilitustamises, meditsiinis, relvanduses, raadiosides ja topograafias. Mitmel korral toilitustati kodutütarde ja noorkotkaste laagrites ja maleva õppustel. Osaletti koormusmatkal, NKK proovil, koos Tartu NKK liikmetega käidi viiepäevasel matkal Põlva maakonnas. Korraldati lahtiste uste päevi nii Põlvas kui ka Rāpinas. Osalt tänu sellele tõusis liikmete arv aasta lõpuks 34 tegevliikme ja 10 liikmekandidaadini.

2001. aastal toimus esimest korda Põlva ringkonna suvelaager Salu saarel. Saarel korraldati "Robinsoni" võistlus ja NKK Memme valimine. Laager oli huvitav selle poolest, et sinna tuli sõita laevaga. Samuti nagu ka eelmistel aastatel, tuli meil tihtipeale toilitustamas käia nii noorkotkaste, kodutütarde kui ka maleva üritustel. Kõige huvitavam toilitustamine oli NK lennuhuvi laagris, mis toimus Ridali lennuväljal. Toidutegemise ja päikese käes praadimise kõrvalt õnnestus

• Põlva naiskond koormusmatkal.

• Põlva naiskodukaitsja Erna retkel.

ka kokatädidel endil lennukiga sõita, see mõjus nagu sool supile. Esmakordselt tehti koostööd ka linna teiste organisatsioonidega. Aprilli lõpus toimus Südamekõnd ümber Põlva järve, kus meie naiskodukaitsjad jagasid teed ja olid

• Südamekõnd 2001. a. Põlva rannas.

raja peal julgestajateks. Osalesime üle-eestilisel heategevusüritusel Hea tegu, kus valmistasime ja jagasime linnarahvale ning korraldajatele suppi. Olime esindatud ka president Lennart Meri turneel "Eesti mäletab".

Esmakordselt võtsime osa ka Erna retkest, kus kaks meie naist tegutsesid radistidena, võtsid vastu infot nii võistkondadelt kui ka kohtunikelt ja edastasid siis selle baaslaagrisse. Sel aastal anti võimalus ühele tegevliikmele minna preemiareisile külla Rootsi Lottadele, kes on meiega samane organisatsioon, kuid nemad on iseseisvad, samas meie kuulume Kaitseliidu juurde.

2001. aasta seisuga oli Põlva ringkonnas 34 tegevliiget ja 10 liikmekandidaati. Naisi oli nii Rāpinast, Moostest kui ka Laheda vallast. Uue aasta eesmärgiks on luua Rāpinasse jaoskond ning laiendada meie organisatsiooni ka teistesse valdadesse.

Pärnumaa ringkond

Pärnumaa ringkonna taasasutaja
Maret Kommer

Naiskodukaitsjaid 32

1993. a juunis Võrumaal Sännas toimunud Naiskodukaitse I kokkusaamisel oli Pärnumaad esindamas vaid 2 naist - Ingrid Sõber ja Tiina Aluste. Nemad ongi NKK tegevuse taaselustajad Pärnumaa ringkonnas.

Sama aasta jõuludeks oli huvilisi naisi juba märksa enam. Ingrid Sõberi juurde koguneti arutama järgmise aasta plaane.

NKK teises suvelaagris Käsmus 1994. a juulis võtsime osa kõigest, mis korraldajatel meile pakkuda oli: rivi- ja relvaõpe, enesekaitse ning öine liikumine. Suvelaagrisse minejatest juba puudust ei tulnud.

1994. a Tallinnas toimunud laulu- ja tantsupeo turvamisega leidsid rakendust ka NKK Pärnumaa ringkonna naised. Ametis oldi pileti-kontrollidena, kohanäitajadena ja valvati öösel müügikohtasid. Tööga tuldi kenasti toime. Edaspidi oleme sarnaseid tööpakkumisi saanud veelgi ja abiks olnud mõnelgi suvisel üritusel nii Pärnus kui mujal.

1995. a Viljandimaal Välustes toimunud Kaitseliidu päevadelt naases Pärnumaa Malev esikohaga. Oma panuse sellesse andis ka naiskodukaitse. Naised võistlesid relva lahtivõtmises, laskmises ja muudel muidu mehistel aladel.

Paldiski talvelaagris 1998. a jaanuaris käidi, nagu naiskodukaitse üritustel heaks tavaks saanud, koos peredega. Mehed-lapsed laagrisse jäetud, mindi ise võistlusrajale. Kogu võistlus toimus päris paras tuisus ja lumesajus. Kuigi lumi põlvini, tuli ikka edasi rühkida. Päevane väsimus ja külm sai kontidest välja tantsitud õhtul endises ohvitseride klubis.

1999. a NKK tõsisem väliõppus toimus oktoobrikuus Pärnumaal Merikülas. Õppuse sisuks oli sõdurioskuste omandamine teoorias ja

• Pildil on Krista Täht, Ingrid Sõber, Tiina Aluste, Reet Sander, Ave Kuld, Anneli Õispuu, Viivi Jaanis ja pr Trobet, kes oli Naiskodukaitses juba sõjajärgse Eesti Vabariigi ajal.

• Võidupüha paraadil toitlustamas.

• Pärnumaa ringkond Audru laagris 1998.a.

praktikas, kulminatsiooniks sai sõjamäng. Mulje oli vapustav. Siiani on päevakorras küsimus, kas ollakse valmis minema veelkord relvaga üksteise vastu, olgu või värvikuulidega ...

1999. a Tallinnas toimunud laulu- ja tantsupeo ajaks sai kokku pandud Naiskodukaitse, Kodutütarde ja Noorte Kotkaste ühine meeskond ning mindud appi laulupeost osavõtjaid toitlustama. 30-kraadises kuumuses keedeti iga päev välikateldega suppi. Ära see söödi, kuumusele vaatamata. Töö kõrvalt sai ühe silmaga nii rongkäiku kui ka laulukaares all toimuvat jälgida.

Üks suuremaid väljapoole suunatud koostööprojekte oli mais 2000 toimunud Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku laulupäevast osavõtjate toitlustamine. Pärnu Eliisabethi koguduse palvel ja tellimisel söödeti välikatlatoiduga 3 päeva jooksul kõiki peolisi 3 korda päevas. Oli palju uudistamist, et kes me sellised oleme ja imestamist, et kas tõepoolest täitsa ise. Laulupäevalised, kes olid kohale sõitnud kogu maailmast, jäid meie poolt pakutuga igati rahule.

2001. a Pärnus toimunud võidupüha paraadist osavõtjatele ja seda jälgima tulnud linnakodanikele keedeti sõdurisuppi. Kui varasematel aastatel on paraadi toitlustamine olnud Kaitseliidu Peastaabi

organiseerida, siis seekord tegid kogu töö ära NKK Pärnumaa ringkonna oma naised.

Sookoll 2001. Augustis Pärnumaal Tõstamaa metsades ja soodes toimunud Kaitseliidu sõjalis-sportlikust mängust võttis esmakordselt osa meie naiste võistkond, tõi küll naiskonda kaunistas oma kohalolekuga ka üks noormees.

Oleme käinud kõigil Kaitseliidu Pärnumaa maleva üritustel meestele süüa tegemas ja meditsiinilise poole eest hoolt kandmas. Viimastel aastatel ongi välitoitlustamine meie põhiliseks tegevusalaks olnud. Lisaks malevasisestele üritustele oleme käinud oma kateldega ka mujal abiks. Mitmetel kokkutulekutel Pärnu linnas ja maakonnas oleme keetnud sõdurisuppi või pakkunud rahvale muud suupärast. Meie tehtud toitu on söönud nii võidupüha paraadist osavõtjad kui maakondlikust Kodutütarde ja Noorte Kotkaste suurlaagrist osavõtjad, külapäevalised Tori, Paikuse ja Surju vallas ning Pärnumaa jahimehed.

Viimasel aastal on meie read täienenud inimestega, kes tegelevad Noorte Kotkaste ja Kodutütardega. Olemegi oma sihiks seadnud tegeleda enam laste ja noortega.

NKK Pärnumaa nimekirjas on 2001. a sügisel 32 tegevliiget ja 11 liikmekandidaati. Tegutseb Pärnu jaoskond, loomisjärgus on Tori ja Saarde jaoskonnad.

Raplamaa ringkond

Raplamaa ringkonna esinaine
Tiia Aasrand

Naiskodukaitsjaid 43

Naiskodukaitsse taasasutati Rapla maakonnas **1992. aastal**. Eestvedajaks oli tollal KL Rapla malevas propaganda- ning noortetööd teinud Toomas Tõnisson. Esimeseks esinaiseks sai tookord äsja Rapla maakonda kolinud ja kohe oma aktiivsuse ja tegutsemishimuga silma jäänud Lea Leopard.

“Mäletan, et ühel päeval kutsus Toomas Tõnisson mu kohvile, näitas esimese Eesti Vabariigi aegset NKK põhikirja ja küsis, mis ma asjast arvan,” meenutab politsei vaneminspektori ametit pidav Lea Leopard. “Ega ma tookord tegelikult aru saanudki, mis see Naiskodukaitsse on, kuid mõtlesin, et eetilise ja kõlblikuse piiridesse mahtuvalt võib kõike teha ja otsustasin tegutsema hakata.”

Lea Leopard mäletab, et Rapla maakonnas taaselustasid Kaitseliidu naisteorganisatsiooni tegelikult mehed. Mehed viisid oma kodupaikadesse kuulutused üles ja tegid kohapeal suurt tööd, et naised kokku kutsuda. “Kui kohvijoomise õhtu aeg oli kohapeal kokku lepitud, läksin mina Tõnissoniga kohale ja üritasin kokkutulnud naistele rääkida midagi NKK-st, kusjuures ma ise veel miskit suurt nimetatud organisatsioonist ikkagi ei teadnud.”

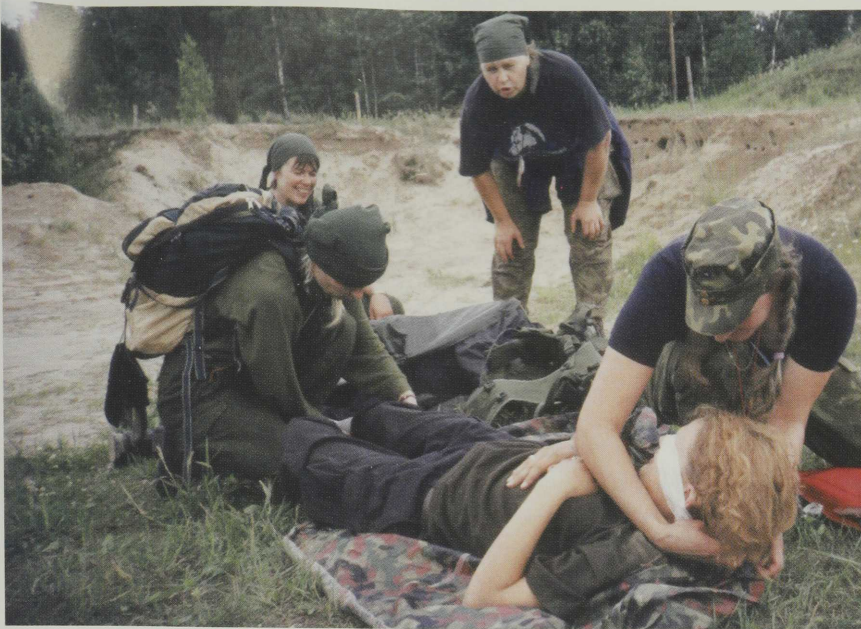
Läks aega, mis läks, aga ühel hetkel, oli NKK Raplamaa ringkond koos jaoskondadega loodud, ning tegevus suure õhinaga pihta hakanud. Lea Leopardi julgeb oletada, et aastad 1992-1996 olid NKK Raplamaa ringkonnas ühed paremad ajad. “Meid oli kokku umbes 50 naist – Keavast, Kärust, Märjamaalt, Eidaperest, Raplast, Vigalast jne. Kõik üliaktiivsed tegutsejad.

Tegime iga kuu midagi: organiseerisime lasteüritusi, pidusid kaitseliitlastele pühade või aastapäeva puhul, tegime palju kursuseid ja

• Raplamaa ringkonna esindus laulupidu turvamas 1994. aastal.

• Raplamaa ringkonna võistkond koormusmatkal esmaabiülesannet lahendamas 2002. a.

hoidsime alati üksteisega sidet. Kusjuures raha meil tookord justkui polnudki, ise pidime rahastajaid otsima. Otsisimegi ja leidsime – ükski planeeritud asi rahapuuduse tõttu ära küll ei jäänud.”

Üheks erksamaks mälestuseks on Leal laulupeo turvamine aastal 1994. Selleks ürituseks õmmeldi NKK Raplamaa ringkonna liikmetele vormid (valged pluusid ja rohelised seelikud), mis möödujate tähelepanu köitsid. “Meil oli päris uhke tunne, sest teiste ringkondade turvajad olid tookord kirjutes erariietes ning nii me end seal NKK lipulaevana tundsim. Uhke tunne oli,” meenutab Lea.

1996. aastal pani Lea Leopard NKK Raplamaa ringkonna esinaine ameti maha. “Aega kippus väheks jääma – õpingud ja pere nõudsid oma.”

Raplamaa ringkonna esinaine aastatel 1996–1997 oli Krista Olesk.

“Esinaisena püüdsin teha kõik, et tegevus NKK-s oleks minu ringkonna naistele igati huvitav ja meelepärane vabaaja veetmise viis. Seega käis iga tõsisema õppusega kaasas midagi huvitavat ja seltskondlikku. Püüdsin õppused muuta huvitavaks ja humoorikaks. Isiklikult minu jaoks olid kõige huvitavad ja ennast arendavad koormusmatkad. Veendusin, et võidud ei pea tulema mitte ainult oskuste, jõu ja erialaste teadmistega, vaid võidab see, kes on psühholoogiliselt õigesti ette valmistatud ja kes aitab ja austab ka kaasvõitlejaid. Oleme ju siiski ühe asja eest väljas ja samas, ühe päikese kiired ning ühe maa lapsed,” meenutab Krista.

NKK Raplamaa ringkonna esinaine aastatel 1997–1999 oli Rita Pallase.

1997. a augustis määras malevapealik leitnant A. Aljas Rita Pallase NKK esinaine kohusetäitjaks. Sama aasta oktoobris valiti ta esinaiseks ja aseesinaiseks Pirjo Pruuli.

1998. a oli eriti tihe aastaplaan. “Käisime õppustel väljaspool ringkonda. Oma ringkonnaga saime kokku pea igal nädalavahetusel. Jaoskondi veel ei olnud, kuna liikmete arv ei võimaldanud seda,” meenutab Rita.

1999. a 20. veebruaril astus ta esinaine kohalt tagasi, kuna oli lapseootuspuhkusel.

Raplamaa ringkonna esinaine aastatel 1999–2000 oli Ülla Aasamägi.

“Olin Rapla ringkonna esinaine lühikest aega eelmisel sajandil. Sellest ajast meenub mulle arusaamine, et esinaine ei ole sugugi uhke ja hää. Kõik need plaanid ette ja aruanded takka järgi tundusid olevat väljamõeldud lihtsalt kiusamiseks. Peale selle esinaine korraldab, kooskõlastab, küsib luba ning vastutab peaaegu kõikide maailmahädade eest. Loomulikult on esinaine elul ka kulla -karvalisem pool: mustad

kostüümid, valged pluusid, lipsud ja lehvid, vastuvõtud ning isamaalised kõned,” meenutab Ülla Aasamägi.

2001. aasta alguseks oli NKK Raplamaa ringkond jõudnud suhteliselt kriitilisse staadiumi, kus ringkonna liikmete arv oli kahanenud kümnekonnale inimesele ning liikmeskonna juurdekasv oli tegelikkuses juba paar viimast aastat olematu. Uue juhatuse üheks olulisemaks ülesandeks sai liikmeskonna suurendamine.

2001. aasta 22. veebruaril valiti Raplamaa ringkonna aastakoosolekul ringkonna esinaine kohusetäitjaks Tiia Aasrand ning aseesinaiseks Kaire Kozlov. Ühtlasi valis koosolek uue juhatuse, kuhu lisaks kahele eespool nimetatule kuulusid Raplamaa ringkonna tegevliikmed.

2001. aasta oktoobrikuu lõpuks oli NKK Raplamaa ringkonnas 26 tegevliiget ja 15 liikmekandidaati ning aktiivne tegevus ringkonnas taastunud. Ringkond täienes uute tegusate liikmetega ning mitmed neist võtsid osa kaitseliitlastele mõeldud baasväljaõppe programmist.

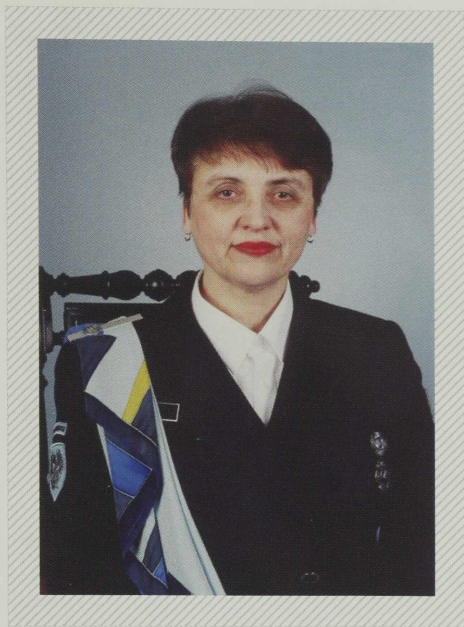
Naiskodukaitse oli 2001. aasta jooksul endast kohalikus maakonnas taas märku andnud ja saanud arvestatavaks jõuks kohapealsete ürituste läbiviimisel. Seda valdavalt just toitlustamise tagamise osas, kuid ka ürituste korraldamisel kaasa löömisel.

Üks tubli naiskodukaitsja teenib oma nime välja ikkagi õppustel. Olgu see siis side-, meditsiin-, relva- või katlaõppus või mistahes hariv üritus. Ikka selleks, et üks “nõrk” naisterahvas tunneks endas julgust, tarkust ja jõudu kaitsta oma kodu kogu selle maailma kurja eest.

Nii usumegi, et meie hulka pole asja nendele kes arvavad, et selles elus midagi õppima ei pea. Kes aga leiab endas ruumi uuele, huvitavale ja kasulikule, saab koos meiega paremaks.

Saaremaa ringkond

Saaremaa ringkonna esinaine
Ellen Kask

Naiskodukaitsjaid 75

Esimene katse taastada Naiskodukaitse tegevus tehti Saaremaal 1994. aastal, kuid lootustäratav ettevõtmine soikus juba aasta möödudes jälgi jätmata. Idee aga elas edasi ja rühm naisi otsustas siiski taastada Naiskodukaitse kui Kaitseliidu eriorganisatsiooni ja eelkõige kui Kaitseliitu igapäevaelus abistava ja toetava, isamaaliselt meeletatud Saaremaa naisi ühendava liidu. Põhjalikult ettevalmistatud asutamiskoosolekule maleva staapi kogunes **8. novembril 1996** seitse teotahelist naist: Ester Naagel, Ellen Kask, Vaige Nuut, Urvi Tarvis (Kask), Kristiina Rüütel, Ester Arge ja Piret Urgas. Seda päeva saabki pidada Naiskodukaitse Saaremaa ringkonna ametlikuks taastamiseks.

Algusest peale saavutas taastatud organisatsioon täieliku üksmeele koostöös Kaitseliidu Saaremaa malevaga. Peagi eraldati naiskodu-kaitsjatele staa-bis ruum, mis mõne kuu möödudes organisatsiooni liikmete ja heasoovliku sponsorfirma koostöös remonditi ja maleva juhtkonna kaasabil sisustati.

Esimeseks NKK üleriigiliseks ürituseks, kuhu meid kutsuti, oli NKK talilaager Kärstnas 1997. a algul. Liikmeskonna vähesuse tõttu suutsime võistkonna komplekteerida vaid selliselt, et kaasa löid peaaegu kõik tollaegsed asutajaliikmed. Esinesime Kärstnas tublilt, tulime kohe keskmiste hulka. Samal aastal võtsime veel osa NKK suvelaagrist Rannal, toitulustajatena KL Saaremaa maleva väliõppustest, kevadistest koristus-töödest KL Kodu territooriumil jne.

Kuna organisatsioon alustas oma tegevust teisel poolaastal, oldi sunni-tud esialgu toime tulema ilma ametliku eelarveta. Selleks kehtestati liikmemaks – 10 krooni kuus (ainult töökäivatele liikmetele), mille tasumine oli vabatahtlik. Lisaks saadi raha NKK esialgsete kulude kattteks toetusena

• Naiskodukaitsjate pidulik vastuvõtutseremoonia.

• Saaremaa ringkonna juhatus.

sponsorilt. Samuti toetasid meie ettevõtmisi KL Saaremaa maleva ja NKK juhtkonnad, nii kuidas vähegi võimalik oli.

Asutamistoimkonna peamiseks tegevuseks oli loomulikult NKK kui organisatsiooni tutvustamine. Ikka selleks, et uusi liikmeid saada. Nii esines pedagoogina töötav Ellen Kask Tartu ülikooli, Tallinna Pedagoogikaülikooli ja Tartu Õpetajate Seminari ning Johannes Käisi Seltsi korraldatud konverentsil põhjaliku ettekandega teemal „Minu poisid“, kus ta käsitles ka noorkotkastega tegelemist oma klassis. Ettekanne ilmus artiklina Kuressaare gümnaasiumi ja Saaremaa Ühisgümnaasiumi väljaandes Arensburgi Meridiaan. KL Saaremaa Maleva Teataja 1997. a aprillikuu 1. numbris avaldati esinase kirjutatud artikkel NKK eesmärkidest ja tegevusest. KL Saaremaa maleva pealiku ettepanekul osales esinaine maleva staabis korraldatud foorumil, millest võtsid osa ka maleva ja kohalike oma-valitsuste juhid ning volikogude esi-mehed. Meie esinaine andis seal ülevaate NKK tegevusest ja eesmärkidest. Samuti hakkas NKK tegevust kajastama kohalik ajakirjandus, kutsudes Saaremaa naisi sellega liituma.

Asutamistoimkonna volitused lõppesid 5. veebruaril 1997, mil valiti esimene NKK Saaremaa organisatsiooni juhatus, kuhu peale esinase Ellen Kask'i ja tema abi Vaige Nuudi kuulusid veel Eve Lonn ja Piret Urgas.

Juba oma esimesel tegevusaastal hakati korraldama NKK liikmete väljaõpet, seda eriti vajalikel suundadel – meditsiini ja toitlustamise alal. Eriti õnnestus 12.–13. juulil 1997 läbiviidud parameedikute kursus maleva staabi ruumes, samuti massitoitlustamise kursus Raplas 15.–16. novembril 1997. Väga vajalikke näpunäiteid jagati taanlaste poolt korraldatud majandusõppe koolitus-kursusel Tallinnas 1997. a jne.

Rõõmuga võisime tõdeda, et üks põhiülesandeid – Kodutütarde organisatsiooni loomine, – sai teoks ja NKK juures hakkas tegutsema rühm tütarlapsi Piret Urgase juhtimisel. Tasapisi, ent kindlalt oli NKK tegevus hakanud edasi arenema.

Esimese tegevusaasta lõpuks oli NKK Saaremaa organisatsiooni liikmeskond kasvanud 7-lt 24-le (koos liikmekandidaatidega). Selline kasv rahuldab küll arvuliselt, kuid jäi siiski ebapiisavaks, et täita kõiki NKK-le pandud ülesandeid. Seetõttu olid kõik organisatsiooni liikmed tööga väga ülekoormatud, sest tihti võtsid kõik üheaegselt osa paljude ürituste ettevalmistamisest ja läbiviimisest.

Et kindlustada ja suurendada NKK liikmeskonna kasvu, hakati järjest enam pöörama tähelepanu propagandatööle. Juba 1996. a jõulupühadeks, st pooleteist kuuga, jõudis NKK maleva juhtkonna ja juhatuse heakskiidul koostada, toimetada ja välja anda KL Saaremaa maleva lauliku, mis on meie esimene trükis.

1998. a algul nägi ringkonna juhatuse väljaandena ilmavalgust NKK Saaremaa ringkonna aastaraamat 1997, milles kajastati organisatsiooni esimese tegevusaasta tegemisi-toimetamisi. Selles avaldasid oma mõtteid nii NKK kui ka KL liikmed.

Paralleelselt NKK tegevuse valgustamisega kaasajal hakati uurima NKK Saaremaa ringkonna ajalugu. Selle tulemusena ilmus 1998. a lõpul Ellen Kaski koostatud „Naiskodukaitse Saaremaa ringkond 1925-1940“ I osa, milles anti ülevaade NKK tegevusest Saaremaal enne sõda. Nimetatud väljaande II osa on koostatud ja ootab väljaandmist. Trükised on elavat huvi äratanud nii kodu- kui ka välismaal elavate endiste ja praeguste NKK liikmete hulgas ja aidanud meil luua uusi sidemeid nendega.

Alates NKK Saaremaa ringkonna taasutamise algusest on hakatud pidama ja pidevalt materjalidega täiendama organisatsiooni tegevust kajastavat fotoalbumit, meie kroonikaraamatut.

• Meditsiinirühma pealik Mare Kirr õpetab esmaabi.

Alates 1998. a paranes tunduvalt organisatsiooni rahaline seis – saadi riiklikest vahendeist oma eelarve. Nüüd sai ringkonna juhatus planeerida oma tegevuskava, toetudes juba kindlale rahalisele tagatisele, mis omakorda tõstis suuresti organisatsiooni arenemisvõimalusi.

Hinnates NKK Saaremaa ringkonna esimesel tegevusaastal saavutatut, võisime jääda rahule.

Olime asunud tegema just seda, mida meilt oli oodatud ja milleks olime loonud oma organisatsiooni – abistama kaitseliitlasi nende tegevuses. Enam ei tegutsenud naised omaette ja Kaitseliidust lahus. Seetõttu saigi juba algusest peale meie tegevuse aluseks tihe ja igakülgne koostöö ja vastastikune üksteisemõistmine KL Saaremaa maleva juhtkonnaga.

Tähtsaimaks saavutuseks NKK Saaremaa ringkonna esimesel tegevusaastal võib aga lugeda seda, et organisatsioonile kui sellisele oli pandud kindel alus, mis võimaldas hakata põhjalikumalt välja arendama võetud sihte.

1998. a otsustati hakata tegelema propagandatööga kohtadel, et selgitada NKK eesmärke ja ülesandeid ja

edendada Kodutütarde organisatsiooni arengut. Novembrikuus korraldati ringkonna juhatusel väljasõidupäev Torgu põhikooli, kus kokkutulnuile tutvustati NKK-t ja demonstreeriti esmaabivõtteid. Muude küsimuste arutelul otsustati hakata kaasa lööma n-ö tänavalaste programmis. Koos maleva juhtkonna liikmetega võeti osa Kodutütarde rühma asutamisõhtust Mustjalas ja Kihelkonnal.

Nii organisatsiooni Saaremaa ringkonnas kui ka NKK-s tervikuna hakati väljaõppeprogrammi raames järjest enam tähelepanu pöörama ka juhtide koolitusele. 1998. a tööplaani koostades nähti näiteks ette korraldada koolitust instruktoritele (kord kuus), ringkondade esinaistele ja aseesinaistele ja saata NKK ringkondade esindajail Lotta kursusele Rootsi. Jätkus välitoitlustus- ja esmaabikursuste korraldamine, osaletti kriisiabi keskuse koolitusel, kohtadel hakati teostama baasväljaõpet. NKK tegevussihtide väljatöötamine jätkus organisatsiooni juhtkonna poolt korraldatud ringkondade esinaiste nõupidamistel, kus esitati palju asjalikke ettepanekuid.

Alates 1998. a hakkas NKK Saaremaa ringkonna töös aktiivselt osalema Laine Tarvis, tolleaegne Kuressaare Linnavolikogu esinaine ja veidi hilisem Riigikogu liige, kes sama aasta lõpul esitas avalduse NKK liikmeks astumiseks. 1999. a 16. jaanuaril tema avaldus rahuldati ja vabariigi aastapäeval, 24. veebruaril anti Laine Tarvisele koos teiste uute liikmetega pidulikult kätte NKK liikmepilet.

1998. a töötati välja ja kehtestati NKK ühtne vormiriietus, mis organisatsiooni liikmetes ühtsustunde kasvatamisel kahtlemata suurt osa etendas.

1999. a 16. märtsil toimunud ringkonna üldkoosolekul tõdeti: NKK Saaremaa organisatsiooni liikmeskonna pideva kasvuga on tähtis, et ringkonna juhatus oleks töövõimelisem. Seetõttu otsustati seda suurendada kahe liikme võrra, kelle vahel jaotati ülesanded järgmiselt: Ellen Kask – esinaine: ringkonna üldjuhtimine, dokumentatsioon,

esindusfunktsioonid; Vaige Nuut – aseesinaine: baasväljaõpe, eelarvete koostamine, eelarvete aruanded; Piret Urgas – töö kodutütardega; Ester Arge – toitlustuspealik: toitlustamise korraldamine maleva üritustel; Mare Kirr – meditsiinipealik: meditsiiniavarustuse tellimine, esmaabipaunade komplekteerimine, osalemine suurematel õppustel, BVÕ läbiviimine meditsiini alal; Maiu Välbe – Kuressaare piirkonna küsimused; Tiina Sai – koosolekute protokollimine.

Ringkonna üldkoosolekul tõstatati esmakordselt ka NKK jaoskondade moodustamise küsimus, kuna seoses NKK liikmeskonna pideva suurenemisega hakkas organisatsiooni maapiirkondades elavatele liikmetele rakenduse leidmine ainult Kuressaare asuva ringkonna juhatuse poolt ülejõu käima.

Sama, 1999. aasta jooksul moodustatigi kolm NKK jaoskonda vastavate KL Saaremaa maleva juhtkondade juurde: Orissaare jaoskond 23. augustil – esinaine: Helle-Mai Kruusimägi, aseesinaine: Ülle Sülla; juhatuse liikmed: Helle-Mai Kruusimägi, Ülle Sülla, Pille Adramees. Kuressaare jaoskond 10. oktoober – esinaine: Maiu Välbe, aseesinaine: Marika Loik; juhatuse liikmed: Maiu Välbe, Marika Loik, Tiina Sai, Ölme Kuldsaar, Mare Mölder. Sõrve jaoskond 22. oktoober – esinaine: Piret Urgas; aseesinaine: Ester Arge; juhatuse liikmed: Piia Mägi, Ester Arge, Piret Urgas.

18. novembril 1999 toimunud NKK Saaremaa ringkonna erakorralisel ringkonnakogul valiti ringkonna juhatuse uusi liikmeid ja selle koosseis kujunes järgmiseks: esinaine – Ellen Kask; aseesinaine – Eve Lonn; liikmed – Maiu Välbe, Piret Urgas ja Helle-Mai Kruusimägi.

Jaoskondade moodustamise järel tuli NKK töös paljugi ümber korraldama ja selgitama hakata. Kui seni oli teinud kogu töö ringkonnas ära eelarvete, aruannete jms. koostamisel ja esitamisel ringkonna juhatuse, siis nüüdsest alates langes see ülesanne paljuski konkreetsete jaoskondade juhatuste õlule.

Aastail 1999-2000 jõuti NKK Saaremaa ringkonnas vastava koolituse saanud inimestest moodustada erialarühmad meditsiini (pealik Mare Kirr) ja toitlustuse (Marika Loik) alal. Seoses jaoskondade ja erialarühmade moodustamisega tuli senisest enam hakata selgitama omavahelisi alluvussuhteid ja asjaajamise korda nii ringkonnasiseselt kui ka KL Saaremaa maleva struktuurüksustega.

8. novembril 2001. a sai NKK Saaremaa ringkonnal täis 5 aastat aktiivset tegutsemist. 7-st asutajaliikmest on nende aastate jooksul kasvanud arvestatav organisatsioon, mis on oma õlgadele võtnud kogu KL Saaremaa maleva seltsielu korraldamise. Samuti ei toimu malevas ühtki õppust ja õppepäeva, kus ei oleks tegevad NKK liikmed. Kogu meditsiiniline teenindamine ja toitlustamine on naiste korraldada. Oleme suutnud teha kindla suunitlusega propagandatööd, st kutsuda oma ridadesse erialainimesi nii toitlustuse alalt kui ka meditsiini vallast.

Käesoleva aasta novembrikuust ühines meie liikmeskonnaga Taimi Kiissa – Kuressaare ametikooli toitlustuseriala õpetaja. Nüüd on meie mured toitlustamise alal murtud – toitlustuseriala rühma juhivad suurte kogemustega spetsialistid.

Igati hakkajaid ja tublisid meditsiinieriala rühma liikmeid on aastate jooksul koolitanud Mare Kirr. Selle tulemusena julgesime 2001. a suvel oma õlule võtta enam kui 10 000 inimese meditsiinilise teenindamise Õlletööstri üritusel Leisis. Naised on oma tööga näidanud, et nad saavad hakkama ja seepärast tegidki Õlletööstri organisatorid meile ettepaneku osaleda sellel nii suure osalejate arvuga üritusel. Peame seda oma esimeseks suureks ja tõeliseks ettevõtmiseks. Toitlustuseriala rühma liikmed on toitlustanud ka mitmetel suurüritustel väljaspool organisatsiooni: Sõrve laadal, mitmetel maakonnas peetud spordivõistlustel, Väinamere purjeregatist osavõtjaid jne.

1996. aasta novembris alustanud seitsmeliikmelisest algatusrühmast on nüüdseks moodustunud enam kui 70 inimesest koosnev teotaheline organisatsioon, mis näitab pidevalt jätkuvat kasvutendentsi, sh Kodu-

tütarde organisatsioonist ületulekuga NKK ridadesse.

Ringkonnas on kolm väljaõppinud Naiskodukaitse liiget-instruktorit. Neist ringkonna esinaine on lisaks sellele läbinud Taani Kodukaitse Akadeemia õpetajakoolituse.

Juhtimiskoolitusel on osalenud ringkonna aseesinaine Eve Lonn, Kuressaare jaoskonna esinaine Marika Loik, Orissaare kodutütarde juht ja Naiskodukaitse tegevliige Mairi Tilk. Kodutütarde juhtidena tegutsevad järgmised naiskodukaitsjad: Aire Pahapill, Mairi Tilk, Marjana Prii ja Rita Loel.

Tubli töö eest on ringkonnas autasustatud paljusid NKK liikmeid. Naiskodukaitse teenetemärk on annetatud neljale, Liiliaristi V klass ühele, Liiliaristi IV klass kolmele ja Kaitseliidu Saaremaa maleva rinnamärk neljale naiskodukaitsjale. Kaitseliidu ülema tänukirja on saanud neli, Naiskodukaitse keskjuhatuse tänukirja kümme ja Kaitseliidu Saaremaa maleva tänukirja kuus Naiskodukaitse liiget.

Kokkuvõtlikult saame öelda, et kogu NKK Saaremaa organisatsiooni töö ja tegevusega võib rahule jääda. Seejuures täname KL Saaremaa maleva, Kaitseliidu ja NKK juhtkonda, samuti kõiki teisi organisatsioone ja üksikisikuid, kes on meid meie ettevõtmistes toetanud ja abistanud. Meie eriline tänu kuulub aga neile tublidele naistele – NKK Saaremaa ringkonna liikmetele, kes on olnud ühteaegu edukad nii oma igapäevaelus kui ka organisatsiooni elus ja tegemistes.

Sakala ringkond

Sakala ringkonna esinaine
Malle Lohk

Naiskodukaitsjaid 36

Esimene katse taastada Naiskodukaitse Sakala ringkond tehti Mõisakülas, kus moodustati Kaitseliidu Mõisaküla üksikrühma (nais)jaoskond, mille esinaise kohusetäitjaks määrati 7. aprillil 1992. a Ilona Eesalu. Pärast peatset Mõisaküla üksikrühma laialiminekut hajus ka Naiskodukaitse jaoskond.

Kaitseliidu Sakala Malev koos Viljandi Naisliiduga avaldasid Viljandi maakonna ajalehes Sakala järgmise kuulutuse: Viljandi Naiskodukaitse ootab aktiivseid ja ettevõtlikke naisi **8. juunil 1995. a** Jakobsoni t14.

Kuulutuse peale tuli kohale kümme naist. Suurem osa lahkus kohe, kui kuulsid, et see on vabatahtlik organisatsioon, kus töötasu ei maksta. Alles jäi neli naist, kes soovisid naiskodukaitsesse tegevliikmeteks astuda. Nendeks olid: Riina Kängsepp, Katrin Kivistik, Astrid Toomel, Helju Jaska ning Viljandi Naisliidu neli naist, kes lehekuulutuse avaldasid: Ida Kõverjalg, Ene Juurik, Ele Saar, Viivu Arnim.

Lisaks Naisliidule tegelesid Ele Saar ja Viivu Arnim Kodutütarde rühmadega.

Samal päeval, 8. juunil 1995 hakkasime teiselt pihta. Peale nimede kirjapanekut ja üksteise tutvustamist koostasime juunikuu tööplaani: 14. juuni 1995 – lillede asetamine represseeritute mälestuskivi juures ja 23. juuni 1995 – kaasaaitamine võidupüha ürituste korraldamisel.

Kohe toimusid ka esinaise ja aseesinaise valimised. Esinaiseks valiti Riina Kängsepp ja aseesinaiseks Katrin Kivistik. Siis tuli jutt sõjalisest osast, kuna ees seisis Kaitseliidu päevad. Seal pidi NKK-d esindama neljaliikmeline võistkond, kes pidi andma esmaabi, viskama granaati, laskma automaadist ja esinema isetegevuskavaga. Ning siis selguski, et

• Sakala ringkonna juhatus.

Viljandi Naisliidu prouad ei soovi nende aladega tegeleda. Nad tegid ettepaneku toitlustusrühma moodustamiseks. Imekombel olid aga need neli uustulnukat – R. Kängsepp, K. Kivistik, A. Toomel ja H. Jaska just huvitatud esmaabist, relvakäsitsest, sõjatopograafiast ja naiskodukaitse üldistest arengusuundadest.

Sellele päevale pani punkti üks naisliidu proua. Ta tõusis püsti, läks vastse esinise juurde, surus tal kätt ja ulatas NKK põhikirja, soovides edu. Lisaks rõhutas ta mitu korda, et nemad ei olevat Kaitseliidu meestega hakkama saanud, ehk saate teie hakkama. Nii kummaliselt sündiski Naiskodukaitse Sakala ringkonna taastamine.

Eelkõige tutvusime põhikirjaga, uurisime koos naiskodukaitse ajalugu. Võtsime ühendust NKK esinise Dagmar Mattiiseniga ja NKK lõunapiirkonna instruktoriga Aive Soolepaga ja saime neilt juhtnööre. Kuna meil puudus oma ringkonna pitsat, siis lasksime selle valmistada. Tahtsime, et kõik saaks õigusjärgne. Kaitseliidu Sakala malev finantseeris meie ettevõtmisi, sest sel ajal ei olnud meil oma eelarvet.

Kui võidupüha üritused said seljataha, hakkasime käima Väluste polügonil õppustel, sest ees ootasid Kaitseliidu päevad. Sõjalise väljaõppe eest vastutasid KL Sakala maleva pealik Harri Teras ja staabiülem Mati Soomets.

Esmaabi õppisime iseseisvalt raamatute järgi, sest meil olid kogemused sanitaarsalkades osalemisest. Malevast saime meditsiini-varustuse – sanitaarpaunad, kanderamid ja lahaste toorikud. Üheskoos viisime lahaste tegemise lõpuni.

Esimene jõukatsumine oligi Kaitseliidu päevadel Võrumaal Sännas, 4.–6. augustini 1995. a Osalesid võistkonnad Kaitseliidu malevate meestest, noorkotkad, kodutütred ja Naiskodukaitse. Üldkokkuvõttes sai KL Sakala malev kuuenda koha. Vaatamata suurele vanuse erinevusele said kõik omavahel hästi läbi. Et KL päevadel kaitseliitlastega ühtmoodi välja näha, muretsesime endile ühesugused vormid ja Naiskodukaitse särgid.

Järgnes NKK lõunapiirkonna õppus Tartumaal Kardlas 1. oktoobril 1995. a. Seda viisid läbi Mati Mumm ja Riho Ühtegi KL Tartu malevast. Saime juurde uusi kogemusi topograafiast ja uutest relvaliikidest. Põnev oli varitseda kaevikus nn varjunud vaenlast ja talle pihta saada.

1. novembril 1995. a vahetus KL Sakala maleva pealik. Seoses sellega tuli ka meil väike muutus. Maleva pealik soovis, et kõik, kes on Naiskodukaitse, esitaksid sooviavaldused ja muu sinna juurde kuuluva. Viljandi Naisliidu prouadele ei meeldinud, et kõik on ametlikult vormistatud ja nii pididki nad NKK-st kõrvale jääma. 1995. aasta lõpuks oli meid kokku seitse naist. KL Sakala maleva pealik andis kõigile naistele välja Kaitseliidu liikmepiletid. Kui käisime novembri keskel NKK keskkogul, saime Toompea 8 väravast takistusteta sisse, sest meil olid ette näidata liikmepiletid.

Meelde jääv sündmus oli 10. november 1995. a Kaitseliidu 77. aastapäeva puhul korraldas Kaitseliidu ülem kolonelleitnant Johannes Kert vastuvõtu Tallinnas Pirital asuvas Regati baaris, kuhu olid kutsutud tublimad kaitseliitlased ja eriorganisatsioonide esindajad.

11. novembril tähistati Kaitseliidu aastapäeva KL Sakala malevas. Sellest võtsid osa nii kaitseliitlased, noorkotkad, kodutütred kui ka naiskodukaitsejad. Kes oma tööde-tegemistega silma olid paistnud, said aukraade ja tänukirju. Ka meie neljale naiskodukaitsejale sai see au osaks, et saime Kaitseliidu ülema Johannes Kerti tänukirjad.

Jaanuaris 1996 oli NKK lõunapiirkonna aastakoosolek. Oli meeldiv arutelu Naiskodukaitse ringkondade tegevusest ja uute plaanide tegemine ning kogemuste vahetamine. Jaanuarikuu kulus õppustele, sest ees oli NKK talilaager ja sinna tahtsime oma võistkonna välja panna.

NKK talilaager toimus Neerutis 3.-4. veebruaril 1996. Vaatamata kõvale pakasele – miinus 27 kraadi – ja raskele rajale võisteldi võiduka lõpuni. Võistlusaladeks olid: 5kilomeetri laskesuusatamine; teede, legendike ja miinivälja ületamine; relva tundmine ja laskmine sport-

püssist; esmaabi ja haavatu transport ning orienteerumine.

Üllatus ja rõõm olid suured, kui kuulsime oma kolmanda koha saavutamist.

24. veebruaril 1996 tähistasime oma malevaga koos vabariigi aastapäeva.

30. märtsil oli lahtiste uste päev, et tutvustada NKK Sakala ringkonda. Kohale tuli ka Aliide Luts, kes oli Naiskodukaitse Sakala ringkonnas aastatel 1936 kuni 1940. Tema rääkis tolleaegsest Naiskodukaitsest – kuidas nad koos käisid ja millega tegelesid.

3.–5. mail 1996 oli kogu KL Sakala Maleva õppus Väluste polügonil. Siis näitasid meie naised oma kokakunsti – toitlustasid välikateldel õppusest osavõtjaid.

12. mail 1996 tähistati suurejooneliselt Kodutütarde esimese juhi Salme Pruudeni sajandat sünniaastapäeva. NKK Sakala ringkond oli ka esindatud.

1.–2. juunil 1996 toimus NKK suvelaager Valgamaal Piiri spordibaasis. Sakala ringkonnal läks seegi kord hästi, saadi II koht. Jõudu proovis seekord juba 5 naist – Riina Kängsepp, Katrin Kivistik, Astrid Toomel, Ruth Raam ja Ulvi Lomp.

14. juunil mälestati represseerituid, 23. juunil tähistati võidupüha.

Ringkonna esinisele Riina Kängseppale anti üle tänukiri NKK Keskuhatuse poolt, kus teda tänati Naiskodukaitse Sakala ringkonna taastamise eest ja koostöö korraldamise eest Kaitseliiduga.

Juulis käisid ettevalmistused Kaitseliidu päevadeks 2.–4. augustini 1996. a Paldiskis. Naiskodukaitsejad lasksid aja peale automaati, osalesid meditsiinis ja ületasid takistusriba. Võistkond oli 5-liikmeline: Katrin Kivistik, Astrid Toomel, Ruth Raam, Eha Koorits ja Ulvi Lomp.

1996. a augustis toimus NKK Sakala ringkonna aastaaruande valimiskoosolek, kus R. Kängsepp esitas tagasiastumisavalduse. Avaldus rahuldati. Uueks esiniseks valiti U. Lomp. Kokku oli Sakala ringkonnas 1996. aasta seisuga 5 tegevliiget. Puudusid jaoskonnad.

NKK talilaager 1997. a toimus Viljandimaal Kärstnas. Selle ettevalmistamisega said Sakala ringkonna naised hästi hakkama. Talilaagri korraldamisele aitasid kaasa kaitse-

TARTU ÜLIKOOLI

RAAMATUKOGU

• Neeruti talvelaager 1996. a.

liitlased. Toiduainetega toetas sponsorluse korras AS Ekseko.

Päevakorras oli uute NKK liikmete värbamine. 1997. a kevadel astusid NKK ridadesse Tuulike Otsing, Signe Ivanova, Merike Kiivit, Juta Kobin. Täiendust tuli juurde ka kodutütarde hulgast – Sigrit Mark, Karmen Pilk, Annika Loos, Mari-Ly Voll.

Ringkonna töö sai hoo sisse – osaleti aktiivselt malevasisestel ja vabariiklikel üritustel, aidati igati kaasa Kaitseliidu töös, küll toitlustuses kui ka meditsiiniteenistuses. NKK suvelaagris Rannal oli Sakala ringkond esindatud 4 naiskodukaitsjaga ja saavutati üldarvestuses 5. koht, KL päevadel ja 1997. a Puurmanis 4. koht.

1997. a novembris toimus Viljandis ringkonna üldkoosolek, kus valiti ringkonna esinaiseks U. Lomp, aseesinaiseks J. Kobin, juhatus liikmeteks T. Otsing, M. Kiivit ja S. Ivanova. Võeti vastu 1997/98. a tööplaan.

1998. a talvelaagris Paldiskis saavutas Sakala ringkond 3. koha. Osaleti suusateatevõistlusel ja lahendati meditsiiniülesandeid.

13.–24. aprillini 1998 toimusid esimesed vabatahtlike toitlustus-instruktorite kursused Põltsamaa Kodu- ja Põllutöökoolis.

14. juunil 1998 osaleti Kriisiabikoolitusel. Välja õpetati ka ringkondade esinai. Taani Kk Akadeemia viis läbi juhtimiskursuse NKK esinaietele. Sakala Ringkonnast osales seal U. Lomp.

Tööd jätkus kõigile. Sel ajal asus NKK vanas, Jakobsoni 8 asuvas majas, kus oli kasutada oma tuba. Paljud õppused viidi läbi kohapeal. Õpiti meditsiini, laskeasjandust, masstoitlustust, tähistati sünnipäevi ja vabariigi aastapäeval jagati pärast paraadi kaitseliitlastele, noorkotkastele ja kodutütardele kuuma jooki ja kringlit. Väliõppustel Välistes toitlustati õppustel osalejaid.

1998.a. Suvelaager toimus Tartumaal Elva laskesportdibaasis. Laagri kavas olid rivihaarjutused, naiste jalgpallivõistlus ja mitmesugused teatevõistlused. Laagris olid külas ka Rootsi Sinise Tähe ja Soome Sõdurikodu naised. KL päevadel Tartus oli 4-liikmeline võistkond Sakalamaalt.

1999. a alguseks oli ringkonnas üle kümne naiskodukaitsja. Moodustati esimene jaoskond – Karksi, mille esinaiseks valiti K. Pilk.

Aasta lõpuks tegutses 24-liikmeline ringkond, sellest üks jaoskond.

Kaitseliitlaste lastele korraldati jõulupidu. Jätkusid kursused: staabitöö, meditsiin. Planeeriti 2000. aasta tegevust.

Otsustati korraldada esimene lahtiste uste päev ja panna staabis üles oma seinaleht. Veebruarikuus tähistati vabariigi aastapäeva, kus jällegi olid abiks vabatahtlikud naised. Vahepeal kahanes Sakala ringkonna liikmete arv 21-le. Aktiivseid liikmeid oli vähe.

14. aprillil 2000. a toimus ringkonna erakorraline koosolek. Päevakorras oli uue juhatus ja esinaise valimine. Esinaiseks sai kolme kandidaadi seast 6 häälega (teistel vastavalt 2 ja 1) Juta Kobin. Juhatusse valiti juurde A. Särg.

2000. a alguses hakkas ringkonna liikmete arv kasvama. 2001. a alguseks oli kirjas 44 naist ja osa veel katseajaga. Parimad liikmed said preemiaks T-särgid ja juhatus nõuetekohase vormi tänu Viiratsi vallavalitsuse abile. Uuenduseks oli ka etiketikursuse korraldamine ja pärast seda koos ohvitseride klubiga naistepäeva tähistamine. Abiks oli õppejõud Vilma Ilves Kultuurikolledžist.

• NKK laskevõistlus Elvas. Sakala liige Aili Ott.

30. septembril 2000. a valiti uueks aseesinaineks Katrin Kivistik ning muutus juhatuse koosseis. Uuteks juhatuse liikmeteks said Kerstin Käärrik, Karmen Pilk ja Sirje Türk. Otsustati moodustada jaoskonnad.

Aastal 2000 taasasutati Kerstin Käärriku eestvedamisel NKK Sakala ringkonna jaoskonnad: Viljandi, Suure-Jaani ja Karksi-Nuia.

15. jaanuaril 2001 aastaaruande- ja valimiskoosolekul valiti uus revisjonikomisjon koosseisuga Lii Villem, Riina Kängsepp, Aili Ott ja Karin Taigla. NKK Keskkogule valiti 2 esindajat ja 2 delegaati: Kerstin Käärrik ja Aili Ott ning Kairi Külaots ja Juta Kobin.

Et kaasata naisi malevkondade juurde tööle, kohtuti malevkondade pealikega Suure-Jaanis ja Karksis. Otsiti sobivaid ruume. Päevakorras oli liikmete arvu suurendamine. Et edendada suhteid väljaspool organisatsiooni, saadeti avalike suhete kursusele Kairi Külaots. KL lõunapiirkonna ajalehes ilmusid esimesed NKK elu kajastavad artiklid.

2001. a võidupüha paraad toimus seekord Pärnus, kuhu sõitis kümme eriväljaõppe saanud naist. Samal ajal korraldati Viljandis maakaitsepäev.

Peale malevaurituste, NK ja KT laagrite ja väliõppuste osaleti linnas suurematel üritustel: jalgrattaralli, Kiriküüt, Sakala Mängud, folkfestival, Ülemaailmse Sõjameeste Ühenduse kokkutulek, toitlustamisel, pakkudes odavat ja head toitu.

NKK töös tuli arvestada liikmete vaba aja vähesusega, sest enamik, kas õppis või oli täiskohaga tööl. NKK keskkogu otsuse järgi oli iga naiskodukaitsja kohus vähemalt 76 tundi aastas osaleda organisatsiooni töös. Osa naistest ületas seda normi mitmekordselt, aidates kaasa NK ja KT laagrite ja nädalaid kestvate baasväljaõppekursuste korraldamisel, tagades vajaduse korral toitlustust, meditsiini ja sidet. Naisi on tunnustatud maleva tänu- ja aukirjadega, mitmele on antud teenetemärk.

Maleva elus tuli suurem ümberkorraldus – koliti uude majja, mis asus linnast väljas. Remontimata maja ja jooksvad remonditööd takistasid organisatsiooni normaalset tööd. Siiski tehti, mis suudeti.

2001. a veebruaris peeti rõõmsalt vastlapäeva ja oodati remondi

lõppu. Lõpuks toimus maja pidulik avamine. Avamispeol toimus maleva-pealike vahetus – kapten Mati Mumm lahkus tööpostilt ja uueks pealikuks sai major Rein Kikas. Sellega lõppes üks periood maleva elus.

Uues majas on NKK-l oma tuba ja kasutada on ilus puhkeruum ja saal. Teisel korrusel on õppeklass. Siiski üheks puuduseks KL maja asukoht linnast väljas.

Tänase päeva seisuga on Sakala ringkonnas 51 naiskodukaitsjat koos liikmekandidaatidega.

Tallinna ringkond

Tallinna ringkonna esinaine
Pirjo Pruul

Naiskodukaitsjaid 86

Alates KL Nõmme malevkonna loomisest 1990. a on alati naised meeste kõrval olnud. Nõmme malevasse tulnud naised võeti vastu igati lugupidavalt ja hästi. Meile võimaldati parimat koolitust ja väljaõpet ning leiti laost parim varustus. Suhted malevaga olid suurepärased, julgeks isegi väita, et ideaalsed.

Kindlasti olid nõmmekad eeskujuks paljudele malevatele ja malevondadele. Kõik toimis niivõrd hästi, et ei tundudki vajadust luua eraldi organisatsiooni naiste jaoks.

10. märtsil 1998 loodi pärast pikki arutelusid ja nõupidamisi NKK Nõmme ringkond. Esimeseks esinaiseks valiti Eha Kaevats, kes tegi ära suure töö, et selgitada Nõmme naistele Naiskodukaiste, kui organisatsiooni vajalikkust. Kuid siiski, mitte kõik naised ei tulnud kaasa muutustega, sest juba harjunud ja töötav süsteem sobis neile, nad tundsid endid selles kindlana ja turvaliselt. Oktoobri keskepaigas 1998. a valiti esinaiseks Tiina Veetõusme, kes tegutseb momendil jaoskonna aseesinaisena.

Nõmme naised iseloomustavad noorus, julgus ja kohusetundlikkus. Tehtud on kõike: roomatud koormusmatkal, seistud auvalves Eesti Vabariigi aastapäeval, osaletud Võidupüha paraadil ja käidud laskevõistlustel. Erna retkel on olnud abiks nii toitlustamises, sides, meditsiinis, kui ka valvetegevuses. Ühesõnaga on osa võetud kõigest, mis põnev ja huvitav. Seda tehakse täna ja kindlasti ka edaspidi.

2000. a liideti KL Nõmme malevkond KL Tallinna maleva koosseisu, mille tagajärjel NKK Nõmme ringkonnast sai NKK Tallinna ringkonna Nõmme jaoskond. 29. märtsil 2000. a valiti jaoskonna esinaiseks Kadi

• Muusikajaoskond.

• Tallinna ringkond õppusel.

• Pirjo Pruul õpib käsitlema relva.

Kalbin, kes tänaseni väga hästi jaoskonna tööd juhib.

NKK tegevuses on uueks märksõnaks langevarjuhüpped, mis on ülipopulaarsed meie liikmete seas. Lisaks on liikmeid, kelle hobiks ja kutsumuseks on orienteerumine ning neid oskusi on näidatud ka väljaspool Eesti Vabariiki.

Loomulikult ei ole me unustanud oma tegevuses Kaitseliitu, kuid tugevat sidet, nagu seda oli alguses, enam ei ole. Abiks ollakse toitlustamisel, meditsiinis ja sidepidamisel üleriigilistel õppustel.

Veidi alla kümne oli neid naisi, kellega alustasime 1998. aastal. Kuni tänaseni oleme hoolikalt enda sekka valinud uusi inimesi ja meie liikmeskond on aja jooksul tasapisi, kuid järjekindlalt kasvanud.

Naiskodukaitse Toompea jaoskonna taastamise sünniajaks tuleb lugeda aega, kui Naiskodukaitse esinaine Dagmar Mattiisen ja Kaitseliidu Peastaabi rahandusametnik Malle Keerd võtsid ühendust Kaitseliidu Toompea malevkonna tollase pealiku Jüri Tikuga ning tegid ettepaneku moodustada malevkonna juurde ka naisüksus. Faktiliselt pandi selle sammuga alus ka Tallinna ringkonna taastamisele, sest tol ajal tegutses Nõmme malevkond ja seega ka NKK Nõmme jaoskond iseseisva institutsioonina.

Algatajatega liitusid peagi veel mõned Kaitseliidu Peastaabi töötajad. Aja jooksul kogunes asjast huvitatuid ka väljastpoolt ning jaoskonnaga ühinesid mujalt Eestist Tallinna siirdunud Naiskodukaitse liikmed. Sel ajal, 1990-ndate aastate lõpul pandi alus ka NKK Tallinna ringkonna talvelaagri tavale detsembrikuu algul Aegviidus.

Toompea malevkonna vähene aktiivsus sundis naisi ise endale kasulikku tegevust otsima ja nii koondus põhiline naiskodukaitse tegevus jaoskonda ja Tallinna ringkonda, sest aktiivse tuumiku puhul oli nende kahe vahele pea võimatu kindlat joont tõmmata.

Osaleti baasväljaõppe kursustel orienteerumises, sides ning doktor A. Lehtmetsa poolt läbiviidud esmaabikoolitusel. Oma oskusi katsetati nii jaoskonna aastapäevale pühendatud maastikuõppusel Jägalas kui ka mitme liikmega Tallinna ringkonna

võistkondades Naiskodukaitse üleriigilistel koormusmatkadel ja laskevõistlustel.

Naiskodukaitse tegevuse laiendamise eesmärgil loodi 2000. aastal Toompea jaoskonna liikmete baasil Tallinna ringkonda 3 uut jaoskonda. Toompea jaoskonda jäi valdavalt Kaitseliidu Peastaabiga seotud liikmeskond. Sellesse aega jääb ka Kaitseliidu Toompea malevkonna juhtkonna vahetus, mis on kaasa toonud malevkonna aktiivsuse märgatava tõusu ning ärksa huvi Naiskodukaitse jaoskonna oma tegevusse kaasamise. Nii on jaoskond aidanud mehi toitlustamisel malevkonna õppusel Ämaris, osalenud pidevalt malevkonna laskeharjutustel Männiku tiirus ning alates 2003. aasta lõpust on lülitatud Naiskodukaitse Toompea jaoskonna esinaine ka malevkonna juhatuse töösse.

Naiskodukaitse Toompeajaoskond on võtnud oma lähemaks eesmärgiks liikmete arvu kasvatamise sisuka tegevuse ning traditsioonide väärtustamise ja edasikandmise kaudu.

Kaitseliidu segakoori juures tegutseva naiskoori üldkoosolek toimus 16. detsembril 1997. a Päevakorras oli NKK moodustamine. Koosolekust võttis osa 28 naiskoori liiget. Külalistena D. Mattiisen ja M. Puusepp. Nii sündiski NKK muusikajaoskond.

Algkoosseisus oli 16 liiget. Juhatusse valiti Leida Käbi, Tiina Oosalu, Elle Kuusmaa, Evi Riiu, Juta Lepisto. Jaoskonna esinaine Leida Käbi ja asetäitja Tiina Oosalu.

Põhiliselt tegeleme laulude õppimise ja kontsertide andmisega. Laulame isamaalisi ja klassikalisi laule ning rahva- ja sõdurilaule. Oleme esinenud Kaitseliidu Tallinna maleva üritustel ja aastapäevadel. Oleme valmistanud toitu KL õppustel. Toitlustanud tähtpäevadel linnakodanikke.

Oleme osa võtnud vabadusvõitlejate kokkutulekutest Toris, Haapsalus, Viljandis ja andnud kontserte sealsetes kirikutes. Võtame osa Vanalinna päevadest, esineme koos Kaitseliidu orkestriga Tallinna väljakuil, võtame osa Kodutütarde üritustest ja anname koos kontserte.

Eesti rahva küüditamispäeval ja leinapäeval toimuvad mälestuskontserdid.

Oleme osa võtnud baasväljaõppe meditsiini-, laske-, ja toitlustamiskursustest. Igal aastal sõidame

• Tallinna naiskodukaitsejad lasketiirus harjutamas.

laululaagrisse Seli tervisekeskusesse, kus õpime uusi laule ja parandame tervist.

Seisuga 1. aprill 2002. a on muusikajaoskonnas 22 NKK liiget. Jaoskonna esinaine on Leida Käbi ja aseesinaine Juta Lepisto.

NKK Tallinna ringkonna PÕHJA jaoskond armastab ekstreemsusi.

Põhja jaoskonna taasasutajaliikmete koosolek toimus 23. novembril 2001 a. Asutajaliikmeid oli 12. Tallinna Maleva pealiku käskkirjaga kinnitati Põhja jaoskond Põhja malevakonna juurde 28. detsembril 2001 a.

Põhja jaoskonna esinaiseks kinnitati asutajaliikmete poolt valitud Kristi Sarapuu, aseesinaiseks Kaidi-Mari Kase. Juhatusse kuulusid Kadi Kisand, Piret Meierau, Katrin Helinurm-Laane. Esimene juhatuse koosolek toimus 23. jaanuar 2002.

2002 aasta jooksul kasvas jaoskond 2 liikme võrra.

Esimesel tegutsemisaastal korraldati mitmeid jaoskonnasiseseid üritusi: ellujäämiskursus, linnaorienteerumine, jaoskonna aastapäeva tähistamine, topograafiaõpe, maskeerumis- ja telgi püstitamise õppus ning granaadivise ja miinivälja ületamine.

• Tallinna võistkond koormusmatkal 2000.a.

Tartu ringkond

Naiskodukaitse taastamine oli suhteliselt vaevaline protsess. Mitu ebaõnnestunud katset eelnes toimiva organisatsiooni loomisele. Takistuseks oli peamiselt infopuudus ning ebakindel poliitiline ning järsult halvenev majanduslik olukord Eestis. Esimesed, nähtava tulemuseta jäänud katsetused Naiskodukaitse taasloomiseks tehti 1990. a kevadel Kongutas ja suvel Järvakandis.

20. septembril 1991. a toimus Tartu korp! Rotalia ruumides üle-eestiline Kaitseliidu nõupidamine, kuhu olid kutsutud ka naised, kes olid huvitatud Naiskodukaitse taastamisest. Naisi oli kümnekond, neist moodustati algatusrühm, kuhu hakkas kuuluma ka praegune NKK esinaine Dagmar Mattiisen. Seda kuupäeva võib pidada Naiskodukaitse taasasutamiseks.

8. veebruaril 1992 toimus Tartus Kaitseliidu Võru tn ruumides Tartu ringkonna üldkoosolek, kus valiti juhatus ja võeti vastu ajutine põhikiri, mis sai Kaitseliidu ametliku kinnituse umbes aastajagu hiljem, 7. aprillil 1993 Tartu ringkonna esinaiseks valiti Dagmar Mattiisen.

9. septembril 1992 valiti Tartus NKK keskjuhatus, mille esinaiseks valiti Dagmar Mattiisen.

Naiskodukaitse Tartu ringkonnal on olnud nii paremaid kui halvemaid aegu. Ajavahemikus 1996-97 oli liikmeskonna arvu osas mõõnaperiood, mis tingis ka tegevuse äärmise loiduse. 1996. aasta kevadeks kahanes tegevliikmete arv 10-ni. Aktiivse tuumiku moodustasid 5 naist.

Lahtiste uste päevi korraldati küll 1995. aastast, kuid liikmeskonna kasvule see esimestel kordadel oluliselt kaasa ei aidanud.

Tartu ringkonna esinaine
Pille Päid

Naiskodukaitsjaid 86

• Tartu võistkond Erna retkel.

Tartu ringkonna tegelik areng organisatsioonina algas 1997. aastal, kui kahele olemasolevale – Tartu ja Elva – jaoskonnale lisaks loodi kolmas – Akadeemiline jaoskond.

1998. aasta lõpuks kuulus Tartu ringkonda ligikaudu 25 tegevliiget ja liikmekandidaati. 1999. aastal liitus ringkonnaga umbes 35 liiget, kasvates liikmeskonna 60-ni. Elva jaoskonna koosseis on olnud väga stabiilne kõikudes vaid 3-5 liikme vahel.

Vanuse poolest on Tartu ringkond väga noor, keskmine kõigub 24. a ümber. Kõrvalekaldeks oli vahemik 1995 sügis –1996 kevad, mil näitaja oli 28. a. Hariduse poolest on Tartu ringkonnas olnud ülekaalus üliõpilased ja kõrgharidusega naised, vähemuse on moodustanud keskkoolide ja keskeriõppeasutuste õpilased. Õppijate suure hulga tõttu on Tartu ringkonna koosseis väga dünaamiline ning vahetub pidevalt.

Samal perioodil sai alguse ka Kaitseliidupoolne suurem huvi naiste tegemiste vastu. Naiskodukaitse Tartu ringkond sai endale vabatahtliku abistaja ihuinstruktor veebel Arvi Asi näol. Tema eestvedamisel on Tartu ringkonna naised juba kolmel korral (aastatel 1999, 2000 ja 2001) läbi teinud rahvusvahelise sõjalis-sportliku luurepatrullvõistluse Erna retk. Siinkohal on oluline rõhutada, et luuramine pole meie olulisim ega ka mitte peamine tegevus, küll aga ilmselt üks atraktiivsemaid.

Tartu ringkonna tegevust võib vaadelda kahest aspektist: maleva- ja naiskodukaitse-keskselt.

Taastamisest saadik on naiskodukaitsjad enesestmõistetavalt kindlustanud Tartu maleva ja selle noorteorganisatsioonide laagrites ja õppustel toitlustamise ja esmaabi. Aastatel 1993-1997 olid need Tartu ringkonna põhilised ülesanded, millele lisandusid esmaabikursuste korraldamine (kaitseliitlastele, kodutütardele ja noorkotkastele) ja läbiviimine ning abistamine maleva tähtpäevade ettevalmistamisel. Viimane kulmineerus 1995/96. a, mil kolme maleva peo kavandamine ja korraldamine olid ainuüksi naiskodukaitsjate õlul.

1997. aastast alates on naiskodukaitsjaid kaasatud maleva võistluste kohtunikeks (esmaabi) ning tehnilise personali koosseisu, kusjuures toitlustamisel ei arvestatud mitte ainult kui

• Tartu võistkond Erna retkel.

toiduvalmistajate, sest ka kalkulatsioonide koostamine ja sisseostude järelevalve jäi naiste kanda.

1998. aastast vastutab ringkond maleva esmaabipaunade kompleksuse ja korrashoiu eest. Maleva koosseisus on osaletud kõigil Kaitseliidu päevadel 1992. aastast alates nii võistlejate (va 1992 ja 1993) kui nõ tugirühmana. Alahinnata ei saa ka naiskodukaitsjate tegutsemist Kodutütarde rühmajuhtidena ning suviste suurlaagrite kasvatajatena.

Naiskodukaitsekeskne tegevus 1993-1996 hõlmab eelkõige osalemist Naiskodukaitse üleriigilistel õppustel, suve- ja talilaagrites (nendes on alati olnud edukad). Ringkonnasiseselt oli tavaks korraldada 2 õppelaagrit aastas, kus juhendajateks olid Tartu maleva ohvitserid. Algusaastail harjutati regulaarselt laskmist sportpüssidest, kuni selle võimaluse kadumiseni. Esmaabi- ja topograafiaõppused kordusid aastast aastasse.

1995. aastal tehti esmakordselt teoks mitmepäevane orienteerumisretk, kuhu oli kutsutud osalema naisi teistestki ringkondadest. 1997. aastal eraldas Riigikogu Naiskodukaitsesele oma eelarve, mis avas tegutsemiseks avaramad perspektiivid ja võimalused ringkonna tasandil. Lihtsus õppuste korraldamine — need muutusid mitmekesisemaks ja komplekssemaks nii sisu, koha kui vahendite poolest. Ilmselge huvi oma oskuste ja võimete proovilepaneku vastu on innustanud naiskodukaitsjaid osalema 1998. aastast Lääne maleva orienteerumisvõistlusel Valge Laev ja Kaitseliidu luure-patrullvõistlusel eel-Erna ning rahvusvahelistel luure-patrullvõistlusel Erna retk, millest võeti esmakordselt osa 1999. aastal.

1998. aastal korraldasid vastutulelikud kaitseliitlastest vabatahtlikud Tartu ringkonnale nõ kontrollretke, millest kasvas välja nüüdseks ringkonna traditsiooniline sügisüritus Naiskodukaitsja Proov, mis on avatud ka teistele ringkondadele ja mida korraldavad ringkonna kogemustega tegevliikmed ise.

Liikmeskonna kasv ja stabiilsus tõi kaasa vajaduse korrastada väljaõpet liikmeskonna kogemusi arvestades. 1999. a viidi Tartu ringkonnas esmakordselt poole aasta jooksul läbi baaskursused liikmekandidaatidele (esmaabi, topograafia, toitlustamine, side). Neil kursustel õpetasid juba naiskodukaitsjatest vabatahtlikud instruktorid. Sama aasta sügisel korraldas Tartu ringkond tegevliikmetele aastataguse vaatluse innustusel koostöös Viru malevaga Virumaal ühise linna-lahinguõppuse Jagu Rännakul.

Ilusaks kombeks Tartu ringkonnas on Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine, mis algab lipuheiskamise ja tervitamisega Toomemäel ning sellele vahetult järgneva piduliku koosviibimisega (al 1998).

Olevikku seob minevikuga 24. aprill, mil meenutatakse kõiki nais-

• Tartu võistkond Erna retkel.

kodukaitsjaid mälestusjumalateenistusel (al 2000.a.). Sellele kuupäevale lähimal pühapäeval toimub pidulik jalutuskäik Raadi kalmistul koos lillede asetamise ja küünalde süütamisega ning koosviibimine, mil võetakse vastu uusi liikmeid.

Naiskodukaitsjate mälestuspäeva tähistamine sai alguse pidulikust kohtumisest Heino Noore ja Henn Saraliga 1997. aasta aprillis.

Tartu ringkonna naiskodukaitsjad on olnud valitud Naiskodukaitse keskjuhatuse erinevatesse koosseisudesse, osalenud uue põhikirja toimkonnas ja atribuutikatoimkonnas, esinenud võidupüha paraadidel ning olnud NKK taastamisest saadik olemas.

Tartu ringkonna liikmetele on annetatud KL teenetemedali III klassi medal kolmel korral, Naiskodukaitse teenetemärk on annetatud kuuel korral ja Tartu maleva teenetemärk kolmel korral.

Praeguseks on Tartu ringkond end süsteemis kehtestanud kui Naiskodukaitse lipulaev, nagu ütles 2000. aasta Naiskodukaitse aastapäeva tähistamisel aseesinaine Merle Sikka. Tartu ringkond oli esimene Eestis, mis ületas 2000. aasta kevadel oma liikmete arvuga (tõsi, seda küll koos liikmekandidaatidega) 100 künnise.

NKK Tartu ringkonnast on kogu tema eksisteerimise vältel välja kasvanud juhtivaid tegelasi nii organisatsiooni algpäevil kui ka tänapäeval. Näiteks Ebba Saral (keskjuhatuse liige 1927–1934), Alice Kuperjanov (keskjuhatuse liige aastatel 1937–1940), ja Dagmar Mattiisen (Naiskodukaitse praegune esinaine).

Mida tähendab siis see kurikuulus Erna retk osalejale?

See on aasta täis nädalavahetusi karjääris laskmist harjutades, tunde õppeklassis püünismiinide, meditsiini, side- ja lahingtehnikatestidega ning loomulikult lugematute kilomeetritega Eestimaa metsades.

See on ärevus augusti alguses, mida tekitab mõte, et kuidas läheb, kas suudame?

See on Erna retke eelõhtu rakmete pakkimise ning viimaste ettevalmistustega.

Ning see on eelkõige retk ise koos raputava dessandiga ning enamasti meeletu kihutamisega mööda metsi, soid ja rabasid. Hirmuga vastutegevuse ees, harjutustega kontrollpunktides, mis just siis, kui peavad õnnestuma, viuhki nässu lähevad. Meeletu väsimusega, mida tunned, kui saad kolme ööpäeva jooksul vaid mõneks tunniks silma looja lasta ning koos üha süveneva kangusega kontides, valuga lihastes ja villide ning mädanikega jalgadel, mida lähemale finiš jõuab.

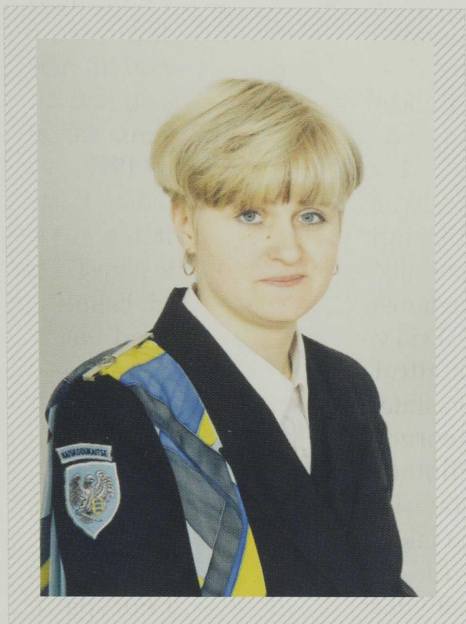
Ent see on ka meeletu pingelangus pärast viimast eneseületamist – lõpujooksu. Tohutu rõõm, mis valdab, kui lõpuks autokast sinu järel kinni lüüakse ning vaatad oma kurnatud kaasvõitlejaid enda kõrval. Ja puhas õnn, kui väsimusele ja kõikehaaravale valule vaatamata viimaks mõistad, et oled läbinud Erna retke – selle retke, mida peetakse üheks raskeimaks terves maailmas...

Nele Rand

23. oktoobril 2001

Valgamaa ringkond

Valgamaa ringkonna esinaine
Olesja Kaart

Naiskodukaitsjaid 40

Valgamaa ringkond taasasutati **1992. a** Esimene esinaine oli Eve Liiv. Asutajaliikmed: Eve Liiv, Olesja Krivka, Raili Pöder, Piret Vichterpal, Anu Lillipuu, Urve Täll, Liidia Tamela, Maila Samulin, Maarja Leesmaa, Maire Neemeste.

Tõrva jaoskond asutati 12. oktoobril 2001. a Esinaiseks sai Lea Jõesaar. Tõlliste jaoskond asutati 19. oktoobril 2001. a Esinaiseks sai Anneli Raudsalu.

NKK Valgamaa ringkonna juhatus: Olesja Kaart, Raili Siimann, Aire Elias, Nadezda Petrova, Karin Mikk.

Audru talilaager oli esimene laager, kust Valgamaa NKK ringkond osa võttis. Esimest korda saime mingisugust väljaõpet ning saime tunda, mida tähendab metsas talvel ringi trampimine. Toimus luuremärg "sinised kollaste" vastu (või siis vastupidi). Sõjaväelisest õppeasutusest (vist lahingukoolist) pandi meile paika rühmajuht ja vaatlejad, määrati lahingupaarilised jne ning nii ta siis algas. Igaüks sai veel ümbriku, kuhu olid peale kirjutatud numbrid.

Ümberringi mets, päike sirab lumelt vastu nii, et valus oli vaadata. Millegipärast mind, Anu Lillipuud, ja Railit pandi luurajaks, pidime selgeks saama kahe minutiga kätega näidatavad märgid: "seis", "edasi", "varjuda". Katsu metsas luurajat mängida, kui eelmise päev külmetas, jääkooriku ragin oli kindlasti kolme kilomeetri peale kuulda! Oli juhuseid, kus me Railiga tegime eelluuret erinevatesse suundadesse, sidet omavahel pidasime lumepallide abil, sest rääkida ei tohtinud. Lahe vaatepilt oli see, kui anti käsk varjuda – korraga käis üks kõva ragin ja siis vaikus, kuuled ainult summutatuid naeru-

• Valga ja teised ringkonnad Audru talilaagris.

• Ranna suvelaager 1997. a.

turtsatusi. Selja taha vaadates nägid mõnda üksikut mütsitutti.

Õigeid vorme meil tookord polnud, enamik oli oma riietes või "siilikestes". Nii see metsas luuramine käis, kuni jõudsimme välja teeni, kus pidi toimuma lahing ja äkki läkski mölluks – lendasid lumepallid, lõhkepaketid, kisa, kära, hõiked; karjuti hurraa. Siis käis kõigist üle hääl: "Number neljad on haavatud!" Kuna minu ümbrikul oli number neli, siis avasin selle, kus oli kirjas, et olen haavatud – mul oli šokk ja ma ei mäleta, mis veel kirjas oli. Viskasin pikali ja hakkasin appi karjuma. Urve oli see, kes mind sealt ära lohistas ja esmaabi andis. Võistlusmõllu oli palju, lumiseks saime parasjagu.

Rühmajuhid said meiega küll kurja vaeva näha ning pärast meie veade ette lugeda, kuid mina leian, et algajate kohta olime väga tublid.

Esimene NKK suvelaager toimus 1995. a Raplamaal Keavas. Sõit algas hommikul vara, kuna laagri avamine oli kell 11:00. Neil algusaastail oli NKK-s vähe liikmeid ja igal pool käisid Kaitseliidu mehed meiega kaasas. Selles laagris ei pandud suurt rõhku sportlikele tulemustele. Põhiidee oli omavahel tuttavaks saada, meelt lahutada. Muidugi olid ka võistlused, kuid need olid rohkem lõbuks kui mõõduvõtmiseks. Korraldajad olid Raplamaa NKK liikmed ja kaitseliitlased.

Meie jõudsimme kohale kella kümne paiku. Väga meeldiv oli see, et meid oodati ja võeti vastu rõõmuhõigetega. Tutvusime ümbrusega ja nende tegevusega. Pärast lõunasööki võisteldi ujumises ja pallimängudes. Õhtul oli puhkeõhtu, kus toimusid igasugused seltskondlikud mängud ja võistutantsimine. Kui kõik olid ärganud, oli hommikusöök, laagri lõpetamine ja meenete jagamine. Algas kojusõit, mis möödus põhiliselt magades, sest kõik olid väsinud.

See laager on meelde jäänud kuidagi eriliselt, sest meid oli siis vähe ja me hoidsime kokku. Keegi ei võtnud osa selle mõttega, et kindlasti saavutada esikoht, olime ühtsed ja sõbralikud.

Sellist laagrit, kui oli Neerutis (3.–4. veebruaril 1996) on väga raske unustada. Neeruti jääb meelde oma mägedega ning suurte suuskadega (pütilaudadega). Eriti tore oli võistlus, kus pidi rajale minema suurte ja raskete suuskadega. Algas oli kena, suusk liugles nagu jääl, kuid lõpp muutus järjest raskemaks. Viimastel kilomeetritel oli tükk tegu, enne kui said uuesti mäele. Nagu öeldakse "Pea läks ees, aga jalad ei tahtnud kuidagi tulla".

Hea, et meie mehed olid raja ääres, nad vähemalt lükkasid meid tagant kuidagimoodi mäele. Raske oli, aga hakkama saime. Rajal sai samuti nalja. Enne mind, Olesja Kaart, oli meie naiskonna liige mäest alla laskunud, kuid ebaõnnestunult st maha kukkunud. Sel ajal, kui ta end püsti ajas ning kohendas, jõudsin mina alla orgu, aga oh õnnetust!,

ma sõitsin talle otsa ning ta vaeseke pidi jälle end üles hakkama upitama. Kui me jõudsimme meditsiiniülesandeni, kus pidi haavatut transportima, siis millegipärast see haavatu oli väga raske. Heas mõttes oli ta sama pikk kui lai. Raske oli, aga hakkama saime.

Sellele laagri pani punkti järgmisel päeval kelgutamine, mis oli omamoodi elamus. Oli tore vaadata, kuidas suured täiskasvanud inimesed hullasid mäel, nagu oleksid nad alles lapsed, kellel vanust kümme aastat.

31. maist – 1. juunini 1997. a oli Jõgevamaal Peipsi järve ääres Rannal üleriigiline Naiskodukaitse suvine sportlik puhkelaager. Kohe pärast laagri avamist algasid võistlused. Esimesena läksid võistleva orienteerujad. Neil tuli kontrollpunktis aja peale ömmelda, vastata küsimustele tervishoiust (nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt) ja ületada õppemiiniväli. Samal ajal jõudsid kohale meie tublid püssilaskjad ja läks lahti kalapüügivõistlus. Päeval võis teha koormustesti, sõita piirivalvekaatriga, mängida korvpalli ja nautida loodust. Õhtul valiti kaunitar, hinnati eneseväljendusoskust, vastati küsimustele NKK kohta ja kaeti valsi-tantsimise oskust. Kaunitaride võistluse võitis meie esindaja. Seejärel tehti teatavaks võistkondade paremusjärjestus. Suur oli meie imestus ja rõõm, kui kuulsime, et Valgamaa Naiskodukaitse oli saavutanud esikoha.

Viru ringkond

Viru ringkonna esinaine
Tiina Ross

Naiskodukaitsjaid 34

Naiskodukaitse Lääne-Viru ringkonda on taastatud alates 1992. aastast. Naiskodukaitses püüti moodustada naistest, kes soovisid astuda või juba olid Kaitseliidus. Sellest ei tulnud kahjuks midagi välja.

Järgmine katse tehti esimesel augustil 1993. aastal Kaitseliidu Lääne-Viru maleva pealiku Juhan Hallikmaa poolt. Kokku oli tulnud viis naist, kellele tutvustati Kaitseliidu põhikirjas Naiskodukaitse kohta käivaid punkte, Naiskodukaitse põhikirja ja kodukorda. Jõuti pidada kolm koosolekut, teha mõned tehingud varadega ning tegevus jäi taas soiku.

1994. aasta sügisest tegutsesid staabihoone Pikk 15 Rakvere asuvas keldris Evely Tammert ja Tiina Ross oma käsitööatlejees. Mõne kuu möödudes tegi tollane malevapealik kapten Jaak Leipalu kunstnikele ettepaneku hakata NKK liikumise eestvedajateks maakonnas. Algatuseks korraldati traditsioone järgides näitus-müük ja tegevus läks käima.

1995. aastal enne Kaitseliidu päevi andis Kaitseliidu ülem Johannes Kert korralduse NKK loomiseks maakonnas ja tegi kohustuslikuks naiste osalemise üritusel. Seega olid aktiivsed naised jälle haaratud. Esialgu toimus tegevus valdavalt Kaitseliidu raames.

Kaitseliidu päevadel läks meil hästi, kuna rändkarikas, mis sel aastal esimest korda NKK poolt anti välja, jäi aastaks Lääne-Viru ringkonda ja tänu naiste initsiatiivile võtsid end kokku ka mehed. Nii juhtuski, et Lääne-Viru malev, mis eelmisel aastal oli viimasel kohal, tõi nüüd koju tubli teise koha ja väga vajaliku auhinna – sõiduauto.

1996. aastal tegevus ja üritused jätkusid. Siiski oli kõik veel üsna juhuslikku laadi ja kaootiline. Keldriatlejeest sai mitteametlik staap, nii toimusid seal kaminatule praksudes koosolekud ja nõupidamised. Ka

• Viru ringkond koormusmatkal 2000. a.

“härradele ohvitseride” meelispaigaks kujunesid keldriruumid, kust oli alati abi loota ürituste korraldamisel, kauniskirjaga õnnitluskaardi kujundamisel jne. Ateljee asukoha muutudes aga tegevus rauges.

4. detsembril kogunesid Tiina Rossi eestvedamisel aktiivsemad naised jälle, et taasutata ringkond. Organisatsiooni oli tutvustama tulnud Naiskodukaitse aseesinaine Merle Sikka, kes rääkis Naiskodukaitse olemusest ja päevaprobleemidest.

Tutvustati Naiskodukaitse kodukorda. Koosolekul viibis ka Lääne-Viru maleva pealik kapten Jaak Leipalu. Toimus aktiivne arutelu, mille käigus Merle Sikka vastas küsimustele. Samal koosolekul kirjutati sooviavaldused Naiskodukaitseesse astumiseks. Naiskodukaitse Lääne-Viru ringkonna asutajaliikmeteks on Ülle Gaver, Svetlana Partonen, Valve Poom, Tiina Ross, Piia Saarepera, Tiiu Sillavee, Maire Valtin ja Ilona Vaserik. (2001. aastaks oli asutajaliikmeid alles kuus). Valiti Naiskodukaitse Lääne-Viru ringkonna juhtorganid. Esinaineks valiti Tiina Ross, aseesinaineks Maire Valtin. Juhatuse moodustasid esinaine, aseesinaine ja kolmanda liikmena Piia Saarepera. Koostati tööplaan 1998. aastaks.

1998. a algas talvelaagriga Paldiskis, kõik verivärsked naiskodukaitsjad visati nagu kassipojad vette ja meil tuli kaldale ujuda. Hiljem selgus, et ära me ei uppunud, saime esimesed kogemused. Tõdesime, et väga palju on õppida, sest püssi, telkmantlit ja kompassi nägi mõni meist esimest korda.

Laagrist koju jõudes hakkasimegi kohe tööga peale, toimusid inglise keele ja esmaabi kursused, õppisime etiketti ja käitumist, käisime metsas orienteerumas ja lasketiirus laskmas. Aitasime läbi viia NK ja KT laagreid ning osalesime maleva ja malevkondade üritustel.

„Juuli alguses müttasid Järvemaal Paunkülas mööda metsi ringi kaitsevärvi mundrites tegelased, endal näod tahmased ja kiiver põsakoostega kaetud, et mitte vaenlasele silma jääda. Inimesed, kes sealt juhuslikult mööda sõitsid, imestasid endal silmad peast – tegu oli naistega”. Nii algas artikkel kohalikus ajalehes, mis ilmus pärast head esinemist NKK koormusmatkal. Sügisel toimusid Tartus Kaitseliidu päevad ja märkimaks saavutatud kolmandat kohta, lähetati võistlejad Anne, Piia, Sveta ja Tiina jõulude ajal Soome. Töö- ja puhkuseriisil külastasime Sõdurikodusid ja tutvusime nende tööga.

1. detsembril 1998 aastal astus tervislikel põhjustel tagasi Naiskodukaitse Lääne-Viru ringkonna aseesinaine Maire Valtin, kelle asemele valiti Piia Saarepera. Aasta lõpus oli meie tegevus suunatud ringkonna laiendamisele, kuna väikesearvulise liikmeskonna puhul langeb liikmetele liiga suur koormus. Kogesime, et meie energia ja tahe sütitab ka teisi.

Seoses vastu võetud Kaitseliidu seadusega oleme 8. veebruarist 1999. a taas Naiskodukaitse Viru ringkond. Aastal 1999 osalesime talvelaagris, seekord Kirde kaitseringkonnas Kohtla-Nõmmel.

Kevadel aitasime läbi viia NKK vabariiklikku üritust - mini-eel-Erna. Meie ülesandeks olid toitlustamine, esmaabi tagamine ja osalemine vastutegevuses.

Koormusmatkal osalesime kahe võistkonnaga. Üks võistkond (Anne Hallik, Piia Saarepera, Tiina Ross) läbis 24 tunniga edukalt 70 kilomeetrit, võttes rajalt maha vastutegevuse. Teine lühemal distantsil olnud võistkond (Terje Kõue, Tiiu Sillavee, Ülle Põllu ja Gita Arnek) sai kordumatu elamuse – ületades varahommikul päikesetõusul paljajalu jõe, leidsid nad end väiksel saarekesel. Seejärel sai selgeks, et kui pea ei jaga, külmetavad jalad veel üks kord.

Toimusid baasväljaõppekursused ja võimalusel korraldasime neid koos kaitseliitlastega, et raha kokku hoida. Mainimata ei saa jätta koostööd noorteorganisatsioonidega, osalemist toitlustajatena ja esmaabi tagajatena maleva üritustel. Naiskodukaitse Viru ringkonnas toimus 1999 aastal 77 üritust.

Ringkonna kordaminekuks 2000. a tuleb pidada edukat esinemist

Naiskodukaitse koormusmatkal. Lühemal distantsil saavutas võistkond koosseisus Krista, Tiina, Liina ja Annely I koha.

2000. aastal külastasid meie ringkonda Rootsi organisatsiooni Sinine Täht liikmed.

13. oktoobril 2000. aastal toimunud ringkonna juhatuses koosolekul määrati Naiskodukaitse Viru ringkonna majanduspealikuks Mare Ervin, kes on tagala ja staabitöö alal koolitust saanud ning tema abiks Tiia Jalakas. Nende õlul on kogu Naiskodukaitse Viru ringkonnale kuuluva vara korrashoidmine ja selle üle arvepidamine.

17. detsembril 2000 aastal toimus NKK Viru ringkonna Rakvere ja Tapa jaoskonna väljaõpe: praktiseerida topograafiat ja orienteerumist ning kinnistada õpitud teooriat.

11. jaanuaril 2001. aastal toimus üldkoosolek, kus valiti esinaineks tagasi Tiina Ross, aseesinaineks Kersti Põder. Valiti ringkonna juhatus kuhu kuulusid ringkonna esinaine ja aseesinaine, Rakvere jaoskonna esinaine Terje Kõue ja Rakvere jaoskonna aseesinaine Ester Põiklik ning Tapa jaoskonna esinaine Vaike Porval.

Naiskodukaitsel on hea koostöö Kodutütarde ja Noorte Kotkaste organisatsiooniga. Mõned naiskodukaitsjad on ühtlasi kodutütarde rühmajuhid. Kodutütarde ja Noorte Kotkaste laagrites osaletakse nii toitlustajatena kui tegevuse läbiviijatena.

Kaitseliidu üritustel on naiskodukaitsjad põhiliselt osalenud toitlustajatena, meditsiinirühmas või staabis. Naiskodukaitse annab oma panuse ka seltsielu korraldamisel. Suuremateks sündmusteks on olnud maleva aastapäevapidu ja jõulupidu.

Maleva laskevõistlustel saavutas NKK esindus koosseisus Vaike Porval, Krista Lepik, Aili Vakker ja Piia Saarepera paljude osalenud kaitseliitlaste meelehärmiks kolmanda koha. Naiskodukaitse võistlustel tuldi samas koosseisus teiseks.

Koormusmatkal selgus, et vaatamata tugevale ettevalmistusele, on meil väga suur arenguruum ekstreemsetes olukordades toimetulekul. Lisaks baasväljaõppe üritustele on traditsiooniks kujunemas kanuu- ja paadimatkad.

Septembris Rootsi Lotta organisatsiooni küllakutsel Härnosandi osales meie ringkonna esindajana Piia Saare-

pera. Koos lottadega läbiti koolitus "Roheline teenistus" – teemadeks telgi püstitamine, esmaabi, toidlustamise põhitõed, riviõpe jne. Loodame sõprusidemetel loomisest koostööd Sundsvalli lottamaleva ja Viru ringkonna vahel, mis oli võõrustajate sooviks ja üks küllakutse eesmärkidest.

Naiskodukaitse Viru ringkond koosneb kahest jaoskonnast: Rakvere ja Tapa jaoskond.

Rakvere jaoskonna asutamisajaks loetakse 21. oktoobrit 1999. aastal. Seoses liikmeskonna suurenemisega oli vajalik moodustada jaoskond. Esinaineks valiti Terje Kõue ja aseesinaineks Ester Põiklik. Rakvere jaoskond kasutab ruume Kaitseliidu Viru maleva majas Pikk tänav 15 Rakveres.

2001. aastal kuulus jaoskonda 39 tegevliiget. Aktiivsemad liikmed on Mare Ervin, Piia Saarepera, Aive Ott, Kairet Väike, Aili Vakker, Ülle Lauri, Tiia Jalakas, Anneli Roditelev, Ille Saar, Ülle Põllu, Luule Lillbok ja Tiiu Sillavee, kes aktiivse tegevuse eest said Viru maleva tänukirja.

Kaitseliidu Viru maleva aukirja vääriliseks on peetud Piia Saarepera, Mare Ervinit ja Tiina Rossi. Kaitseliidu Viru maleva teenetemärk on annetatud 1999. aastal Piia Saareperale ja Tiina Rossile, 2001. aastal Terje Kõuele ja Ester Põiklikule.

Tapa jaoskond asutati 13. septembril 2000. aastal. Esinaineks valiti Vaike Porval ja aseesinaineks Kersti Põder. Tapa jaoskonna kooskõimiskohaks on Kaitseliidu Tapa malevkonna kasutatav ruum Tapa Linnavalitsuse hoones Pikk tänav 15. Jaoskonnas oli 2001. aastal 10 tegevliiget. Aktiivsemad tegevliikmed on Gita Arnek, Piret Pihel ja Krista Lepik. Teenete eest Kaitseliidu Viru malevas on neid autasustatud maleva tänukirjaga. Kaitseliidu Viru maleva teenetemärki omab 2001. aastast Vaike Porval.

Kõik jõuavad tagasi!

"... lõpuks leidsime koha, kus oli kaks palki üle jõe pandud, sealt julgesime üle minna. See oli küll rada, aga me ei tea kelle?"

Kuskil lastakse. Peab vaatama, et prae pähe maha ei lasta. Päikest ei ole ja me ei tea kellaaega, aga sellest pole midagi, meil laule veel jätkub. Saame

• Piia Saarepera õppusel.

sihile ning põrutame ikka kompassi järgi edasi. Miski paistab - suur tee vist. Siht, mida mööda me läheme on märg - jalad kipuvad niiskeks minema, ninad tatised, rühime edasi. Pettumus - see pole suur tee, vaid hoopis mingi metsavaheline tee. Võtame kompassiga suuna paremale, otse Padasse. Veel pole kõik kadunud. Tiia arvab, et teised vist pabistavad. Saapad tunduvad nii rasked ja me laulud hakkavad otsa lõppema. Tee on sirge ja vähemalt kolm kilomeetrit pikk ning ma jõuan kõiki mõtteid mõelda, mida ööseks alla ja peale panna, et ära ei külmuks. Põrutame metsa vahele, tee läheb mäest alla, siis läbi heinamaa - üle silla ja paistavad hooned, Pada mõis. Hurra! Läbi pargi, väravast välja. Tuttav koht - siit pole muud kui otse edasi, siis ristmikult paremale ning saamegi kohale. Jalad on läbi. Õnneks läheb tee mäest alla.

On juba üsna pime ning Tiia ütleb, et saame veel trahvi ka, et helkurit ei ole. Oleme kaks tumedat kogu. Mingi tuledega masin on teeristis. Meie mikrobuss! Kell oli 16.35. Olime käinud kuus tundi. Leidsin, et rohkem kui asimuuti tuleb kasutada oma vaistu. Kuigi jalad on veel tuimad, tunnistavad Tiia ja Mare päeva kordaläinuks. Oli igati õpetlik ja meelde jääv neljas advent ..."

Siit moraal: raske õppustel, kerge lahingus.

Võru ringkond

Ametlikult loodi NKK Võrumaa ringkond **1993. aasta märtsis**. Esimesel korral tuli kokku 4 naist: Jaana, Aita, Luule ja Marje. Küllalt kiiresti tõusis liikmeskond kahekümneni. Jaana, kelle perekonnanimi on koos ajaga kustunud mälust, valiti ringkonna esinaiseks. Liikmeskond koosnes põhiliselt Võrumaa maksuameti naistest. Käidi koos paar korda kuus, kui toimusid suurõppused, toitlustusõpe ja meditsiiniõpe. Naistel sai tehtud ka relvaeksam.

NKK ülesandeks oli sanpaunade komplekteerituse jälgimine tagalaülem Timofejevi range silma all. Vabariiklikel üritustel ei käidud palju. Heaks traditsiooniks sai sünnipäevade tähistamine, et meeles pidada kõigi olemasolu.

NKK Võrumaa ringkond lõpetas oma tegevuse 1994. aastal lahkkelide tõttu KL Võrumaa maleva pealiku kapten Lipinguga. Marje Kangro meenutab: "Tahtsime minna KL päevadele, need toimusid vist Paldiskis, kui mulle staabis öeldi, et naiskodukaitset ei ole enam. Nõnda sai Kaitseliitu astunud, et edasi tegutseda."

Vanadest olijatest astusid kaitseliitu Marje Kangro, Merike Aleksejeva, Helve Tina ja Hille Vaht. Helve Tina ja Merike Aleksejeva hakkasid tegelema kodutütardega.

1997. a oktoobrikuu viimasel pühapäeval toimus Võrumaa maleva staabis koosolek. Kohal olid Prisko, Kangro ja Lainemaa, kes kõik olid mingil kombel Kaitseliiduga pikemat aega seotud. Kohal olid veel Aader ja Lill – nii Kaitseliidu-kauged, kui veel olla saab. Peale eelnimetatute viibisid kohal Mattiisen ja Sikka ning pealik Liping ja Sild. Nimetatud koosoleku tulemus oli, et 27. novembril 1997. aastal loodi Võrumaale taas

Võru ringkonna esinaine
Viivika Kook

Naiskodukaitsjaid 45

• Naiskodukaitse aastapäeva tähistamine 2000. a.

• Võru võistkond Erna retkel.

NKK ringkond. Asutajad olid Marje Kangro, Helve Tina, Merike Aleksejeva, Hille Vaht ja Sirje Lill. Esinaseks valiti üksmeelselt Marje Kangro, kes oli organisatsioonis tegutsenud juba viis aastat.

Esimene üritus, kust osa võtsime, oli talilaager 1998. aasta veebruaris Paldiskis. Olime kuuekesi Kangro, Lill, Tina, Aleksejeva, Vaht ja Haller. Seal kogesime nii esimest rõõmu kui ka kurbust. Esmased emotsioonid jäävad alati hästi kauaks meelde.

Ringkonnasiseselt toimus sel talvel mitu koosolekut, saime mõned uued liikmed. Koos Antsla malevkonnaga pidasime vabariigi aastapäeva pidu: hommikul Antslas paraadil ja õhtul koosviibimisel.

Märtsis olid Kangro ja Lill Haapsalus, kus toimus koolitus ja esinaiseräti õnnistamine. Aprillis käidi NKK Tartu ringkonna kutsel NKK mälestuspäeval Raadi kalmistul ja sellele järgnenud üritusel. Oli väga südant soojendav, saime tuttavaks ja tekkis omainimese tunne.

Järgmine suurüritus oli NKK suvelaager Elvas. Esialgse plaani kohaselt pidi osavõtjaid olema 6, kuid tänu sellele, et saime transpordiks ühe isikliku sõiduauto, kahanes liikmeskond ja osavõtjad olid Kangro ja Lill, lisaks kaitseliitlane Sild ja autoomanik kaitseliitlane Koemets.

1998. a suvel toimus ka NK ja KT suvelaager Piusal, kust S. Lill võttis osa toitlustamisel. 5. septembril 1998. toimus NKK aastapäeva pidulik vastuvõtt. Aasta lõpetasime jõulupeoga, kust võtsid osa ka Valga ringkonna liikmed.

1999. a talvel oli meie korraldada talilaager, mis toimus Võru vallas Jaani koolimajas. Osavõtt oli meie poolt kesine: M. Kangro, S. Lill, S. Nüüd, M. Haller, sest gripp oli jõudnud Võrumaal kena laastamistööd teha.

Sama aasta märtsis toimus keskkogu Sangaste lossis, kust võtsid osa M. Kangro, S. Lill, M. Haller. Mais käisid meie tüdrukud paadimatkal Väike-Emajõel. Juunis toimus Pikajärvel Haukalaager, kus toitlustas S. Lill. Septembris oli meie ringkonna korraldada NKK aastapäeva tähistamine, mis toimus Antsla kultuurimajas ja osavõtjaks oma ringkonna rahvas. Puudus ainult 2 liiget. Samal ajal toimusid ka maleva päevad, kuhu naistest keegi ei jõudnud.

18. oktoobril 1999. aastal toimus KL Võrumaa Maleva staabis infopäev, mille viis läbi Viivika Kook. Sellega sai taas alguse Naiskodukaitse Võrumaa ringkonna Võru jaoskond. Meenutab Viivika Kook: "Esimest korda tutvusin Võruga 1999. aasta augustis, kui Antslas korraldati NKK aastapäev. Teine suurem tutvus oli septembrikuus, kui toimus Võru maleva aastapäev Sännas. Sinna kutsuti meid koos Riina Nemvaltsiga. Hakkasin korraldama infopäeva. Trükkisin kuulutustahvlitele teateid, teavitasin Võrumaa Teatajat. Palju abi sain staabiülemalt leitnant Aivo Hütsilt. Mulle meenub esimene vestlus kapten Lipinguga, kus teatasin, et soovin teha lahtiste uste päevi ning tema küsis, kas kõik ukсед peavad lahti olema ja ükskõik kes võib käia, kus tahab?" Teoks üritus sai ja rahvast tuli kohale päris palju. Kohal olid Viivika Kook, Sirje Lill, Marje Kangro, Helve Tina, Aiki Liping, noorteinstruktor Silver Sild ja NKK lõunapiirkonna instruktor Riina Nemvalts.

Võru jaoskond taasloodi 25. oktoobril 1999. aastal. Jaoskonna esinaseks sai Viivika Kook.

1999. aasta viimaseks ürituseks jäi jõulupidu Varstus, kuhu oli kutsutud kogu Kaitseliit koos eriorganisatsioonidega. Väiksema peo pidasid eraldi ka Antsla malevkond ja NKK Antsla jaoskond 23. detsembril.

• Võru ringkond marssimas 24.02.2001.a.

23. veebruaril 2000. aastal toimus Antslas uue NKK Võru ringkonnakogu koosolek. Kohal oli viis tegevliiget kümnest, vaatlejana viibis seal Riina Nemvalts. Sellel koosolekul valiti uus ringkonna esinaine, kelleks sai Viivika Kook. Aseesinaineks sai Sirje Lill. Kirjaliku volitusega võtsid hääletuselt osa kolm tegevliiget. Meenutab Viivika Kook: "Kui mina sain ringkonna esinaineks oli Võrumaal naiskodukaitses 10 tegevliiget."

2000. aastal toimus toitlustusõpe, meditsiiniõpe, sideõpe, topograafia ja NKK õpetus. Soovijad said osa võtta sissiopest. Juulis toimus Kuperjanovi ÜJP nädalane baasväljaõppe kursus. Sealt võttis osa neli naist. Väga huvitav oli. Saime sõdurielu kiirkursuse. Esimesed kolm päeva toimusid loengud, väljas olid ilusad ilmad. Teisel nädalapoolel toimusid õppused väljas, elasime plindaa•is ning olid vihmased ilmad.

13.–14. mail toimus NKK Võrumaa ringkonna emadepäeva perelaager, mis oli seotud ka NKK mälestuspäevaga. Üritus toimus Vastseliina lähedal Kurgjärve puhkebaasis. Kohale olid kutsutud kõik naised oma peredega ja kaitseliitlased. Kuna ilmad meid ei soosinud, tuli kohale oodatust vähem rahvast, kuid need, kes kohale tulid, jäid üritusega rahule. Toimusid teatvõistlused, avasime baasi võrkpallihooaja. Õhtul lauldi ja tantsiti lõkke ümber. Kuu lõpus toimus Ahja jõel NKK paadimatk, kust võttis osa ka meie esindus.

30. juunist–1. juulini toimus KL Võrumaa maleva paadimatk Võhandu jõel. Käisime vaatamas allikaid, laskusime mööda ürgoru seina kõitega alla. Toimusid veel KL suvepäevad ja maleva päevad.

Vabariiklikest üritustest me eriti osa ei võtnud. Muidugi, kui oli võimalik kas oma või ühistranspordiga kohale sõita, siis me läksime.

NKK aastapäev toimus 2. septembril KL Võrumaa maleva staabis. Kutsutud olid kõik, kes meid olid aidanud ja toetanud. Kõnedega esinesid ringkonna esinaine Viivika Kook, maleva pealik kapten Aigar Liping, NKK esinaine Dagmar Mattiisen ja lõunapiirkonna instruktor Riina Nemvalts. Vande andsid Riina Kirschenberg ja Maiu Tiks.

Viimane suurem pidu toimus 29. detsembril Võru Ex kohvikus, kus toimus naiste jõulupidu koos kaitseliitlastega. Kohal oli jõuluvana, loeti salmi, lauldi ja tantsiti.

2000. aastasse kuulus veel üks tähtis sündmus. Nimelt 12. detsembril valiti Võru ja Antsla jaoskonnale esinaine ja aseesinaine, kes kinnitati ametisse uue KL Võru Maleva pealiku kt leitnant Silver Ermeli poolt 7.vebruaril 2001. aastal. Samal ajal sai Võrumaa ringkond omale juhatuse ja revisjonikomisjoni, mida varem ei eksisteerinud. Võru jaoskonna esinaineks sai Maiu Tiks ja aseesinaineks Ludmilla Kordemets. Antsla jaoskonna esinaineks sai Tiina Lepp ja aseesinaineks Riina Kirschenberg. Oma kohustustega jätkasid ringkonna esinaine Viivika

Kook ja ringkonna aseesinaine Sirje Lill.

2001. aasta I kvartali lõpuks oli NKK Võrumaa ringkonnas 21 tegevliiget ja 22 liikmekandidaati. Nendest 13 tegevliiget oli Võru jaoskonnas ja 15 tegevliiget Antsla jaoskonnas.

NKK Võrumaa ringkonnal oli aastaga 2001 suured plaanid, õigem oleks öelda ringkonna esinainel olid plaanid. Tööplaanis oli 95 üritust, mis sisaldas kõiki KL, NK ja KT ning NKK üle-eestilisi üritusi, millest väikese osa moodustasid ringkonna üritused.

Aasta esimeseks ürituseks oli 11. jaanuaril toimunud koosolek–riviõpe. Sellest võttis osa 13 naist, läbi viis esinaine Viivika Kook. See oli ettevalmistuseks 24. veebruaril toimunud Eesti iseseisvusele pühendatud jalutuskäigule Võrus. Jaanuaris toimusid toitlustusõpe, meditsiin ja topograafia. Lisaks sissiope, millest võttis osa kaks naist. Veebruaris toimusid sideõpe ja riviõpe, mis korraldati koos KT instruktoriga Eve Tähe ja Helve Tinaga.

Varustus oli NKK infopäev, millest võtsid osa ringkonna esinaine Viivika Kook ja Võru jaoskonna esinaine Maiu Tiks, KT instruktor Eve Täht ja tegevliige Helve Tina. Kohale tuli üks inimene. Teiste kohaletulekut segas laiskus, pime aeg ja libe tee.

24. veebruari tähistamisega hakati NKK-s pihta juba 23. veebruaril, vastuvõtu ettevalmistamisega. 24. veebruaril toimunud jalutuskäigul võttis osa ka NKK eraldi grupina, mis oli NKK Võrumaa ringkonna ajaloos esmakordne. Jalutuskäik liikus mööda libedat ja roopalist Jüri tänavat. Sellest tulenes esmane ülesanne püüid ennast püsti hoida, et luid mitte murda. Rivisammu jälgimine toimus muust tegevusest vabal ajal.

Märtsis alustasime seaduste uurimisega ja toimus NKK õpetus, mille viis läbi ringkonna aseesinaine Sirje Lill. Võtsime osa ka NKK keskkogust 4. märtsil neljaliikmelise delegatsiooniga. 8. märtsil korraldasime infopäeva Võrus. Need, kes tundsid huvi, leidsid ka seekord tee KL Võrumaa maleva staapi. Märtsis algas KL BÕK (baasõpe kursus), millest võtsid osa ka NKK mõned liikmed.

Aprillis tulid juurde KT ja NK laagrid, mida oli vaja toitlustada. 20.–22. aprillini toimus Kaitseliidu eel-Erna, millest võttis osa esmakordselt NKK Võrumaa ringkond. Üritasime

• Naiskodukaitse toitlustab lahinglaskmistel Väluste laskeväljal.

pakkuda konkurentsi Tartu naistele. Selle kohta võib öelda, et esimene vasikas läheb ikka aia taha. Järgmine aasta püüame paremini. Toitlustasime NK ja KT maakondlikku eel-Ernat. Võtsime osa ka üritusest Hea Tegu, kus me olime väljas oma katlaga ja väikese näitusega. Võrumaa Teatajas oli sellest ka fläsh allkirjaga "Hea tegu ajas ka naiskodukaitse kodust välja". Üritusel Hea Tegu saime kasumit 12 krooni. Kõik kiitsid hernesuppi. See oli tõesti hea ja 5 krooni suure portsu eest ei põlatud paljaks. Lastekodulastele, paljulapselistele peredele ning ürituse korraldajatele jagasime tasuta. NKK Võrumaa ringkonna voldikud läksid nagu soojad saiad, tekkis ka lootus uusi liikmeid saada, aga võta näpust Sellelt ürituselt läksime kohe lastelaagrisse toitlustama.

31. mail võtsime Võrus vastu presidenti, Murtud Rukkilille märgi üleandmisel.

Juunis toimus üle-eestiline toitlustusõpe ja esinaiste koolitus. Võtsime osa Antsla maakonna aastapäeva tähistamisest 16. juunil. Maakaitsepäeval käis NKK ringkonna esinaine ja KL esindaja pärga asetamas Võru ja Pindi kalmistul olevale Vabadussõja mälestusmärgile. Naised olid väljas katlaga ja jagasid suppi linnarahvale.

Augustis toimusid KL lõuna kaitseringkonna päevad Värskas, kus olime esindatud mõne liikmega. NKK suvepäevadest oli planeeritud samuti osavõtt, kuid ega haigus hüüa tulles. NKK aastapäeva tähistamise lükati 27. novembrile, mis on ajalooliselt NKK Võrumaa ringkonna loomise tähtpäev.

Septembris tähistas KL Võrumaa malev oma tähtpäeva. Peeti kõnesid, jagati tänukirju ja teenetemärke. Pärast pidulikku osa toimus väike bankett.

Vahele mahtusid NK ja KT laagrid. Toimus KL laskelaager, meie poolt tagati söök ja mõne naise poolt osavõtt. Naised osalesid EBK (eriala baaskursus) sises ja meditsiinis. Meie ringkonnast käis Ludmilla Kordemets Rootsis lotade kutsel õppimas ja sidemeid loomas. Marite Oidjärv käis üleelamis instruktori kursuse I etapil.

Kuigi NKK Võrumaa ringkond on oma kirju minevikuga ebastabiilne nähtus, püüame teha ka meie oma kodumaa heaks midagi ära. Olgu meie panus nii väike kui tahes, tekitab see ikkagi hea tunde, et ka meie võime ja saame kui tahame.

Räägitakse, et riigikaitse ei ole naistel asja, aga kuidas saab alguse meestel see kodumaa-armastus – eks ikka kodus ja ega tühja kõhuga ja paljalt ei soovi ükski mees midagi teha. Püüame siis koos seda Eesti asja edendada ja Eesti elu edasi viia.

Naiskodukaitse väljaõpe ja väliskoostöö

Pärast taasasutamist 1991. a tegeleti Naiskodukaitstes traditsiooniliste aladega – toitlustamine, esmaabi, sõduritarkused jms, mis parasjagu huvitav tundus ja mille järgi kohalik malev puudust oskas tunda.

Malevate juures tegutsevad Naiskodukaitse liikmed leidsid sõbralikke spetsialiste ja Kaitseliidu liikmeid, kes tasuta olid nõus õpetama esmaabi. Toitlustamisega tegeldi katse-eksituse meetodil ja sõjalisi tarkusi õpiti koos kaitseliitlastega, kui otsest keeldu polnud.

Korralik ja kvaliteetne väljaõpe on aga seotud kulutustega. Entusiasmiga võib küll mägesid paigast nihutada, ei ole aga võimalik kinni maksta korralikku koolitust.

Süsteemaatilisest liikmeskonna väljaõppest, või vähemalt püüdest süsteemi luua, saame rääkida alates 1997. aasta kevadest, kui Kaitseliidu eriorganisatsioonid said tegevuse arendamiseks riigilt rahalist toetust.

Tänapäeval organisatsiooni tulija läbib kõigepealt baasväljaõppe, millest on talle kohustuslik organisatsiooniõpetus ja esmaabikursus. Soovitav on läbida ka teised baasained. Pärast välikatla tundmaõppimist ja ohutustehnikat, algteadmiste omandamist masstoitlustamisest ja hügieenist võib naiskodukaitsja töötada katla juures abitöölisena.

Nädalavahetuse metsalaagris osaledes saab aga aimu topograafiast, metsas ja maastikul liikumisest, sidepidamisest, on võimalus end maskeerimisvahenditega moondada, sissitelki üles panna, varjualust ehitada ja lõket süüdata.

Kellele sellest väheks jääb ja õiget militaarsuse maiku pole, saab end registreerida Kaitseliidu baaskursusele, kus tuleb meeste mängu mängida, usinasti metsas triblada, relvakäsitsemist ja laskmist õppida, sõduritarkusi ja distsipliini järgida, mundri au kõrgel hoida jms, mis karmiks kätte kisub ja vahel kõige lõbusam ei ole. Aga see on igapäevane enda otsustada, millist teed minna.

Pärast baaskursuse läbimist tuleb endale eriala leida – meditsiin, side, formeerimine või toitlustamine ja edaspidine väljaõpe jätkub juba valitud erialal. Osaliselt suudab erialast koolitust anda Naiskodukaitse ise, osaliselt tuleb aga loota Kaitseliidule ja organisatsioonivälistele spetsialistidele.

Naiskodukaitse pikaajaline koostööpartner on olnud Põltsamaa Kodu- ja Põllutöökool. Teadmised maitsvast, tervislikust ja odavast toiduvalmistamisest kuuluvad marjaks ära nii Kaitseliidu õppusi ja seltskonnaüritusi toetades kui ka igas koduses majapidamises.

Kümmekond naiskodukaitsjat on läbinud parameedikursuse Tallinna Kiirabihaigla juures asuvas Katastroofimeditsiini Keskuses. Kursused kestsid kaks ja pool kuud ja hõlmasid nii teooriat kui praktikat. Kuna kursused olid samad, mis tulevastele kiirabi parameedikutele, siis soovijatel oli võimalus pärast lõpetamist leida endale elukutsegi ja jätkata kodumaakonna kiirabis.

Väga tugeva toetuse ja teadmistepagasi oleme saanud Taani Kodukaitse Akadeemialt, pärast Naiskodukaitse õppurite lülitamist juhtimis- ja pedagoogikakursuste programmi. Juhtimis-, instruktori- ja õpetajakoolitused on olnud erakordselt huvitavad, rasked nii füüsiliselt kui vaimselt ja andnud hindamatu teadmistepagasi. Need on teinud kursuslastest eluaegsed sõbrad, kellega koos raskusi ületatud, pisaraid poetatud ja pisarateni naerdud, öösiti tunde ette valmistatud ja hiljem sõbrale põialt hoides neid läbi viidud. Ja loomulikult kannavad nad endas tulemust – annavad Naiskodukaitse liikmetele ringkondades võimaluse erialaaineid oma, väljaõppinud instruktorite käe all õppida. Juhid on saanud hinnalisi teadmisi

Naiskodukaitse aseesinaine
Merle Sikka

meeskonnatööst ja viinud need mööda vabariiki laiali.

Taani Kodukaitse Akadeemia poolt läbiviidud väljaõppetehnoloogia kursusel on valminud ka esimene NKK jaoskonna esinaine kursus, mis on lülitatud KL kooli programmi. Juhtimise õpetamise Naiskodukaitse liikmetele on südameasjaks võtnud ka Rootsi Lottad ja koostöö jätkub.

Soojad tunded on seotud Soome Sõdurikoduliiduga, kes on julgustanud meid avama nende staažika ja kodumaal väga lugupeetud organisatsiooni eeskujul Sõdurikodusid pikematel õppustel, et pakkuda reservväelastele esmatarbe-kaupa, kohvikuteenust ja toetavat sõna ka tsivilisatsioonist eemal olles.

Seoses Kaitseliidule antud ülesannete konkretiseerumisega on muutunud ka nõudmised Naiskodukaitse liikmetele. Üha rohkem vajab meid põhiorganisatsioon ja meie ülesanne on leida juba tsiiviilelus vajaliku hariduse saanud, õige mõtlemisviisiga naisi, kes leiavad, et riigi ülesehitamises ei saa kõrvale jääda ükski kodanik, kes Eestimaa tulevikust ja julgeolekust hoolib ning soovib anda oma panuse Naiskodukaitse liikmena tegutsedes.

Mälestused

Alice Kuperjanov

Astunud Naiskodukaitsesse
8.05.1925.a.

Jaoskonnas:
Juhatuse asemik
27.05.1925–11.02.1926. a,
Juhatuse sekretär
11.02.1926–15.04.1931. a,
Juhatuse abiesinaine
21.10.1931–13.04.1932. a,
juhatuse esinaine
13.04.1932–kuni ...

Ringkonnas:
NKK Tartu ringkonna laekur
2.12.1927–aprill 1931.a.,
NKK Tartu ringkonna juhatuse
I kandidaat
27.04.1933–25.04.1934.a.,
NKK Tartu ringkonna abiesinaine
25.04. 1934–25.04.1938.a.

Keskjuhatuses:
NKK keskjuhatuse sekretär
4. dets.1937.a.,
NKK toitlusosakonna vanem
september 1937.a..
Lõpetanud massitoitlustamise,
toitlusvanema, samariitlase,
rahvuskultuuri- ja
gaasikaitsekursused.

Alice JUHANSON - KUPERJANOV

/7. november 1894 - 17. juuli 1942/

“... see oli seesmine tuli, mis Eesti rahva hinges juba aastasadu oli hõõgunud ja lahtipuhkemist otsinud. See oli tuli, mida mitu korda varem oli rahva oma verega kustutatud. See oli tung vabadusele, mida ohjeldada ei jõua enam kõige tugevamad köidikudki: see oli pais, mis ootas aega, et lahti puhkeda ja enese teelt uhtuda kõiki, mis võõras ja kõlbmatu... Tundsid, kuidas eestlane oli kord tuliseks köetud, kuidas hinge õrnemad keeled laulsid võidulaulu vabadusele. Ja selle tulise hingega, sisemise hääle sunnil võitiski eestlane.”

Need read on kirja pannud Alice Kuperjanov artiklis “Kui jätsime Tartu”, mis on ilmunud Vabaduse Risti Albumis.

Siin on kirjutatud sündmustest, kui 21.detsembril 1918 tuli Tartu jätta kolmeks nädalaks punaste võimu alla. Alice ei otsinud tuge oma mehelt, vaid läks mehega kaasa sõjateele, et teda toetada. On teada, et ta käis koos mehega Puhjas ratsahobusel, et kutsuda eesti mehi võitlema vabaduse eest.

Alice vanemad on pärit Nõo kihelkonna Aru valla Karijärve külast. Isa, Andres Juhanson, oli Puissoo talu perepoeg ja ema, Kadri Olep, oli Lilledombi talu peretütar. Ka tänasel päeval elavad nendes taludes Alice sugulased.

Alice Kuperjanov sündis küll Karijärve külas, kuid siit mindi elama Kambja. Õppis Kambja vallakoolis, Vana- Kuuste ministeeriumikoolis, LNKS Tartu tütarlaste gümnaasiumis, mille lõpetas 1914. a. Õppis raamatupidamist, töötas äriteenijana, käis käsitöö kursustel ja õppis laulu Tartu Kõrgemas Muusikakoolis.

1918. a abiellus leitnant Juulius Kuperjanoviga. Kuperjanovi pataljonis võitles ohvitserina ka Alice vend Jaan ja õe Adeele abikaasa kapten Kuslap.

14. jaanuaril 1919. a vabastati punaste käest Tartu ja nüüd läks edu eestlastel tõusvas joones. Lõunarindel osales ka Mari Raamoti poeg Ilmar. Alice Kuperjanov ja Mari Raamot juhtusid rindele sõitma ühes moonaveo rongis. Nii kohtusid esmakordselt kaks kuulsat hilisemat NKK juhti.

31. jaanuaril saatuslik Paju lahing, kus sai surmavalt haavata Juulius Kuperjanov. Alice oli lahinguvälja läheduses, kuid mehe sai viia Tartusse rongiga mitu tundi hiljem. Rongis olla Juulius Kuperjanov tulnud korraks meelemärkusele ja Alice sai edasi anda rõõmusõnumi - Paju lahing võidetud ja Valga vabastatud. Juulius Kuperjanov vastanud, et seda tuleb pühitseda. 2. veebruaril Juulius Kuperjanov suri saadud haavadesse.

Eestimaa sai vabaks, kuid Alice kaotas oma abikaasa. Ta jäi Juulius Kuperjanovit igavesti leinama, kuigi on räägitud, et tal oleks abiellumiseks võimalusi olnud. Lugematuid kordi käis ta oma mehe kalmul.

Elu tuli ikka edasi elada. 1919-1925 töötas ta Tartu Punase Risti komitee asjaajana. Oli tegev Ühistöös, Vabadussõjas langenud mälestus-samba komitee juhatuses ja toimkondades ning Lastekaitseühingus, osales Tartu Naisseltsi ja NKK Tartu Ringkonna juhatuses, kuulus ka

NKK keskjuhatuse koosseisu. NKK ülesandel tegeles Tartu Kodutütarde organisatsioonilise töö korraldamisega. Alice töötas ka käsitööpetajana.

Juulius Kuperjanovi teenete eest oli antud talle Tammiste mõis. Viimase ta müüs ja saadud rahaga ehitas Tartusse maja, kus sai elada ainult paar aastat.

Juuni 1940. a Naiskodukaitse organisatsioon oli muutunud riigivaenulikuks ja ta saadeti laiali. Algasid repressioonid. Alice vend Jaan arreeteriti 1940. a jõululaupäeval ja saadeti Siberi vangilaagrisse ning jäigi sinna igaveseks.

Tuttavad soovitasid Alicel varjuda, kuid viimane ütles, et ta pole kurja teinud. Ta oli armastanud oma isamaad, kuid see talle süüks pandigi.

14. juunil 1941. a oli Alice Kuperjanovil kokku lepitud ühe Tartu NKK juhiga Johanna Rästaga, et kohtuvad sellel päeval Verneri kohvikus. Kohtumine jäi ära ja samal päeval algas mõlemal naisel sõit Siberi poole loomavagunis. Alice Kuperjanov käitus vapralt. Tartu raudteejaama esisel seistes kahe valvuri vahel ja nähes tuttavaid olevat ta hüüdnud: "Eesti naised võidelge edasi kuni tuleb vabadus!" On teada, et ta püüdis kaasvange abistada, neid moraalselt toetada.

Teda peeti kinni Sverdlovski oblasti Serovi rajooni Sosva küla vangilaagris. Naistel oli omaette barakk. Alice oli ühte pandud Tartu lõbunaistega. See oli sihilik mõnitamine. Alice oli väga energiline inimene, austas korda ja oskas siiski oma käe all hoida ka neid lõbunaisi.

Alice Kuperjanovit karistati Erinõupidamise otsusega 17. juunil 1942. a VNFSV Krk §58-13 järgi kõrgema karistumäära – mahalaskmisega. See aasta oli massimõrvade aasta. 17. juuli 1942. a oli viimane päev tema elus. 12. aprillil 1990. a ta rehabiliteeriti.

Ta puhkab ristiteta hauas kaugel Venes. Koht, kus oleks pidanud puhkama ta põrm, on nüüd tähistatud mälestustahvliga. Meil on nüüd koht, kuhu tuua lilled ja süüdata küünel ning vaikselt leinas teda mälestada.

Asta Luksepp,
NKK taasasutaja

MÖTTEID KODUKAITSE NAISÜHINGU TEGEVUSEST

Kodukaitse naisühing on juba tegutsema hakanud 1925.a., kuid seadusliku aluse puudumisel ei ole temal võimalik olnud oma eesmärki täpsemalt määrata ja tegevust elavamalt arendada. Kogu selle ühingu tegevus on kannud enam-vähem juhuslikku laadi. Iga naiskodukaitse üksus on tegutsenud omaette. Puudus ühine juhtiv keskkoh, kust oleks suudetud ühtlasemalt kodukaitse naisühingu organiseerimist juhtida.

• Esimene keskjuhatuse. Vasakult paremale: E.Saral, A.Toolse, H.Kaber, R.Valdvere, M.Raamot, M.Arak, A.Tõrvand-Tellmann.

On enam kui 2 aastat möödunud, kuni lõpuks siiski 11.dets. k.a. Kodukaitse naisühingu esindajail võimalus avanes Tallinnasse kokku tulla, et luua endale ülemaailmne keskjuhatuse ja võtta seisukoht tähtsamate elulisemate küsimuste kohta.

Naise abi ja kaastöö tähtsus ning vajadus kodukaitse alal on iseenesest arusaadav, sest töötab ju naine koos mehega perekonnas, seisab mehe kõrval seltskonnas ja võtab üheõiguslikult osa poliitilisest elust.

Meie riigi nii välis- kui kahjuks ka sisepoliitiline olukord sunnib meid äärmisele ettevaatusele, valvel- ja valmisolemisele, vaatamata selle peale, et meie rahvas pooldab kõige suuremat rahumeelsust. Meie noore riigi huvides on tema iseseisvuse kindlustamine ja rahu alalhoidmine. Kuid siiski ei tohi meie jätta tähele panemata seda tõelolu, et maailma riikide poliitiline õhkkond on täis pinevust. Teiste riikide kokkupõrkel võib Eesti saada sõja tallermaaks. Ja kui peaks kord sarnane hädaoht meie rahva ja riigi iseseisvust ähvardama, siis ei kaitse meid mitte rahuarmastuse põhimõtted, vaid ainult kangelaslik vastupidavus, piiramatu ohvri-meelsus kogu rahva poolt, olgu see mees, naine, rauk või noor. Et sarnasel juhtumisel reaalseid tagajärgi saavutada, peab rahvast hingeliselt ja kehaliselt ette valmistama, igaüht oma alal, vastavalt isiku jõule ja annetele. – Maailmasõda on näidanud, et naine suudab suurt osa etendada, teatud sõjateenistuse kohuseid enda peale võttes ja võimaldades seega meesjõudude täielikumast kasutamist rindel. Et aga naise töövõimet riigikaitse teenistusele otstarbekohaselt rakendada, tuleb naist sellekohastele nõuetele vastavalt ette valmistada.

Vaade, et naine võib sõja ajal "abiteenistuse" näol kasu tuua, ei ole meil veel küllaldaselt levinud. Selle vaate propageerimine oleks Kodukaitse naisühingu üheks tähtsamaks ülesandeks.

Naise "abiteenistus" kodu kaitsel väljenduks nimelt sanitaar- ja majanduslikul aladel, kantselei- ja side-teenistuses. Ka omab nüüdsel ajal suure tähtsuse kodanikkude eneste oskus sõjagaaside vastu võitlemises, millise oskuse arendamiseks Kodukaitse naisühing kaasa peaks aitama.

Meie teame, et kehaliselt ja moraalselt arenemata ja nõrk isik on igapäevases elus ja töö juures teistele tülik ja koormaks, eriti aga kodukaitse töös, mis nõuab kehtvat jõu ja närvide pingutust. Ja seepärast on arusaadav, et keha osavus, painduvus ja vastupidavus on omadused, mis üheväärtiliselt tarvilikud nii mehele kui ka naisele kui ühiskonna liikmetele. – Kui kodukaitse naisühingu esindajate keskkogu koosolekul naise kehalisest arenemisest kõneldi ja selle juures riviõppuse ja laskeharjutuste juures peatuti, siis kuuldi lauseid: ega naised "tapma" ei lähe, naised ei vajavat külmaverelisust, naistel olevat ainult tarvis naiselikku õrnust ja südamlikkust, naisel ei olevat tarvis mehelikkust, naine pidavat ainult naiseks jääma jne.

Isiklikult ei suuda enesele ette kujutada, et naine laskeharjutustega ja riviõppusega meheks muutub ja oma naiseliku iseloomu kaotab. Kui sarnane vaade tõeloludel baseeruks, peaksid mehelikuks muutuma haritud naised, kes teaduskonnad lõpetanud, mis varemalt ainult meestele elukutse andis. Samuti peaksid ka mehelikuks muutuma kõik naised, kes võitluses igapäevase elu eest on tunginud aladele, kus tegutses ennem ainult mees. Kuid tegelikult ei ole see nii: need naised, vaatamata oma raskele kutsele, on siiski õrnatundeliseks ja naiselikuks jäänud. Ma julgen toonitada, et riviõppus ja laskeharjutused tingimata on tarvilikud kodukaitse naisühingu "abiteenistuse" alal, nagu seda ka näeme teiste riikide kodukaitse naisühingutes.

Riviõppus ja mitmesugune sport kasvatavad isikus teatud korralikkust, täpsust, kohusetunnet, mõtteteravust, külmaverelisust, enesevalitsemist, ilma milleta mõeldavad ei ole inimese toimingud eraelus, seda enam aga kodukaitse töös.

Laske- ja gaaside vastu võitlemise oskus on isiku enese ja tema ümbuskonna julgeoleku kindlustamine juhtumistel, kui seda olukord nõuab. Ja sarnast oskust läheb naistele tarvis just meie ajal, mil raske on ära märkida joont, kus lõpeb rinne ja algab seljatagune. Gaasitamisi võetakse nüüd ette üle tuleliini kaugele seljataha ja riigivastased on valmis just seljataguses oma äraandlikku kätt tõstma.

Et saavutada eelpool tähendatud sihte, tuleb kodukaitse naisühingul ka

vastavalt oma tegevust organiseerida, levitades kodukaitsele kasulikke vaateid, kaasa aidates rahva kehalisele ja moraalsele kasvatusele ja ellu kutsudes asutusi, mis annavad naistele tarvilikke kutseoskust ja teadmisi. Paistab, et ainult sarnase tegevuse juures kodukaitse naisühing suudaks täita enda peale võetud kohuseid.

Lõpuks tuleks veel tähendada, et kodukaitse naisühingu tegevus peaks täiesti erapooletult iseloomu kandma, peaks kaitsma ainult isamaa huve. Naiste ettevalmistamine kodukaitse suhtes peab vaba olema igasugustest poliitiliste erakondade mõjudest.

Rahva ja riigi aated ühendavad kõiki rahvakihte, kõiki riigi kodanikke. Isamaalisus ei tee mingisugust klassivahet. Isamaalisus peab ka kodukaitse naisühingu tegevuse kandvamaks põhimõtteks olema.

Alvina - Telluauu.

Tallinnas, 12.dets.1927.a.

Kaitse Kodu! nr 24, 1927; lk 924-925

EESTI NAISKODUKAITSELASTE MÄRTRISURMA MÄLESTUSEKS

Naiskodukaitselane Salme Noor, sündinud 25. detsembril 1894 Järvamaal Koordis, langes Siberis Sosva surmalaagris korraldatud massimõrva ohvriks 24. aprillil 1942.

Lõpetas Paides tütarlaste gümnaasiumi 1912. Salme Noor oli Eesti Vabadussõjas halastajaõde 1918-1920 ja Naiskodukaitse asutajaliige Haapsalus 1927. Ta oli NKK Lääne ringkonna juhtijaid, ka esinaine kuni NKK laialisaatmiseni sovetliku vägivallovõimu poolt juunis 1940. Oli Kotkaristi, Valgeristi ja Punase Risti teenetemärgi kandja.

Vangistatud 14. juunil 1941, oli Salme Noor tšekistidele korduvalt kinnitanud oma isamaalisi veendumusi ja kodukaitselisi tegusid. Ta langes 24. aprillil 1942 punajulmurite mõrvakuulide all Sosva surmalaagris kodukaitse märtrina ja püstipäi. Eesti ema Salme pidi surmakuuli tundma oma poja Heino sünnipäeval. Tema põrm on jäljetus hauas. *See oli ema, mu kullake. See oli ema, mu mullake...*

Salme oli kinni pidanud 1928. aastal antud Naiskodukaitse pühalikust töötusest "...Luban ja töotan tegelikult kaitsta Eesti põhiseadusega maksuma pandud riigikorda, töötades ausasti Kaitseliidu põhimõtete järele..." Salme Noore kohta avatud NKVD toimikus leidub see omakäeliselt allakirjutatud töötus kui mahalaskmist põhjendav ürik.

Senistel andmetel mõrvasid tšekistid juut Idel Jakobsoni korraldusel mahalaskmise teel 1942. aasta kevadel üle kuuesaja Eestis 14. juunil 1941 vangistatud inimese. Meil ei ole andmeid surmasaadetute hukkamise üksikasjade kohta. Mitmete Venemaa massihaudade väljakaevamised aga on näidanud, et punajulmurid surmasid oma ohvreid vahel mitte kuklalasuga, vaid näkku tulistades. Need teadmised ja elamused on ehk pisarategi jaoks liiga masendavalt sügavad...

NKVD surmamääruste alusel surmati 1942. aasta aprillikuu kolmandal nädalal Siberis Sosva surmalaagris kuus naiskodukaitsejuhti: Elfriede Greenfeld, Alice Kuperjanov, Helmi Malla, Salme Noor, Alvine Rüütel, Ebba Saral. 1942. aasta kevade algul läksid nad Siberis märtrisurma Eesti vabaduse ja Naiskodukaitse eest. Hea, et meie ei pea nende püha mälestust enesele hoidma. Meenutades ja mälestades vägivalva ohvriks langenuid tunneme, et toome nad mõttes koju tagasi. Nii kujuneb vaimuvaramu, millest saame ergutust kaitsetahtelisteks tegudeks. Kaitseliit, Naiskodukaitse ja noorteühendused kujunevad taas üldrahvalikeks organisatsioonideks.

Meile jääb usk, lootus ja teadmine, et vägivaldselt surmatud andsid oma hinge ja vaimu Looja hoolde, teispoolsusse.

Requiem aeternam

• Üleval. Lääne ringkonna juhatus: L.Kaal – Kodutütarde ringkonnavanem, S.Noor – juhatuselise liige, E.Seimar – esinaine, F.Sander – juhatuselise liige, A.Üksti – juhatuselise liige.
Paremal. Salme Noor, Eesti Vabadussõja halastajaõde Naiskodukaitse esinaine Haapsalus.

▶
Sovetliku vägivald ohvritena märtrisurma läinud naiskodukaitsetele haudadele ei saa viia lilleõisi ega süüdata mälestusküünlaid. Need hauad on jäljetud. Neile mõeldes on Tartu Maarja kalmistul rajatud ja 1998. aastal pühitsetud mälestussammas. Selle rajamine läks meelsuskaaslaste toel korda Salme Noore pojalt Heinol. Kivist sambale on tahatud taeva poole sirutatud palvekäed, mille ümber ahelad on murtud ning ladina- ja eestikeelne kiri.

IN MEMORIAM TERRORIS SOVETICI – SOVETLIKU TERRORI OHVRITELE

Iga aasta aprillikuu kolmandal pühapäeval tähistatakse selle samba juures nüüd Naiskodukaitse mälestuspäeva. Samba juurde juhatab teekäijaid ja palvelisi Maarja kalmistu kesktee äärest teeviit *TERRORI OHVRITE MÄLESTUSSAMMAS*.

▶
Haapsalu Toomkiriku ristimiskabelis avati 24. aprillil 1992 Emaaltar – mälestuseks sovetliku terrori ohvriks langenud siinse ristikoguduse liikmele ja naiskodukaitsele Salme Noorele ning terrori läbi hukkunud Eesti emadele. Altari ees ristitakse pühapäeviti lapsi. Eriliselt mälestatakse siin emadepäeva ja Naiskodukaitse mälestuspäeva. See Emaaltar ja ristimiskabel on saanud palverännakute ning Haapsalu naiskodukaitsetele erilise hoolitsuse paigaks.

▶
Salme Noore mälestusfondi kuuluv talukoht annetati 1922. a Vabadussõja ohvitserile Karl Noorele. Ta andis sellele oma sõjakaaslase ja mõrvoja Salme nime. Salme talu võttis punavõim 1940. aastal, kuid 1994. a see tagastati õigusjärglasele Heino Noorele, kes kinkis selle Naiskodukaitsele, oma ema mälestusfondi.

▶
Naiskodukaitse mälestuspäeval toimuvad Tartu kirikutes mälestusmissad. 24. aprillil 2002 oli missa Tartu Pauluse kirikus, millega mälestati naiskodukaitsetele märtrisurma 60 aastat tagasi. Missast võtsid osa paljud kodukaitsetelased ja NKK keskjuhatus vormiriietuses. Missal teenisid Tartu praostkonna vaimulikud, laulis Vanemuise ooperisolist Taisto Noor.

▶
16. veebruaril 2001. a asutati Naiskodukaitsele Salme Noore nimeline mälestusfond. Selle fondi sihtotstarbeks on NKK avalike suhete kujundamine ja toetamine, et arendada Naiskodukaitse üldrahvalikuks organisatsiooniks.

Nende mälestusriidade kirjutaja Heino Noor (1922), stalinismi poliitvang, on pikemat aega töötanud Tartu Ülikooli kliinikumi õppejõuna-arstina kriitiliste eluohtlike seisundite ravimise alal. Ta on represseeritute arstiabi keskuse konsultant ja avaldanud rohkesti teadustöid Eestis ja välismaal. Autasustatud Eesti Punase Risti ordeniga ja Kaitseliidu Valgeristiga.

MEENUTUSI NAISKODUKAITSE ASUTAMISE KATSEST 1990. AASTAL

1990. aasta alguses, kui Kalle Eller hakkas ülima saladuskatte all taasformeerima Kaitseliitu, olime mingil viisil asja juurde sattunud ka meie – Ruth Vallikivi (praegu Annus) ja mina. Elleri idee oli, et koos Kaitseliidu taastamisega tuleb taastada ka Naiskodukaitse. Nime vahetuse (Eesti ajal oli mingil perioodil ju organisatsiooni nimi Kodukaitse) tingis see, et Rahvarinne oli just teinud oma organisatsiooni nimega Kodukaitse. Seega ei jäänud meil muud üle kui naerda meesrahvarindlasi, kes (juure poolest) naisorganisatsiooni kuulusid ja nimetada oma (taas) loodav organisatsioon Naiskodukaitseks.

Olime Elleriiga kaasas nii mõneski maakohas, kus ta meestele sütitavaid kõnesid pidas ja Kaitseliidu taasloomise vajalikkust selgitas. Ja sellest, et Kaitseliitu taas vaja on, saadi muidugi hästi aru.

Raskem oli Naiskodukaitsega. Külameeste nägudele tekkis umbusklik ilme, kui Kalle mainis NKK-d – toetavat ja abistavat naisorganisatsiooni. Jaa, loomulikult on hea, kui keegi meesetele süüa teeb ja haavu seob, aga peab see siis olema just minu naine – selliseid mõtteid võis lausa nende näost lugeda. Ja see tegi NKK ülemaalse organisatsiooni loomise raskeks. Lisaks mängis kindlasti rolli meie kui tollaste “poolkogemata juhtide” vanus, või õigupoolest noorus – mina olin 1990. aasta suvel 19. aastane, Ruth veelgi noorem. Külamees või-naine ei kuula ju “plikanähvitsat linnast”, kes tuleb talle rääkima, kui hea ja kasulik on Naiskodukaitse.

Kõigest hoolimata jõudsimme siiski 17. juunil 1990 ülemaalse NKK organisatsiooni asutamiseni, mis toimus Järvakandis. Miks just siis ja just seal – sest sealsamas oli 17. veebruaril samal aastal taastatud Kaitseliit ja ilmselt tahtis Eller tõmmata selgeid paralleele kahe sündmuse vahele.

Nii me seal siis kogunesime neljateistkümnepäevase – Tallinnast, Harjumaalt ja Tartumaalt – ning püüdsime paika panna edasisi tegevusplaane ja kontakte. Pean tunnistama, et minul, 19-aastaselt tüdrukul oli see esimene koosolek juhataja. Püüdsin oma eba-kompetentsust mitte välja näidata ja koosolekut ohjes hoida. Ega see ju väga raske polnudki, kohalolijad olid sõbralikult meelestatud. Ainult paarist näost võis välja lugeda tuttavat mõtet “Plikanähvits tuleb meid õpetama, tahab vist juhiks saada!”

Kommenteerides tollase koosoleku protokollit, tuleb öelda, et seal on faktilisi ebatäpsusi. Nimelt ei teinud ma mitte ettepanekut NKK asutamine edasi lükata, nagu protokollist välja lugeda võib, vaid ütlesin (siinkohal toetun oma säilinud konspektile, milles on isegi “täna” kohad ära märgitud), et enne, kui me läheme edasi organisatoorse küsimustega, tuleb otsustada põhimõtteline küsimus – kas asutada täna NKK üle-eestiline organisatsioon või mitte. Lugeja märkab kindlasti siinkohal sõnade “asutama” ja “taasasutama” segasevõitu kasutust. See tuleneb asjaolust, et tol ajal ei osanud me sellele nüansile siiski piisavalt tähelepanu pöörata. Küll aga lähtusime oma mõtetes siiski eelmise vabariigi aeg-

setest tegevusaladest ja põhikirjast, mille kohandasime tänapäevasemaks.

Miks sel kuupäeval (taas)asutatud Naiskodukaitsest ei kujunenud kohe üleriigilist võimsat organisatsiooni? Põhjuseid oli ilmselt mitmeid, minu nägemuses järgmised:

- 1) tolleaegsete initsiaatorite noorus ja ebajärjepidevus
- 2) NKK põhikirja säte, et NKK saab tekkida ainult sinna, kus KL-i üksus juba ees
- 3) segased asjad Eesti poliitikas ja majanduses, KL-i enda nõrkus jpm.

Leane Morits

23. oktoobril 2001

MÄLESTUSPILT EESTI NAISKODUKAITSE TAASLOOMISE PÄEVADEST S.O AASTAIST 1991–1993.

Minu vennad Juhan ja Romas liitusid Kaitseliiduga keskkooliõpilastena esimese üldise üleskutse peale. Nad löid agaralt ja täie tõsidusega kaasa kõigis Tartu maleva ettevõtmistes enesekaitse- ja laskeõppustest kuni manöövrite ja õiste valvekordadeni välja. Selle taustal on mõistetav, et neile tegi palju nalja sokutada mulle lugemiseks artiklinupuke ühes 1991. a sügiseses Postimehes, kus kirjutati Reet Pello varjunime all, et taasloomisel on Kaitseliidu naisorganisatsioon, mille kunagiseks põhitgevuseks olnud korraldada pidusid. Lustliku esmakursuslasest bioloogiatudengina polnud mul midagi selle vastu, et koos helistada antud kontakttelefonil ja aasida selle veidra seltskonna kallal, kes on nõuks võtnud asuda korraldama “pidusid katku ajal”.

Asta Luksepal, Naiskodukaitse Vabariikliku Keskalgatuskomitee esindajal, oli mu kõne üle siiralt hea meel. Tema jutust selgus, et pidudest on asi kaugel – taasloodava Naiskodukaitse esmaülesanne on koondada ettevõtlikke naisi ja neid ajaloolise järjepidevuse egiidi all veel ebakindlas olukorras Kaitseliitu toetama. Vaja hankida mundriteks riidet, leida vormide õmblejaid, korraldada toitlustamist ning esmaabi õppustel ja manöövritel, tegelda kodutütardega, koguda organisatsiooni ajaloosse puutuvaid materjale jne. Tõsiseks võttis.

Dagmar Mattiisenil, kellega soovitus kohaselt ühendust võtsin, olid lennukamadki plaanid. Miks mitte teha “õigete” (toonases poliitilises kontekstis tähendas see usaldusväärseid) koondamine huvitavaks, arendavaks ja kujundada taasloodav NKK mitmekülgsem kui muiste. Mitte üksnes selleks, et õppustel täie eest väljas olla, vaid et toona pidevalt kummitava taasokupatsiooni ohu juures kujundada Eesti naistest tõelised kodu kaitsjad. Kaasa kiskus.

Kusagil Tallinnas oli midagi ette võtmas veel kolmas aktivist – Merle Sikka, aga temast ei kuulnud me pikka aega midagi, ja siis saime teada, et KL Nõmme malevas on koos temaga tegutsemas viis naiskaitseliitlast. Elvas astusid naiskodukaitsjateks minuga umbes samal ajal Tiiu ja Inge, Tartus Maimu ja Kadri.

Välissidemete lootuses korraldasime KL tollases staabis inglise keele kursused NKK ja KL liikmetele. Enesest teavitamise, rahaliste vahendite hankimise ja liikmeskonna ridade täiendamise tarvis viisime läbi tasulised enesekaitsekursused naistele ja neidudele, mille olulisim erinevus mujal pakutavast oli iga osaleja vanuse arvestamine ja vastutulek erisoovidele. Neli kuud väldanud treeningud tegi algusest lõpuni läbi üle kuuekümnepäevase naise (kuigi pealehakkajaid oli üle saja), kes jagunesid vanuse järgi kolme rühma. Noorim osaleja oli üheksa-aastane, vanim kuldsetes kaheksakümnetes. NKK liikmeile olid kursused tasuta, kuid see ei olnud peapõhjus, miks meie aktiivsete liikmete arv kiiresti kahekohaliseks kasvas, sest tegelikult tulime puhtsüdamliku kurtmise alusel vastu ka lihtsalt kitsikuses olijaile. Kevadepoole käisime ratsatreeninguil, ning võtsime rõõmuga vastu kaitseliitlaste pakutud võima-

• Soov ennast karmides tingimustes proovile panna on toonud teotahtelisi naisi Naiskodukaitsesse ja Kaitseliitu.

luse nende juhendamisel õppida tulirelvi käsitsema. Juhtivliikmed tegid peagi läbi vastavad erikursused ja omandasid relvaloa, mis seisnes kohaliku KL maleva pealiku käega liikmepiletisse kirjutatud ja ta allkirjaga kinnitatud lauses: "Lubatud hoida ja kanda külm- ja tulirelva".

End ajakirjanduses otseselt propageerida oli pikka aega võimatu – ja me ei tea siiani, kas selle taga oli poliitiline pelg või subjektiivne võõristus. Kord ent trehvasin puhtjuhuslikult noort raadioajakirjanikku, kes nõustus tegema NKK taasloomist ja tegevust kajastava ning – mis olulisim – esseisvale esimesele kokkutulekule kutsuva intervjuu Tartu raadios. Siia maani kisub suu muigele, kui meenutan ta küsimust: "Kas teie tegevus ei tundu ehk liialt feministlik?" Ma polnud tollal nimetatud nähtusest kuulnudki, üliõpilasena suutsin sõnatüve najal üksnes nii palju tabada, et tegu on millegi naistesse puutuvaga. "Ee... mm... noh," kõlas mu "asjalik" vastus, mida küsituleja lubas mitte eetrisse lasta. Kas ta tegelikult ka suutis vastu panna tänapäeva ajakirjaniku jaoks kindlasti peibutavale šansile, ei tea tänini, sest magasin maha saate, mis ometi tõi NKK-sse juurde kaheksa uut liiget.

Ees oli esimene vabariiklik kokkutulek. Kes me olime? Laiema ühiskonna jaoks polnud meid veel olemas, ning kes iganes kuulis organisatsiooni nimetust, seostas seda kohe Andrus Öövli üleskutse peale loodud Kodukaitsesega, mis häiris nii meid oma nimetuse kui kaitseliitlasi oma favoriidistaatusega valitsuse silmis. Muuseas ainus, kes nii sõnas kui teos jõuliselt just Kaitseliitu toetas, trotsides tollast poliitilist trendi, oli meie praegune president Arnold Rüütel. Sain seda teada, kui nägin, kuidas tema nõu kuulati ja teda tänati, kui käisin KL kevadisel suurskogul.

Kaitseliitlastega aga oli lugu nii, et pealikud lävisid meiega nagu diplomaadid. Ühelt poolt – ajaloolisest järjepidevusest tuli lugu pidada, ning kõrgemalt poolt tõsteti esile neid, kel NKK algrakuke maleva juures hingitses, teisalt aga oli alluvaid ilmselt üsna võimatu panna aru saama, et neil tibukestel-kabujalakestel on staabis sootuks muid kohustusi täita kui missimissioon. Ehk oligi raske tõsiselt uskuda, et piigad märklaudu, mitte vahvaid kaitseliitlasi sihtima tulnud? Kuigi NKK oli kord olnud ettevõtmine just KL ohvitseride kaasade eestvedamisel, leidis enamik

nüüdseid suuri pealikke, et kena küll, aga minu proua...ei-ei. See-eest jao- ja rühmaülemaist nii mõnigi viis meid kokku oma õrnema poolega siiras tahtes üritusele kaasa aidata. Just vajadus mitte alailma selgitada lihtsalt sõnade, vaid eeskätt tegudega, kes me oleme ja mis on me eesmärk, distsiplineeris väliselt ja liitis seesmiselt.

Esimene vabariiklik kokkutulek toimus 1992. a kevadel Elvas, ning ületas kõik ootused. Lisaks täies koosseisus osalevaile NKK Tartu ringkonnale ja KL Nõmme naisjaole saabus üllatuskülalistena Ida-Viru ringkonna (mille olemasolust polnud meil senini aimugi) pealik koos abiga. Läbi viidi õppused ja treeningud, ent põhiline aeg, koguni lõõgastuseks tehtud lõkkeõhtu, kulus kogemuste vahetusele, arusaamade kooskõlastamisele ja edasise tegevuse kavandamisele.

Tartu ringkonna töö muutus üha mitmekesisemaks ja korrapärasemaks. NKK matkad (neist meeldejäävaim rabamatk polügonide vahel asuvas A. H. Tammsaare kodukandis) ja välilaagrid said sihipärasema suunitluse (näiteks massitoitlustamise õppelaager Otepääl ja esmaabiõppused Elvas), ning peagi hakkasid kaitseliitlased naiskodukaitsjaid

manöövritel mõnekaupa ka toitlustamise ligi usaldama ja esmaabirühmadesse kaasama. Nii et kui esimestest KL väliõppustest mäletan vihmases metsas ringihiiliva meesterivi sabas seljakoti ja keebiga midagi taipamata kaasatatsamist või välikatla veeres suure habemega ülivilunult toimetavate kokamürakate naljavestmise saatel leiva viilutamist, siis hilisematel kuulusin koos medõest sõbratariga arstirühma, ning nautisin juba kaasvõitlejannade valmistatud toitu. KL ajaloopealiku juhendamisel asusime koguma NKK minevikku puudutavaid materjale, kodutütarde juhi Ülle Närska eestvedamisel said teoks ühisüritused noortega. Võimalikult ühtemoodi riietuses marssisime koos oma malevaga lipu õnnistamisele Pauluse kirikus, rivistusime EPMÜ peahoone esisele väljakule Võidupüha puhul, viisime lilli J. Kuperjanovi hauale.

NKK teine vabariiklik kokkutulek toimus juba 1992. a suvel Hiiumaal hingematvalt looduskaunis kohas, saadetuna kohaliku KL maleva püüust leida oma kodukandist kaasalööjaid meridadesse. Paraku paistsid isegi paar kohale tulema soostunud daami meis sõjardlikkust näha pelgavat, ning avaldasid siirast kahtlust maanaiste tahtes, ajas, võimalustes...

Kahjuks on pea kümne aasta taha jäävad mälestused sulandunud üheks värvikaks pildiks noorusest – märkan, et paraku kipub kirjeldus NKK taasloomise algpäevilt liialt üldiseks kiskuma. Ehk korvab seda järgnev lõbus seik Otepää manöövreilt, millele mõnest kroonikast kindlasti kuupäev juurde leitakse.

Olime kaasvõitlejanna Maritiga "õhurünnaku" kontrollpunkti juures esmaabi andjaiks. Päev otsa läbisid meie punkti KL malevate ja kaasteinud väeosade võistlusrühmad. Ikka üks ja sama: rühm vantsib mööda, meie varitseme põõsas "õhurünnakut" korraldavate kaitseliitlaste juures. Püstolipauk, punane rakett taevas – kiired käsklused, sõdurid varjuvad metsa alla, viskuvad pikali, mõned simuleerivad automaatidest üles tulistamist. Meie ronime välja, "ründajad" on nüüd hindajad: kommenteerivad rühma reaktsiooni, annavad punkte. Siis roheline rakett – häire lõpp. Meie küsime, kas keegi vajab esmaabi (muu kui rakkus jalgade üle ei kurtnud keegi), ja mehed jätkavad teed. Pikapeale tüütas puhmastikus küürutamine ära, ja nii otsustasime steenaariumi veidi huvitavamaks kohendada. Järgmine rühm, mis käänaku tagant välja sammus, silmas kohe kaht kruusahunnikul suurte punase ristiga paunadega istuvat naiskodukaitajat (muuseas, see rühm esindas malevat, kus naiskodukaitset (veel?) polnud). Ootuspäraselt tabas meid flirtiva maiguga pilgete sadu. Tõusime ja küsisime väärilt, kas keegi vajab esmaabi. Ei, ei vajanud. Küll aga noriti infot lähima kontrollpunkti asukoha kohta. Ütlesime, et olgu väga ettevaatlikud, see on hirmus lähedal. Mispeale juba mööda marssinud rühmas pöördusid pead meie poole, ja tagasi hakkas sadama kutseid õhtuks kohtama. Võtsin taskust käe – selles oli raketipüstol – ja tõstsin selle pikkamisi sirgelt üles. Meeste kulmud kerkisid nii, et mütsid vajusid kuklasse. Silmad läksid pärani, suud vajusid ammuli. Kõlas pauk, taeva alla lendas punane rakett... Siis mõned taipasid, viskusid pikali, teised tegid paar hädist sammu metsa poole, ent rühma juurest vist palju kaugemale minna ei tihanud, heitsid sinnasamma kraavi äärde rohule. Kõik toimus täielikus vaikus. Mis seal's ikka, hindajad ronisid varitsusest välja ja... ei suutnud naeru pidada. Noorem püüdis kõigest väest tõsist ilmet näole manades madalaid hindepunkte põhjendada, aga vanem vaid ägas läbi naeru: "Nigu lehmad teeveeres..." Tookord tajusin eriliselt selgesti tõepõhja vanemate kaitseliitlaste jutu all, et kui meil peaks olukord kriitiliseks minema, jääb Eesti ainsaks võimaluseks sissisõda.

Kuigi üksiküritustes võis NKK ülesehitamise püüd toona näida kummaliselt kaootilise "lipp lipi ja lapp lapi peale" sikutamisena – ja need lapidki ehk praeguste tegijate silma vilumatuse ja kodukootusega riivavad, pean tõdema, et avatus, valmidus ootamatusteks ja püüd leida lahendusi raskemaiski oludes, samuti õppimine iga hetke, inimest ja iga kodu väärtustama – loov huvi oma maa ja rahva vastu on, mille lisaks naljakatele mälestuspildikestele Naiskodukaitse taastamise ettevõtmistelt kaasa sain ja alati hinges kanda tahan.

Aija Kala

21. oktoobril 2001

Resümee

Naiskodukaitse on Kaitseliidu eriorganisatsioon naissoost kodanikele. Kaitseliidul on lisaks Naiskodukaitsele veel kaks eriorganisatsiooni: Kodutütarde organisatsioon tütarlastele ja organisatsioon Noored Kotkad poeglastele.

Naiskodukaitse organisatsiooni esimesed keskjuhtimiseta üksused tekkisid koos Kaitseliidu taasasutamisega 1924. aasta kommunistliku mässukatse tagajärjel. 1925. aastal moodustatud esimesed naisrühmad koosnesid peaaesjalikult Kaitseliitu kuuluvate meeste lähisugulastest. Vabadussõja ajal tegutsenud ühenduse Ühistöö kogemustele tuginedes alustasid naised enamikus koostööd meestega tasuliste pidude korraldamise ja loteriide läbiviimisega. Nimetatud tegevusega kogutud raha läks Kaitseliidu kassasse ning see pidi aitama üles ehitada ülemaalist riigikaitseorganisatsiooni. Kuid oli ka malevaid, kus naised kuulusid Kaitseliidu ridadesse naiskaitseliitlastena ning osalesid riviõppel ja relvakursustel. Samuti oli naisrühmi, mis seadsid oma peamiseks eesmärgiks parandada meeste toitlustusolusid manöövrite ajal. Mõne naisühingu eesmärgiks oli aga hoopis oma liikmete harimine ja kasvatamine, milleks viidi läbi referaadiõhtuid ja kutsuti loengupidajaid.

Seega oli Naiskodukaitse loomise ajajärgul mitmeid erinevaid arvamusi organisatsiooni võimalike tegevusvaldkondade ning eesmärkide kohta. 1927. aasta suvel toimunud Kaitseliidu naisorganisatsiooni asutamiskoosolekul ja sama aasta septembrikuus välja antud Kodukaiste naisühingu ajutistes määrustes fikseeriti üsna kindlalt naiste osa Kaitseliidu tegevuses. Kuid õnneks oli vastavad otsused langetanud inimestel, nii naistel kui meestel, tarkust anda uuele organisatsioonile maksimaalselt laiad, kuid reglementeerivad raamid.

Naiskodukaitse tegevuse tänapäeval võib samuti jagada mitmesse valdkonda. Organisatsioonis tegeldakse nii teoreetilise õppetöö kui ka õpitu praktilise rakendamisega. Samuti on endiselt aktuaalne n-õ seltskondlik tegevus, mis küll vastavalt tänapäeva oludele on muutnud oma vormi, kuid sisuliselt jäänud samaks – see on ühtekuuluvustunde loomiseks ja säilitamiseks.

Miks on vaja Naiskodukaitse-laadse organisatsiooni olemasolu?

Naiskodukaitse on kogu oma eksistentsi jooksul täitnud mitmetasandilist ülesannet, millest üks oluline osa on kindlasti organisatsiooni kuuluvate naiste õpetamine, kasvatamine ja harimine. Kuna õppimiseks võib nimetada iga olukorda või protsessi, mille käigus inimene omandab uusi teadmisi, oskusi ja kogemusi, siis nii meditsiini-, toitlustamise-, relva- ning ilmselgelt ka instruktori- ja juhikursused arendavad meie liikmeskonda kuuluvaid inimesi isiklikult.

Teine, Naiskodukaitse põhikirjaline ülesanne on Kaitseliidu abistamine tema tegevuses ja ülesannete täitmises. Kui sõjaeelse vabariigi ajal võis Naiskodukaitse-poolseks Kaitseliidu abistamiseks nimetada otseselt rahalist abi, siis tänapäeval abistab samal viisil pigem Kaitseliit Naiskodukaitset, kuna tema omab rohkem materiaalseid ressursse. Naiskodukaitse pärusmaaks jäänud Kaitseliidu ja tema eriorganisatsioonide ürituste tagamine toitlustamise ja esmase meditsiinilise abiga, on oma ülesannete kaudu Kaitseliidu koormuse vähendamine. Nimetatud alad on toodud näiteks ning ei kata kõiki Naiskodukaitse võimalikke tegevusalasid. Tänapäeval pole Naiskodukaitse ressursideks mitte niivõrd materiaalsed vahendid, kuivõrd inimesed ja teadmised. Kuid info ja oskuste olulisel kõigi muude ressursside suhtes ongi tänapäeva ühiskonnale omane nähtus.

Ülalkirjutatud kokku võttes võib öelda, et Naiskodukaitse ülesanded ülemaalse naisorganisatsioonina on olnud ja on mitmekülgsed. Praegusel ajal seisneb organisatsiooni esmane ülesanne ressursi loomises liikmeskonna suurendamise ning kvaliteetse väljaõppe tagamise kaudu. Kaitseliidu ülesanne katusorganisatsioonina on aga kontroll Naiskodukaitse tegevuse eesmärgipärasuse üle.

Resume

Naiskodukaitse (Voluntary Defence Organization for Women) is a special organization of the Defence League for female citizens. In addition to Naiskodukaitse the Defence League has two other special organizations: Kodutütred (Home Daughters) for girls and Noored Kotkad (Young Eagles) for boys.

The first units of the Voluntary Defence Organization for Women came into being without central management along with the re-establishing of the Defence League in 1924. as a result of the attempted communist uprising. The first women's units formed in 1925. mainly consisted of close relatives of the members of the Defence League. Based on the experiences of Ühistöö - society, which was active during the War of Liberation, at most places women started arranging fee-paying parties and lotteries along with men. Money, received as a result of these activities was given to the Defence League and it was meant for establishing a nationwide defence organization. However, in some regional units women belonged to the Defence League and participated in drills and shooting exercises. There were also female units, which had set their aim to improve the catering of men during maneuvers. But some other women's units were devoted to teaching and educating their members, they arranged evenings of reports and invited lecturers.

Thus in the period when Naiskodukaitse was in the process of being established there were different opinions as regards potential areas of activities and aims. At the foundation meeting of the Defence League's women's organization in summer 1927. and in the temporary regulations of The Defence League's Women's Society the share of women in the activities of the Defence League were set quite clearly. Fortunately, the people who had adopted those decisions had enough common sense to set extensive, but still regulating framework for the organization.

Contemporary activities of Naiskodukaitse can be divided into different spheres. The organization is engaged in both theoretical training as well as putting the theoretically acquired knowledge into practice. Social life is still important, considering contemporary conditions the form has changed, but the contents have remained the same – to create and maintain the fellowship feeling.

Why do we need an organization like Naiskodukaitse?

All through its existence Naiskodukaitse has maintained variability of its tasks, an important part of which has always been teaching, educating and training its members. As any process, in the course of which a person is acquiring new knowledge, skills and experiences can be classified as learning, we can say that medical, catering and weapons courses as well as instructor's and leadership training assist in the personal development of our members.

The other task of Naiskodukaitse, proceeding from its Articles of Association is to help the Defence League in its tasks and activities. Unlike the times of the former republic, when Naiskodukaitse helped the Defence League financially, today the situation has changed. It is rather the Defence League, who helps Naiskodukaitse financially as they have more material resources. Supporting the Defence League's events with catering and primary medical aid has completely become the task of Naiskodukaitse. Thus they are reducing the workload of the Defence League. However, the mentioned areas are only some examples and do not cover the areas of activities of Naiskodukaitse completely. Today not the material means but rather people and their knowledge account for the resources of Naiskodukaitse. But information and importance of skills is a characteristic phenomenon of contemporary society.

To sum up the above we may state that the tasks of Naiskodukaitse as a nationwide organization have been and are versatile. At the moment the primary duty of the organization is to create resources by increasing membership numbers and ensuring high-quality training. The task of the Defence League as an umbrella organization is to supervise the purposefulness of the activities of Naiskodukaitse.

